ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dünyada Çeltik Ticaretinin Rekabet Analizi

Abdul Majeed AMINI

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Kasım, 2024

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAYI

Dünyada Çeltik Ticaretinin Rekabet Analizi

Abdul Majeed AMINI

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Bu Yüksek Lisans Tezi 07/11/2024 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından Değerlendirilmiş ve Oy Birliği / ~~Oy Çokluğu~~ ile Kabul Edilmiştir.

Jüri : Doç. Dr. Seyit HAYRAN (Danışman) ……

: Prof. Dr. Şinasi AKDEMİR ……

: Doç. Dr. Ahmet Duran ÇELİK ……

Bu Tez Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Hazırlanmıştır.

Tez No:

Prof. Dr. Sadık DİNÇER
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

ÖZ I
ABSTRACT II
TEŞEKKÜR III
TABLOLAR DİZİNİ IV
ŞEKİLLER DİZİNİ VI
SİMGELER VE KISALTMALAR VII
1. GİRİŞ 1
1.1 Rekabetçiliği Tanımlamak 1
1.2 2022 yılında Seçilmiş ürünlerde en büyük ithal ve ihraç eden ülkeler 2
1.2.1. 2022'de en büyük Çeltik (100610) ithalatçısı ve ihracatçısı ülkeler 2
1.2.2. 2022'de en büyük Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç(100630) ithalatçısı ve ihracatçısı ülkeler 4
1.2.3. 2022'de en büyük Pirinç (1006) ithalatçısı ve ihracatçısı ülkeler 5
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR 9
3. MATERYAL VE METOT 21
3.1. Materyal 21
3.2. Yöntem 22
4. BULGULAR VE TARTIŞMA 25
4.1. Dünyada Pirinç Piyasası 25
4.2. 100610 Kavuz İçinde Bulunan Pirinç (Çeltik) 29
4.2.1. Balassa İndeksine göre dünya çeltik ticaretinde ülkelerin rekabet durumu 31
4.2.2. RSCA endeksine göre dünya çeltik ticaretinde ülkelerin rekabet durumu 34
4.2.3. TBI endeksine göre dünya çeltik ticaretinde ülkelerin durumu 36
4.3. Dünyada 1006 Pirinç Ticareti 38
4.3.1. Dünya Ticaretinde Üstünlükler 39
4.3.2. RCA indeksime göre dünya pirinç ticaretinde ülkelerin rekabet durumu 39
4.3.3. RSCA endeksine göre dünya pirinç ticaretinde ülkelerin rekabet durumu 42
4.3.4. TBI endeksine göre dünya çeltik ticaretinde ülkelerin durumu 44
4.4. Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç-100630 47
4.4.1. Balassa (RCA) endeksine göre üstünlükler 47
4.4.2. RSCA endeksine göre üstünlükler 50
4.4.3. TBI endeksine göre dünya yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç (GTIP 100630) ticaretinde ülkelerin durumu 52
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER 55
KAYNAKLAR 57

ÖZGEÇMİŞ 63

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dünyada Çeltik Ticaretinin Rekabet Analizi

Abdul Majeed AMINI

Danışman: Doç. Dr. Seyit HAYRAN

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

ÖZ

Bu araştırmada, dünyada çeltik ticaretinde (ithalat ve ihracat) önemli yere sahip ülkelerin karşılaştırmalı olarak üstünlüklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi RCA, Açıklanmış Simetrik Karşılaştırmalı Üstünlükler RSCA ve TBI endekslerinden yararlanılmıştır. Araştırma verileri TradeMap, (2023) veri tabanından elde edilmiştir. Çeltik ihracatında, Asya ülkeleri (Hindistan, Tayland, Vietnam, Pakistan ve Myanmar) en öndedir. Latin Amerika'nın bazı ülkeleri (Uruguay, Guyana ve Paraguay) de ihracatçı konumundadır. Avrupa ülkeleri arasında İtalya öne çıkan bir ihracatçıdır. ABD'nin ihracatçı konumu zaman içinde zayıflamıştır. Çin'in konumu net ihracatçıdan net ithalatçıya dönüşmüştür. Türkiye ise her üç endekse göre karşılaştırmalı deaavantaja sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Çeltik, Rekabet durumu, Karşılaştırmalı avantajlar, RCA, RSCA.

CUKUROVA UNIVERSITY

INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

MSc THESIS

Competition Analysis of Rice Trade in The World

Abdul Majeed AMINI

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Seyit HAYRAN

Department of Agricultural Economics

ABSTRACT

This research aims to determine the comparative advantages of countries that have an important place in the world's rice trade (import and export). For this purpose, RCA, RSCA and TBI indexes were used. The research data were obtained from the TradeMap (2023) database. Asian countries (India, Thailand, Vietnam, Pakistan and Myanmar) are the leaders in rice exports. Some countries in Latin America (Uruguay, Guyana and Paraguay) are also exporters. Italy is a prominent exporter among European countries. The exporter position of the USA has weakened over time. China's position has changed from a net exporter to a net importer. Turkey has a comparative disadvantage according to all three indexes.

Keywords: Rice, Competitive situation, Comparative advantages, RCA, RSCA.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında yardımlarını gördüğüm Danışman Hocam Doç. Dr. Seyit HAYRAN (Çukurova Üniversitesi), jüri üyeleri Prof. Dr. Şinasi AKDEMİR (Çukurova Üniversitesi) ve Doç. Dr. Ahmet Duran ÇELİK (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi) hocalarıma en içten dileklerimle şükranlarımı sunarım. Ayrıca araştırma verilerinin elde edilmesi ve araştırma sonuçlarının yorumlanması aşamalarında yardımlarını esirgemeyen Dr. Sinan DURU'ya (Ticaret Bakanlığı, İç Denetçi) teşekkür ederim.

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1.2022'de en önemli çeltik ithalatçısı ülkeler..... 3
Tablo 1.2. 2022'de En Önemli Çeltik İhracatçısı Ülkeler 3
Tablo 1.3. 2022'de En Önemli yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç-100630-İthalatçısı Ülkeler..... 4
Tablo 1.4. 2022'de en önemli Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç-100630-ihracatçı ülkeler..... 5
Tablo 1.5. 2022'de En Önemli Pirinç İthalatçı Ülkeler 6
Tablo 1.6. 2022'de En Önemli Pirinç ihracatçı Ülkeler 6
Tablo 4.1. Dünya pirinç üretimi, ekim alanı, verim ve fiyatı 2001-2022 26
Şekil 4.1. 2021 Yılında Dünyada Önemli Çeltik Üreten Ülkeler..... 27
Tablo 4.2. 2021 Yılında Dünyada Önemli Çeltik Üreten Ülkeler..... 27
Tablo 4.3. 2001-2022 yılları arasında çeltik üretiminde öne çıkan ülkelerin üretim miktarı (milyon Ton)..... 29
Tablo 4.4. Dünyada 100610 kavuz içinde bulunan pirinç (çeltik) ticareti (USD) 2001-2022 30
Şekil 4.2. Dünyada 100610 kavuz içinde bulunan pirinç (Çeltik) ticareti(milyonUSD) 2001-2022 31
Tablo 4.5. Balassa indeksine göre dünya kavuz içinde bulanan pirinç(çeltik) piyasasında ülkelerin rekabet durumu (20012022)..... 33
Kaynak:TradeMap2023 33
Şekil 4.3.(2001-2022) Çeltik ticarinde ülkelerin ortalama Balassa endeksi 33
Tablo 4.6. RSCA Endeksine Göre Çeltik Ticaretinde Ülkelerin Rekabet Durumu 35
Şekil 4.4. (2001-2022) Çeltik ticarinde ülkelerin ortalama RSCA endeksi 35
Tablo 4.7. TBI indeksine göre dünya kavuz içinde bulanan pirinç(çeltik) piyasasında ülkelerin denge durumu 37
Şekil 4.5. TBI indeksine göre dünya kavuz içinde bulanan pirinç(çeltik) piyasasında ülkelerin ortalama denge durumu 37
Tablo 4.8. Dünyada 1006 Pirinç Ticareti(USD) (2001-2022) 38
Şekil 4.6. Balassa endeksine 2001-2022 Pirinç ticaretinde ülkelerin üstünlüğü..... 40
Tablo 4.9. Balassa indeksine (RCA) göre pirinç piyasasında ülkelerin rekabet durumu (2001-2022) 41
Tablo 4.10. RSCA endeksine göre dünya pirinç piyasasında ülkelerin rekabet durumu (2001-2022) 43
Şekil 4.7. (2001-2022) Pirinç ticarinde ülkelerin ortalama RSCA endeksi 44
Şekil 4.8. TBI endeksine göre dünya Pirinç piyasasında ülkelerin Ortalama değeri (2001-2022) .. 45
Tablo 4.11. TBI endeksine göre dünya Pirinç piyasasında ülkelerin ihracat durumu (2001-2022). 46

Şekil 4.9 Balassa indeksine (RCA) göre dünya Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç ülkelerin ortalama üstünlüğü 48
Tablo 4.12 Balassa indeksine (RCA) göre dünya Yarı Veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç-100630 piyasasında ülkelerin rekabet durumu (2001-2022)..... 49
Şekil 4.10. (2001-2022) Yılları Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç (HS 6 Kod 100630) ticarinde ülkelerin ortalama RSCA endeksi 50
Tablo 4.13. RSCA indeksine göre dünya Yarı Veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç(HS 6 Kod 100630) piyasasında ülkelerin rekabet durumu (2001-2022) 51
Şekil 4.11. TBI indeksine göre yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç (HS-6 Kod 100630)ülkelerin ortalama ticaret dengesi. 52
Tablo 4.14. TBI indeksine göre ülkelerin Yarı Veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç ticaret dengesi (2001-2022) 53

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1. 2021 Yılında Dünyada Önemli Çeltik Üreten Ülkeler 27
Şekil 4.2. Dünyada 100610 kavuz içinde bulunan pirinç (Çeltik) ticareti(milyonUSD) 2001-2022 31
Şekil 4.3.(2001-2022) Çeltik ticarinde ülkelerin ortalama Balassa endeksi 33
Şekil 4.4. (2001-2022) Çeltik ticarinde ülkelerin ortalama RSCA endeksi 35
Şekil 4.5. TBI indeksine göre dünya kavuz içinde bulanan pirinç(çeltik) piyasasında ülkelerin ortalama denge durumu 37
Şekil 4.6. Balassa endeksine 2001-2022 Pirinç ticaretinde ülkelerin üstünlüğü 40
Şekil 4.7. (2001-2022) Pirinç ticarinde ülkelerin ortalama RSCA endeksi 44
Şekil 4.8. TBI endeksine göre dünya Pirinç piyasasında ülkelerin Ortalama değeri (2001-2022) .. 45
Şekil 4.9 Balassa indeksine (RCA) göre dünya Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç ülkelerin ortalama üstünlüğü 48
Şekil 4.10. (2001-2022) Yılları Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç (HS 6 Kod 100630) ticarinde ülkelerin ortalama RSCA endeksi 50
Şekil 4.11. TBI indeksine göre yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç (HS-6 Kod 100630)ülkelerin ortalama ticaret dengesi. 52

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği- European Union (EU)

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

BAE : Birleşik Arap Emirlikleri

EAC : East African Community - Doğu Afrika Topluluğu

FAO : Food and Agriculture Organization - Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü

GLS : Generalized Least Squares - Genelleştirilmiş En Küçük Kareler:

GSYİH : Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

GTİP : Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu

HS : Harmonized System - Armonize Sistem

ITC : International Trade Centre - Uluslararası Ticaret Merkezi

NTI : Net Trade Index - Net Ticaret Endeksi:

OLS : Ordinary Least Squares - En Küçük Kareler Yöntemi:

PPML : Poisson Pseudo Maximum Likelihood - Poisson Sözde Maksimum Olabilirlik.

RCA : Revealed Comparative Advantage - Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük

RSCA : Revealed Symmetric Comparative Advantage- Simetrik Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük

RTA : Regional Trade Agreement- Bölgesel Ticaret Anlaşmas

SITC : Standard International Trade Classification - Standart Uluslararası Ticaret Sınıflaması

TBI : Trade Balance Index - Ticaret Dengesi Endeksi

1. GİRİŞ

Pirinç/ Çeltik (Oryza sativa L.), Gramineae (Poaceae) ot familyasına ait bir bitkidir. Çeltik, dünyanın üç büyük gıda ürününden biridir ve dünya nüfusunun yaklaşık yarısının temel besin maddesini oluşturur (Khush, 1997).

Antarktika hariç, dünyanın her kıtasında53' kuzey 35' güney enlemleri arasında çeltik yetiştirilmektedir. Bununla birlikte, tropikal iklim kuşağı (ayrıca ılıman iklim kuşağı olarak da bilinir) en verimli yerlerdir(Şapaloğlu, 2015).

Çeltik, yaklaşık 22 türden oluşan Oryza cinsine ait tek yıllık bir bitkidir ve sulak alanlarda yetiştirilir. Bu türlerin 20'si vahşi türlerdir. İnsan tüketimi için önemli olan iki tür çeltik ise ise O. sativa ve O. glaberrima'dır. O. sativa, ilk olarak 8.000 ila 15.000 yıl önce Güneydoğu Asya'da, Hindistan, Myanmar, Tayland, Kuzey Vietnam veya Çin gibi bölgelerde yetiştirilmeye başlanmıştır (Normile, 2004) .

Pirincin içerdiği karbonhidratlar vücudun enerji kaynağı olduğu için insan beslenmesinde çok önemlidir. Pirinç hem ucuz hem de besleyicidir. Beslenme uzmanları, günlük kalori ihtiyacını karşılamak için kaslarda depolanan ve daha sonra vücudun enerji ihtiyacını karşılayan karbonhidratları önermektedir. Kas gelişimine katkıda bulunan yirmi farklı amino asit içerir. Aynı zamanda niasin, fosfor ve demir gibi vücut için gerekli besinleri içerir(Şapaloğlu, 2015).

Küresel pirinç üretiminin 787 milyon ton seviyesinde olduğu ve pirinç ekimi yapılan alanın 165 milyon hektar olduğu tahmin edilmektedir. Asya, dünya üretiminin yaklaşık %90'ını oluşturan pirinç üretiminde lider konumdadır. Dünya arzının %75'inden fazlası Asya ülkelerindeki insanlar tarafından tüketilmektedir ve bu nedenle pirinç Asya'nın gıda güvenliği için büyük önem taşımaktadır (FAOSTAT,2023).

Ayrıca çeltik, dünyanın en önemli temel gıda ürünlerinden biridir ve dünya çapında tüketilen gıda enerjisi olarak toplam kalorilerinin yaklaşık %20'sini oluşturmaktadır (Wailes, 2005). 1960'tan 2010'a kadar çeltik/pirinç ticareti yaklaşık dört kat artmıştır (Dorosh ve Wailes, 2010). Ticaretteki artışlar, öncelikle artan nüfus ve kişi başına düşen gelirlerin yanı sıra çok taraflı ve bölgesel ticaret reformlarından kaynaklanan pirinç tüketimindeki artışlarla birlikte meydana geldi. Bununla birlikte, dünya çeltik/pirinç ticareti, küresel pirinç tüketiminin yalnızca %6,5'ini oluşturur ve üretimi, sırasıyla %18, %12 ve%35'inde buğday, mısır ve soya fasulyesi tüketim değerlerine göre ticarete kıyasla küçüktür (USDA, 2003). Çeltik/pirinç ticaretinin göreceli düşüklüğünün yanı sıra, çeltiğin %90'ı Asya'da, Asya çeltiğinin de yaklaşık %40'ı muson iklimlerinde üretilmekte ve tüketilmektedir (Wailes, 2005).

1.1. Rekabetçiliği Tanımlamak

Rekabetçilik, alıcıların talep ettiği yerde, biçimde ve zamanda, potansiyel tedarikçilerin fiyatlarıyla eşit ya da daha iyi fiyatlarla malları ve hizmetleri sağlama yeteneğinin bir göstergesidir;

ayrıca kullanılan kaynakların getirisi açısından en azından fırsat maliyetini karşılamasını sağlamaktadır. Bu tanımda iki tür rekabet türünden bahsedilmektedir. Birincisi, yerel ve uluslararası pazar paylarını elde etme ve koruma yeteneği; ikincisi ise, üretim faktörlerinin rekabeti, yani bu faktörlerin en azından fırsat maliyetlerini karşılayacak şekilde kullanılabilmesi. Her iki tür de rekabetçiliğin göreceli bir ölçüt olduğunu ve bir temel değerle karşılaştırılmasının gerektiğini vurgular. Rekabetçilik analizi, tüm ekonomi, belirli bir sektör veya tek bir ürün bazında yapılabilir. Ayrıca, rekabetçilik karşılaştırmalı avantaj ile ilişkilidir, fakat piyasa bozulmalarını da dikkate alır. Çoğu çalışma sektörel performansı inceleyip rekabetçiliği ölçerken, işletme düzeyinde çalışmalar da artış göstermektedir (Frohberg ve Hartman, 1997).

1960ların sonlarından 1980'lere kadar Amerika Birleşik Devletleri, dünyanın en büyük pirinç ihracatçısıydı. Ancak bu dönemde Tayland, zaman zaman Amerika Birleşik Devletleri'nden daha fazla pirinç sevkiyatı yapıyordu (Childs ve Burdett, 2000). Ancak Tayland, 1981'den itibaren her yıl pirinç ihracatında lider konumda oldu ve bu durumun büyük ölçüde tarım alanının genişlemesiyle bağlantılı olduğu belirtilebilir.

1986 yılında Vietnam hükümeti, ekonominin kaynaklarının tahsisinde piyasalara daha fazla rol oynama izni vermeye başladı. Tarım alanında bu, üretim sorumluluklarının kooperatiflerden bireysel çiftçilere devredilmesini içeriyordu. Bu reformlar, Vietnam'ı 1980'lerde sürekli pirinç ithalatçısı bir ülke olmaktan çıkararak, 1997 yılında Tayland'dan sonra dünyanın ikinci en büyük pirinç ihracatçısı haline getirdi ve bu konumu o günden beri korumaktadır (Nielsen, 2003). Hindistan, 1990'ların başında yaşanan büyük bir ekonomik liberalleşmenin ardından uluslararası pirinç ticaretinde de önemli oyunculardan biri haline gelmiştir (Childs ve Burdett, 2000). Çin ve Pakistan, dünya pirinç ihracatına önemli katkılarda bulunan diğer iki ülkedir. Tayland, Vietnam, Hindistan, Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Pakistan gibi bu altı ülkenin 1997'den 2008'e kadar küresel pirinç ticaretinin yaklaşık %84'ünü oluşturduğunu göstermektedir (Lakkakula ve ark, 2015).

Bugünlerde ise Hindistan, Tayland, Vietnam, Pakistan Amerika Birleşik Devletleri ve Çin ülkenin 2022 yıllında küresel pirinç ticaretinin yaklaşık %75'ünü oluşturduğunu gösteriyor (TradeMap, 2023).

1.2. 2022 yılında Seçilmiş ürünlerde en büyük ithal ve ihraç eden ülkeler

1.2.1. 2022'de en büyük Çeltik (100610) ithalatçısı ve ihracatçısı ülkeler

Önemli ithal eden ülkeler

2022 yılında Dünya'da en çok çeltik ithal eden ülkeler Tablo 1.1'de verilmiştir. Vietnam, 2022 yılında dünya çeltik ithalatının %29,56'sını gerçekleştirerek en büyük ithalatçı konumundadır. Vietnam, Meksika ve Nepal dünya çeltik ithalatının %49,45'ini temsil ediyorlar. Venezuela, Kosta Rika, Guatemala, Filipinler, Kolombiya, Nikaragua, El Salvador ve Pakistan gibi ülkeler de önemli miktarda çeltik ithal etmektedir, ancak Vietnam, Meksika ve Nepal'den daha düşük ithalat oranlarına sahiptir (TradMap, 2023).

Tablo 1.1.2022'de en önemli çeltik ithalatçısı ülkeler

2022'de en önemli çeltik ithalatçı ülkeler		
Ülke	**Değer/$**	**Yüzde Oranı**
Vietnam	453469	29.6
Meksika	178365	11.6
Nepal	126644	8.3
Venezuela Bolivarcı Cumhuriyeti	101353	6.6
Kosta Rika	74890	4.9
Guatemala	64434	4.2
Filipinler	61192	4.0
Kolombiya	60802	4.0
Nikaragua	51876	3.4
El Salvador	42378	2.8
Pakistan	40230	2.6
Diğer	278022	18.1
Toplam	1533655	100

Kaynak: TradMap 2023

Önemli Çeltik ihraç eden ülkeler

2022 yılında Dünya'da en çok çeltik ihraç eden ülkeler Tablo 1.2'de verilmiştir. 2022 yılında dünya genelindeki çeltik ihracatında dikkat çeken veriler, ABD ve Brezilya'nın toplam ihracatın %31.9'unu ve %26.7'ünü elinde bulunarak en önemli ihracatçı ülkeler olduğunu göstermektedir. Hindistan ise üçüncü sırada yer almakta olup %12.8'lik bir paya sahiptir. Uruguay ve Çin, sırasıyla %7.9 ve %7.5'lik pazar paylarıyla takip eden ülkeler arasındadır. Paraguay, Yunanistan, Bulgaristan, İtalya, İspanya ve Myanmar ise daha düşük yüzde oranları ile sırasıyla %3.1, %1.3, %1.1, %1.1, %1.0 ve %0.8 gibi paylara sahiplerdir. Bu ülkeler, daha küçük ölçekte ihracat gerçekleştirmekte olan oyuncular olarak tanımlanabilir.

Tablo 1.2. 2022'de En Önemli Çeltik İhracatçısı Ülkeler

2022'de En Önemli Çeltik I İhracatçısı Ülkeler		
Ülke	**Değer/$**	**Yüzde Oranı**
ABD	373591	31.9
Brezilya	313260	26.7
Hindistan	150513	12.8
Uruguay	92493	7.9
Çin	88062	7.5
Paraguay	36018	3.1
Yunanistan	15049	1.3
Bulgaristan	13062	1.1
İtalya	12441	1.1
İspanya	11727	1.0
Myanmar	8813	0.8
Diğer	57091	4.9
Toplam	1172120	100.

Kaynak: TraMap 2023

1.2.2. 2022'de en büyük Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç(100630) ithalatçısı ve ihracatçısı ülkeler

Önemli ithal eden ülkeler

2022 yılında Dünya'da en çok Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç ithal eden ülkeler Tablo 1.3'de verilmiştir. 2022 yılında dünya genelinde yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç ithalatına büyük bir talep olduğu gözlemlenmiştir. En fazla ithalatı gerçekleştiren ülke, 2,045,915 dolarlık alımla İran İslam Cumhuriyeti oldu ve bu, global ithalatın %8.05'ini oluşturaktadır. Çin ve Amerika Birleşik Devletleri de %5.21 ve %5.17'lik oranlarla bu alanda başı çeken diğer ülkeler arasında yer aldı. Filipinler ve Irak, sırasıyla %4.64 ve %4.33'lük paylarıyla önemli ithalatçılar arasında bulunuyor. Benin ve Malezya da %2.43 ve %2.40'lık paylarıyla dikkat çekerken, Birleşik Arap Emirlikleri ithalatın %2.13'ünü gerçekleştirdi. İthalatın büyük bir bölümünü ise %55.21'lik oranla "Diğer" ülkeler oluşturuyor. Bu durum, dünya genelinde çok sayıda ülkenin yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç- ihtiyacının olduğunu ve birçok küçük ya da orta ölçekli ekonominin bu temel gıda maddesine olan talebini gösteriyor.

Tablo 1.3. 2022'de En Önemli yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç-100630-İthalatçısı Ülkeler

2022'de En Önemli yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç-100630-İthalatçı Ülkeler		
Ülke	**Değer/$**	**Yüzde Oranı**
İran İslam Cumhuriyeti	2045915	8.05
Suudi Arabistan	1361454	5.36
Çin	1323390	5.21
Amerika Birleşik Devletleri	1312976	5.17
Filipinler	1179470	4.64
Irak	1100959	4.33
Japonya	663250	2.61
Fildişi Sahili	642132	2.53
Benin	616900	2.43
Malezya	609323	2.40
Birleşik Arap Emirlikleri	540472	2.13
Diğer	14034040	55.21
Toplam	25418038	100

Kaynak: TradMap 2023

Önemli Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç ihraç eden ülkeler

2022 yılında Dünya'da en çok Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç ihraç eden ülkeler Tablo 1.4'de verilmiştir. 2022 yılında, yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç ihracatında dünyanın önde gelen ülkeleri belirginleşti. Hindistan, bu alanda %38.65 gibi büyük bir payla en büyük ihracatçı olarak dikkat çekiyor. Tayland, %14.59'luk payıyla ikinci sırada yer alırken, Vietnam da %12.00'lik bir payla onu takip ediyor.

Pakistan, %7.05'lik pazar payına sahipken, ABD %4,72'lik oranla dikkate değer ihracatçılar arasında bulunuyor. Çin %3.01, İtalya %2.91, Kamboçya %1.67 ve Myanmar %1.62'lik dilimleriyle pirinç ihracatında önemli roller üstleniyor. Ayrıca, Belçika ve Uruguay sırasıyla %1.15 ve %1.12'lik paylarla bu listeyi tamamlıyor. Bu veriler, farklı bölgelerdeki ülkelerin küresel pirinç pazarında nasıl etkili olduklarını gösteriyor.

Tablo 1.4. 2022'de en önemli Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç-100630-ihracatçı ülkeler

2022'de en önemli Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç-100630-ihracatçı ülkeler		
Ülke	**Değer/$**	**Yüzde Oranı**
Hindistan	9400160	38.65
Tayland	3547987	14.59
Vietnam	2917660	12.00
Pakistan	1715222	7.05
ABD	1147813	4.72
Çin	732981	3.01
İtalya	708407	2.91
Kamboçya	406292	1.67
Myanmar	393996	1.62
Belçika	278516	1.15
Uruguay	273109	1.12
Diğer	2801474	11.52
Toplam	24323617	100

Kaynak: Tradmap 2024

1.2.3. 2022'de en büyük Pirinç (1006) ithalatçısı ve ihracatçısı ülkeler

Önemli ithal eden ülkeler

2022 yılında Dünya'da Pirinç ithal eden ülkeler Tablo 1.5'de verilmiştir. Tabloya Tabloya göre 2022 yılında dünya çapında pirinç ithalatında Çin, toplam ithalatın %7,79'unu ithalat eden en büyük ülkedir. İran İslam Cumhuriyeti ikinci sırada %6.11 payla yer alırken, ABD %4.18 ve Suudi Arabistan %4.12 payla öne çıkıyor. Irak %3.30 ve Filipinler %3.78 paya sahiptir. Diğer önemli ithalatçılar, Filipin Sahili'nin %2.41, Vietnam'ın %2.05, Japonya'nın %1,99, Fransa'nın %1.95 ve Benin'in %1.89'luk paylarıyla sıralanıyor.

Dikkat çeken bir diğer nokta, "Diğer" kategorisinin %60,43'lük bir oranla büyük bir ithalat hacmi oluşturmasıdır. Bu da birçok ülkede pirinç ithalatının yapıldığını ve birçok küçük ölçekli ekonominin bu gıda maddesine talep duyduğunu göstermektedir.

Tablo 1.5. 2022'de En Önemli Pirinç İthalatçı Ülkeler

2022'de En Önemli Pirinç Ithalatçi Ülkeler		
Ülke	**Değer/$**	**Yüzde Oranı**
Çin	2622692	7.79
İran İslam Cumhuriyeti	2055979	6.11
ABD	1405742	4.18
Suudi Arabistan	1387972	4.12
Filipinler	1273457	3.78
Irak	1112185	3.30
Fildişi Sahili	809964	2.41
Vietnam	689627	2.05
Japonya	670350	1.99
Fransa	656887	1.95
Benin	635279	1.89
Diğer	20339451	60.43
Toplam	33659585	100.00

Kaynak: TradMap 2023

Önemli ihraç eden ülkeler

2022 yılında Dünya'da en çok Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç ithal eden ülkeler Tablo 1.6'de verilmiştir. Hindistan, dünya çapında pirinç ihracatında toplam pazarın %35.48'ini oluşturuyor. Tayland, %13.05 ile ikinci sırada yer alıyor. Vietnam %10.52 ile üçüncü sırada. Pakistan %7.75 pay alırken, ABD %5.62 pay almaktadır.

Çin, %3.41'lik ithalat payıyla önemli bir ihracatçı olmasına rağmen, diğer Asya ülkeleriyle karşılaştırıldığında daha düşük bir sıralama alıyor. Myanmar %2.59, İtalya %2.63 paya sahip. Belçika ve Brezilya, sırasıyla %1.70 ve %2.17 ile listede yer alırken, Uruguay %1.64 ile bu gruba giriyor.

Tablo 1.6. 2022'de En Önemli Pirinç ihracatçı Ülkeler

2022'de En Önemli Pirinç ihracatçı Ülkeler		
Ülke	Değer/$	Yüzde Oranı
Hindistan	10766623	35.48
Tayland	3959331	13.05
Vietnam	3193392	10.52
Pakistan	2352983	7.75
ABD	1703807	5.62
Çin	1033704	3.41
İtalya	797587	2.63
Myanmar	786839	2.59
Brezilya	657488	2.17
Belçika	515576	1.70
Uruguay	498030	1.64
Diğer	4077982	13.44
Toplam	30343342	100.00

Kaynak: TradMap 2023

Bu çalışmada, 2001-2022 yılları arasındaki yirmi yıllık dönemde başlıca çeltik/pirinç üreten, ihraç eden ve ithal eden ülkelerin rekabet güçleri analiz edilecektir. Buna ek olarak, pirinç ihraç eden ülkelerin gelirlerini, potansiyel pirinç ticareti yapan ülkeleri ve küresel pazarı da incelenecektir.

Çalışmanın amacı, Dünya pirinç ihraç eden ülkelerin karşılaştırmalı avantajlarını ve rekabetçi avantajlarını hesaplayarak rekabetçiliği analiz etmek ve bu ülkeleri avantaj derecelerine göre sıralamaktır. Bu çalışma, ticaret politikası yöneticilerinin etkili stratejiler tasarlamalarına yardımcı olacaktır.

Çalışmanın alt amacı şunlardır:

1. Dünya çeltik ve pirinç ihracatının tarihsel gelişimini ortaya çıkarmak.
2. Dünya'da çeltik ticaretinde en güçlü rekabetçi hangi ülke olduğunu belirlemek
3. Pirinç üretiminde en büyük ülkeler, aynı zamanda en büyük ihracatçılar mı?

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Lakkakula ve ark (2015) tarafından 1997 ile 2008 yılları arasında küresel pirinç ihracatında ülkeler arasındaki payda değişimleri analiz edilmiştir. Ekonometrik ve kayma-paylaşım analitik çerçevesi kullanılmış ve büyüme oranları tahmin edilerek coğrafi yapı ve performans etkileri ayrıştırılmıştır. Performans etkisi, pazarın coğrafi yapısındaki değişikliklere uyum sağlama ve rekabet edebilirlik etkisini kapsamaktadır. Kısıtlı, ağırlıklı, iki yönlü sabit etkiler modeli kullanılarak coğrafi yapı ve performans etkileri tahmin edilmiştir. Sonuçlar, küresel pirinç piyasasında ihracatçı ülkeler arasındaki yoğunlaşmanın arttığını ve rekabet gücü etkisinin genellikle önemli olduğunu göstermektedir. Hükümet politikaları ve ticaret ortaklarının rekabet gücü gibi faktörler, pirinç ticaretindeki değişiklikler için önemli rol oynamaktadır. Özellikle Vietnam, Tayland ile rekabet halinde küresel pirinç ticaretinde yükselen bir aktör olarak öne çıkmaktadır.

Ilyas ve ark (2009) tarafından yapılan çalışmada Dünya Pirinç Pazarında Asyalı İhracatçıların Rekabetçi Pozisyonları adlı Balassa yöntemiyle test edilmiştir. Sonuçta Hindistan, Pakistan, Tayland ve Vietnam'ın pirinç ihracatında Çin'e karşı rekabetçi avantajları olduğu belirleniyor. Bu ülkeler arasında tarımsal ürün ticaretinde ve rekabet avantajı açısından önemli farklılıklar bulunmuyor. Vietnam, toplam mal ticaretinde Çin, Hindistan ve Tayland'a karşı rekabet avantajına sahiptir. Tayland ve Hindistan ise pirinçte Asya'nın en büyük ihracatçıları olmalarına rağmen, en büyük karşılaştırmalı ve rekabetçi avantaja sahip değillerdir. Pakistan ise pirinç ihracatında en büyük avantaja sahip olan ülkedir, Vietnam ikinci, Tayland ise üçüncü sıradadır. Sonuç olarak hem Pakistan hem de Vietnam'ın rekabet güçlerini kullanarak paylarını artırabilecekleri vurgulanıyor ve pirinç ihracatındaki rekabet avantajının dış sektörlerin gelişimi için kullanılması gerektiği belirtiliyor.

"Nhung ve ark (2022)" çalışması, Vietnam'ın pirinç endüstrisini çeşitli faktörler üzerinden analiz ederek inceler. Bu faktörler arasında üretim kapasitesi, maliyetler, fiyat dalgalanmaları, değer zinciri, ihracat pazar payı, rekabet avantajı ve pazar çeşitlendirmesi bulunur. Analiz sonucunda, Vietnam'ın pirinç üretiminin arttığı ve dünyanın en büyük pirinç ihracatçıları arasında üçüncü sırada yer aldığı ortaya çıkar. Çalışma, RCA endeksini geliştirerek ihracat miktarı ve fiyatını hesaplamakta ve bu endeksin ithalatçı ülkelerin rekabet gücünü değerlendirmek, mal tedarikini geliştirmek ve ithalat alımlarını analiz etmek için kullanılabileceğini gösterir. Pirinç endüstrisi, hükümetin girişimleriyle biraz rahatlamış olsa da yüksek değerli pazarda düşük değerli ve çeşitli ürünlerle rekabet etme zorluğuyla karşı karşıyadır. Bu nedenle, pirinç kalitesinin iyileştirilmesi ve yeni pazarlara girmek için daha fazla çaba harcanması gerekmektedir.

Irshad ve ark (2018) Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi RCA indeksini kullanarak Pakistan'ın pirinç ihracatının uluslararası pazardaki rekabet gücü, diğer büyük pirinç ihracatçılarıyla karşılaştırıldığında yüksek olduğunu gösteren bir çalışma yapılmışlar. Pakistan'ın

109 ülkeyle hala çok sayıda pirinç ihracat potansiyeline sahip olduğu belirtilmiştir. Politika yapıcıların pirinç sektörünün rekabet gücünü artırmak için tedbirler alması önemlidir.

Chen (1995), dünya ticaretinde endüstriyel performans ölçümüne dair güncel ampirik araştırma incelemiştir. İki yeni endeks, karşılaştırmalı ve rekabet avantajı, başlıca pirinç ihracatçısı ülkelerin dünya pirinç piyasasındaki ticaret modellerini analiz etmek için kullanılmıştır. Yapılan ampirik testler, en büyük pirinç ihracatçıları arasında karşılaştırmalı avantaj ile rekabet avantajı arasında önemli bir fark bulunmadığını göstermiştir. Sonuçlara göre, Burma pirinç ihracatında en büyük avantajlara sahipken, Tayland ve Pakistan ikinci, ABD ve Çin ise üçüncü sıradadır.

Chen ve ark (2023) çalışmada, 2000-2021 yılları arasında uluslararası pirinç ticaretini analiz ederek, pirinç ticaretinin mekânsal ve zamansal örüntülerini ortaya koymuştur. Araştırmanın bulgularına göre, küresel pirinç ticareti zamanla artmış ve Asya'nın ihracatçıları ile Afrika'nın ithalatçıları arasında yoğunlaşmıştır. Aynı zamanda, pirinç ticaretindeki ağ yapısı giderek optimize edilmiş ve daha etkili hale gelmiştir. Tayland, Vietnam, Hindistan, Çin, Pakistan ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkeler, ağda önemli pozisyonlara sahipken, Almanya, Fransa, İngiltere, Kanada, Hollanda ve Belçika gibi ülkeler de pirinç ithalatında çeşitlilik göstermektedir. Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika, pirinç ihracatçıları için yığılma bölgeleri oluşturmaktadır. Ayrıca, pirinç ticareti ağında belirli coğrafi yoğunlaşmalar ve omurga yapıları bulunmaktadır. Bu bulgular, uluslararası pirinç ticaretini anlamak ve küresel gıda güvenliğini sağlamak için önemli bir içgörü sağlamaktadır.

Akmal ve ark (2014), 1987-88 ile 2011-12 döneminde Pakistan'ın basmati pirinci ihracatının düşüşü ve rekabet gücü üzerine bir analiz yaptılar. Analiz, karşılaştırmalı üstünlük ve bölgesel karşılaştırmalı üstünlük yaklaşımlarını kullanmaktadır. Sonuçlara göre, Pakistan'ın dünya basmati pazarındaki payı düşmüş ve bölgesel düzeyde de bazı pazarlarda gerileme yaşanmıştır. Ancak bazı pazarlarda Pakistan'ın varlığı artmıştır, özellikle Umman ve Birleşik Arap Emirlikleri pazarlarında. İngiltere'deki talep de artmıştır. Pakistan'ın basmati ihracatı yoğunlaşmış ve bazı dönemlerde düşüş göstermiştir. Analiz, Pakistan'ın basmati ihracatında rekabet gücüne sahip olduğunu belirtmiştir, ancak bu gücün sürdürülmesi bilimsel temelli stratejiler gerektirmektedir. Ayrıca, Avrupa pazarlarına erişim sağlamak için ihracat zincirinin geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bu şekilde, pirinç sektörünün ekonomik performansının artırılması ve basmati pirincinin rekabet gücünün geliştirilmesiyle Pakistan'a döviz kazandırıcı ihracat yapılabilir.

Nguyen ve ark (2022), Dünya Pirinç Ticaretinde Ana Faktörler (Ticaret Maliyetinin Etkisi) adına bir çalışma yaptılar. Çalışma da 2015 ve 2018 yıllarında 119 ülkeye ihracat yapan 17 pirinç ihracatçısının verileri kullanılarak, pirinç ithalatçılarının belirlediği tarife, tarife oranı kotası, uygunluk değerlendirmesi ve izlenebilirlik gerekliliklerinin etkileri araştırılmıştır. Araştırma, Sıradan en küçük kare ve Poisson sözde maksimum olabilirlik yöntemlerini kullanarak yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar, tarife ve tarife oranı kotasının dünya pirinç ihracatçıları için zararlı olduğunu göstermektedir. Bu önlemler, pirinç fiyatlarını düşürerek ve ithalat miktarını sınırlayarak pazara girişi engellemektedir. Ayrıca, çalışma, pirinç ihracatçılarının dış pazarlara erişiminde menşe

sertifikalarının önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bununla birlikte, izlenebilirlik gereklilikleri ve lojistik standartlar gibi düzenleyici önlemlerin, az gelişmiş ülkelerin pirinç ihracatını engellediği belirlenmiştir.

Hui ve ark (2008), pirinç ihracatçılarının tam rekabetçi olmayan bir piyasa ortamında rekabet ettiklerini ortaya koymuşturlar. Sonuçlara göre ABD, Pakistan ve Avustralya, fiyat rekabetiyle yüzleşirken, Tayland, Çin, İtalya ve diğer ülkeler bu durumdan etkilenmemektedir. Tayland, Pakistan ve Avustralya'nın pirinçleri, esnek bir talep yapısına sahiptir. Tayland'ın pirinci, diğer tüm ihracatçıların ürünleriyle tamamlayıcı bir niteliğe sahipken, Çin'in pirinç ihracatı daha düşük bir kaliteye dönüşmüştür.

Dünya pirinç ithalatında herhangi bir artışın, özellikle Tayland ve Pakistan için faydalı olabileceği görülmektedir. Bununla birlikte, DAC pirinci agresif bir şekilde pazar payını artırmakta olup, Avrupa Birliği pazarında İtalyan pirinç ihracatını tehdit edebilir.

Wander ve ark (2008), Brezilya Pirincinin Küresel Pazarındaki Rekabet Gücü başlıkla bir çalışma yaptılar. Balassa indeksini kullanarak analiz edildiler. Bulgular bunlardır, Brezilya'nın pirinç üretimi ve dünya pazarına ihracatı açısından şu ana kadar karşılaştırmalı bir avantaja sahip olmadığını göstermektedir. Bu nedenle, Brezilya'nın dünya pazarına katılımı, pirinç pazarındaki yapısal değişimlerin yanı sıra gelecekte gelişebilecek ekim sistemleriyle ilgili zorluklara da bağlıdır.

Mukhtar ve Ilyas (2010), 1985-2005 yıllar arasında Asya'nın beş büyük pirinç ihracatçısı olan Çin, Hindistan, Pakistan, Tayland ve Vietnam'ın küresel pirinç piyasasındaki rekabet gücünü ve üstünlüklerini ölçmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada, Balassa tarafından açıklanan karşılaştırmalı avantaj endeksi ve White tarafından açıklanan rekabet avantajı endeksi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, Pakistan bu beş ülke arasında en büyük karşılaştırmalı ve rekabetçi avantaja sahip olan ülke olarak öne çıkmaktadır. Vietnam ve Tayland ise Pakistan'ı takip etmektedir. Bu nedenle, Pakistan'ın küresel pirinç pazarındaki payını artırması önerilmektedir. Bu çalışma, küreselleşme sürecinin ticaretin engellerini azaltmasıyla birlikte ülkelerin ihracatta rekabetçiliklerini geliştirmeye daha çok önem verdiğini göstermektedir.

Adhikari ve arka (2016), 1980-81 ile 2012-13 döneminde Hindistan'dan yapılan basmati pirinci ihracatının büyüme performansını ve belirleyicilerini inceldiler. Çalışmada, bileşik büyüme oranı, istikrarsızlık endeksi ve Markov zinciri analizi kullanılmış ve Hindistan'ın pirinç ihracatının trendi, istikrarsızlığı ve farklı ülkelere proje ihracatı tahmini yapılmıştır. Çalışma, pirincin milli gelire önemli katkı sağladığını göstermektedir. Basmati pirinci ihracatı, değerinde (%15,87) miktarına (%7,55) göre daha yüksek büyüme kaydetmiştir. Basmati olmayan pirinç ihracatı ise miktar, kazanç ve birim değer açısından büyümüştür. İstikrarsızlık endeksi, basmati pirincinde miktar ve toplam pirinçte değerde en yüksek seviyededir. BAE ve Nijerya'nın Hindistan pirincine talebinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışma, İran ve Suudi Arabistan'ın basmati pirinci için, Nijerya ve Güney Afrika'nın ise basmati olmayan pirinci için başlıca pazarlar olacağını öngörmektedir. İhracat fiyatı, uluslararası fiyat, gecikmeli üretim, iç tüketim ve döviz kuru, Hindistan'dan pirinç ihracatının

belirleyicileri olarak belirlenmiştir. Hindistan'ın uluslararası pazardaki rekabet etmek için ihracat fiyatının rekabetçi olması ve kalite ve sağlık standartlarını iyileştirmesi gerekmektedir.

Rekha ve ark (2017), Tarım Ürünleri İhracatının Belirleyici Faktörleri ve Rekabet Durumu: Hindistan Pirinci Örneği adına bir çalışma yapmışlar. Hindistan Tarım ürünleri ihracatının toplam ihracat içindeki payı %12,5'e ulaştı. Pirinç ise ihracat edilen tarım dışı ürünler içinde %2,2'lik bir paya sahip oldu ve 2013 yılında dünya tarım ihracatının %33,5'ini oluşturdu. Bu nedenle, Hindistan pirinç ihracatını etkileyen faktörleri analiz etmek için bir çalışma yapıldı ve BAE, Suudi Arabistan, Kuveyt, İngiltere, ABD gibi Hindistan'ın başlıca ihracat noktaları ve dünya ile rekabet gücü incelendi. Çalışma için 1990-2011 yılları arasında zaman serisi verileri kullanıldı. İhracatın belirleyicilerini incelemek için OLS tekniği ve RCA ve RSCA endeksi kullanıldı. Sonuç olarak, seçilen değişkenlerin pirinç ihracatındaki değişimin %90'ını açıkladığı tespit edildi. Seçilen değişkenler arasında dünya pirinç ihracatı, yerli pirinç fiyatları, döviz kuru ve uluslararası pirinç fiyatları önemli faktörler olarak belirlendi. RCA/RSCA endeks değerleri, Hindistan'ın başlıca ihracat noktaları ve dünya genelinde rekabet avantajına sahip olduğunu gösterdi.

Liew ve ark (2021) çalışması, 1988-2014 yılları arasında geçerli olan dönemde Malezya'nın tarım ürünlerinin ihracat rekabetçiliğini değerlendirmiştir. Çalışma, 186 tarımsal ürüne ait verileri kullanarak Malezya'nın tarımsal ürünlerinin dünya ticaretindeki karşılaştırmalı üstünlüğü endeksini analiz etmektedir. Bu analizde, Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (RCA) endeksi kullanılarak rekabet gücü ölçülmektedir. Bulgular, 56 tarımsal ürünün rekabetçi olduğunu gösteriyor. Çalışma ayrıca emtia fiyatları, kişi başına düşen GSYİH, işgücüne katılım ve sermaye oluşumunun rekabet gücünü etkileyen faktörler olduğunu belirtmektedir. Eş bütünleşme testleri, bu değişkenler arasında uzun vadeli bir ilişki olduğunu göstermektedir. Sonuçlar, emtia fiyatlarının, kişi başına düşen GSYİH'nin ve 2008 krizinin rekabet gücü üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğunu, işgücüne katılımın ve sermaye oluşumunun ise pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, Malezya hükümetine, rekabet gücünü artırmak için mevcut ekonomi politikasını gözden geçirerek, karşılaştırmalı üstünlüğe sahip sektörlere odaklanmalarını önermektedir.

Nwachukwu ve ark (2010) yaptığı çalışma, Nijerya'nın kakao ihracat performansını değerlendirmek ve rekabet gücünü incelemek için yapılmıştır. Açıklanmış Karşılaştırmalı Analiz (RCA) ve çoklu regresyon kullanılarak yapılan analizler, Nijerya'nın kakao ihracatında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu göstermiştir. Bunun yanı sıra, dünya ihracat hacmi, döviz kuru ve Nijerya'nın kendi kakao üretimi, kakao ihracatının belirleyicileri olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, eski kakao çiftliklerinin yeniden canlandırılması ve yeni çiftliklerin kurulması, üretim seviyelerini sürdürmenin bir yolunu oluşturabilir. Araştırma, Nijerya'nın kakao ihracatının önemini vurgulamış ve stratejik önlemler alınmasını önermiştir.

Ndlangamandla ve ark (2016) çalışması, Svaziland'daki şeker endüstrisinin karşı karşıya olduğu tehditleri incelemekte ve ticaret anlaşmalarının ayrıcalıklarının kaldırılmasının bu sektörü nasıl etkilediğini ele almaktadır. Araştırma, Göreli Ticaret Avantajı (RTA) yöntemi ve Porter'ın

Ulusal Elmas modeli kullanılarak, Svaziland şeker endüstrisinin küresel pazardaki rekabet gücünü değerlendirmiştir. Çalışmada, Svaziland'ın şeker üretiminde özellikle güçlü bir karşılaştırmalı avantaja sahip olduğu, ancak döviz kurları ve küresel şeker fiyatlarının bu avantajı önemli ölçüde etkilediği ortaya konulmuştur. Ayrıca, yönetim uygulamaları, insan kaynakları stratejileri ve kaliteli ürün üretimi gibi faktörlerin rekabetçiliği artırdığı, buna karşın küçük yerel pazar büyüklüğü ve yüksek maliyetlerin rekabeti kısıtladığı belirtilmiştir. Çalışma, sektörün sürdürülebilirliğini sağlamak adına hükümet ve sektör temsilcilerince geliştirilecek stratejik planların önemine vurgu yapmaktadır.

Barahona (2022) yaptığı çalışmada, USDA Küresel Tarımsal Ticaret Sistemi'nden elde edilen veriler kullanılarak genişletilmiş bir çekim modeli kullanılarak ABD'nin farklı türlerdeki pirinç ihracatını etkileyen faktörler incelenmiştir. Analiz, 2002-2019 yılları arasındaki pirinç ihracatını kapsamakta ve 50 ülkeyi değerlendirmektedir. Sıradan En Küçük Kareler (OLS), Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (GLS) ve Poisson Sözde Maksimum Olabilirlik (PPML) tahmin yöntemleri kullanılmıştır. PPML yöntemi, yer çekimi modeli için en iyi sonuçları vermektedir. Temel bulgular, ticareti etkileyen faktörlerin mala bağlı olarak değiştiğini ancak ithalatçıların üretim kapasitesi, gelir düzeyleri, nüfusları ve ABD ile mevcut Serbest Ticaret Anlaşmalarının pirinç ihracatını önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir.

Moustafa (2023) çalışmasında, Mısır'ın pirinç ihracatının durumunu ve dünya pazarındaki rekabetçi konumunu değerlendirerek Mısır'ın ihracat gücünün kaybedildiğini göstermektedir. Araştırma, Mısır pirinç ihracatının düzensiz olarak azaldığını ve ortalama olarak 6.51'e ulaştığını ortaya koymaktadır. Mısır pirinci, fiyat rekabet gücü açısından diğer ülkelerin altında kalmaktadır. Sudan, Suriye ve Libya gibi ülkeler Mısır pirincinin ana pazarları olmuştur. Pirincin miktar, fiyat ve değer istikrarsızlık katsayıları yüksek tahmin edilmiştir. Yerli üretimdeki azalma nedeniyle Mısır pirincinin ihracat gücü de azalmıştır. Bu nedenle, çalışma Mısır'ın bu ülkelerle ticari ilişkilerini geliştirmesini ve ihracatı artırarak bu pazarlara girmesini önermektedir.

Şahin(2017) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'nin seramik sektörünün dış ticaret yapısını analiz etmeyi amaçlamaktadır. 2000-2014 dönemi incelenmiştir ve Türkiye'nin seramik sektörü, seçilen diğer ülkelerle (Çin, Brezilya, Hindistan, İspanya, Meksika, İtalya) karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada iki yöntem kullanılmıştır: endüstri-içi ticaret yapısının analizi ve rekabet gücünün analizi. Türkiye'nin seramik sektörünün yüksek seviyede endüstri-içi ticarete sahip olduğu ve diğer ülkelerde de benzer bir durumun gözlemlendiği belirlenmiştir. Rekabet gücü analizi sonucunda, Türkiye'nin seramik sektörünün yüksek bir rekabet gücü olduğu tespit edilmiştir. Çin, İspanya ve İtalya'da da seramik sektörünün rekabet gücünün yüksek olduğu, ancak Brezilya, Hindistan ve Meksika'da düşük olduğu görülmüştür.

Bashimov (2022) tarafından yapılan çalışmada, 2001-2020 dönemi boyunca Kazakistan'ın belirli hububat ürünleri ihracatındaki küresel rekabet avantajını değerlendirmektedir. Çalışma, Kazakistan'ın hububat ihracatındaki karşılaştırmalı üstünlüğünü değerlendirmek için Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) ve Açıklanmış Simetrik Karşılaştırmalı Üstünlükler (ASKÜ)

indekslerini kullanmıştır. 2001-2020 yılları arasında Kazakistan'ın buğday ve arpa gibi hububat ürünleri ihracat verileri, Birleşmiş Milletler COMTRADE veritabanından elde edilmiştir. Ampirik bulgular, bu dönemde Kazakistan'ın buğday ve arpa ihracatında hem karşılaştırmalı hem de rekabetçi bir üstünlük sergilediğini ortaya koymaktadır.

Dilek (2022) yüksek lisans tezinde, 2000-2021 döneminde Türk tarım sektörünün dış ticaretini analiz eti ve bazı tarım ürünlerinin ihracat performansını ortaya koyuyor. Tarımsal dış ticaret verileri, farklı ticaret sınıflamaları kullanılarak analiz ediliyor. Çalışma, seçilmiş tarım ürünlerinin rekabet gücünü değerlendirmek için Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) endeksi kullanıyor. Narenciye, kuru üzüm, kabuklu fındık ve zeytinyağı dış ticareti analiz ediliyor. Araştırmaya göre, Türkiye kuru incir, kuru üzüm ve kabuklu fındık ihracatında önemli bir pazar payına sahipken, portakal, limon ve zeytinyağı ihracatında pazar payını kaybetmiştir. Yüksek maliyetler, finansman sorunları ve pazarlama sorunları rekabet gücüne zarar vermektedir. Bu sorunları çözmek, istikrarlı kalkınmaya yardımcı olabilir. Türkiye, tarım ürünleri ihracatını artırmak için yeni pazarlar bulmalı ve tanıtım faaliyetlerine yoğunlaşmalıdır.

Berk ve ark (2016) tarafından yapılan araştırma, 2004-2015 döneminde Türkiye'nin başlıca meyve ve sebze ürünleri ihracatının rekabet gücünü analiz etmektedir. Analiz sonuçlarına göre, Türkiye yüksek bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Ancak, Meksika ve Çin gibi ülkeler de rekabet güçlerini artırmışlardır. Bu nedenle Türkiye, yeni pazarlar bulmalı veya belirli ürünlere ve ülkelere odaklanarak rekabet avantajını korumalıdır. Ukrayna, Almanya, Romanya, İngiltere, Japonya, Uzak Doğu ülkeleri, Polonya, İran, Irak ve Balkan ülkeleri gibi potansiyel yeni pazarlar Türkiye için önemli olabilir. Bu şekilde Türkiye, 2023 hedeflerine ulaşabilir ve Rusya ve Orta Doğu ile yaşanabilecek krizlerin olumsuz etkilerini dengeleyebilir.

Peker (2014) yaptığı çalışmada, tarım sektöründeki tahıl ve baklagil alt sektörlerine odaklanmaktadır. İlk analizde, Avrupa Birliği (AB) pazarındaki tarım sektörünün rekabet gücünü belirlemek için Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler İndeksi (RCA) hesaplanmış ve Türkiye'nin özellikle meyve sektöründe güçlü bir rekabet avantajına sahip olduğu bulunmuştur. İkinci analiz, makroekonomik değişkenler (faiz, döviz kuru, enflasyon, para arzı) ile tarım sektörü arasındaki ilişkileri panel eş-bütünleşin analizi kullanarak incelemektedir. Para arzı ile tarımsal üretim ve döviz kuru, enflasyon ve tarımsal fiyatlar arasında pozitif ilişkiler bulunmuştur. Faiz oranları ile meyve-sebze alt sektörü arasında negatif, ancak tahıl-baklagil alt sektörü için pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Bulgular, tarım politikalarının yalnızca mikroekonomik bir perspektifte değil, makroekonomik bir çerçevede geliştirilmesi gerektiğini önermektedir.

Bashimo (2017) Türkmenistan'ın uluslararası ticaretteki rekabet gücünü analiz etmek için bir çalışma yapıldı. Çalışmada Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (RCA) Endeksi ve Net Ticaret Endeksi (NTI) kullanarak 2001-2015 döneminde analiz eti. Çalışma verileri Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC) veri tabanından elde edilmiştir. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler endeksi, Türkmenistan'ın mineral yakıtlar ve tekstil ürünlerinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu

göstermektedir. Ayrıca, Türkmenistan'ın mineral yakıtlar ve tekstilde net ihracatçı olduğu tespit edilmiştir.

Kösekahyaoğlu ve Özdemir(2018) Balassa ve Vollrath'ın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük (RCA) endeksleri, Türkiye'nin ihracatında öncü olan üç stratejik tarım ürününün rekabet gücünü ölçmek için kullanılmıştılar. Kuru kayısı, zeytinyağı ve fındık söz konusu tarım ürünleridir. 2001-2016 yılları çalışmanın konusudur. Bu çalışmanın ampirik kısmında, ilgili ürünlerde dünyanın en rekabetçi dört ülkesi ile Türkiye karşılaştırıldı ve sonuçlar değerlendirildi. Bu nedenle, Türkiye'nin yukarıda belirtilen ürünlerinin hem güçlü hem de zayıf yönleri ortaya koymuştu. Sonuçlara göre, kuru kayısı Türkiye'de en rekabetçi ürün, en zayıf ürün zeytinyağıdır.

Yalçınkaya ve ark (2014) Bu çalışmanın amacı, Çin ekonomisinin küresel ticaretteki yerini belirlemek ve Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerini analiz etmek amacıyla bir araştırma yaptılar. ISIC Rev. 4 kapsamında sınıflandırılan Balassa Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi, bu çalışmada Türkiye'nin rekabet gücünü belirlemek için kullanılır. Elde edilen sonuçlara göre, 2013 yılı sonu itibariyle RCA_B 0.5'den daha yüksek olan beş sektör bulundu. Metal cevheri madenciliği ve diğer madencilik ve taş ocakçılığı; gıda ürünleri ve içeceklerin üretimi, su, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri; atık toplama, ıslah ve bertaraf faaliyetler olarak belirlenmiştir.

Karagöz (2021) yaptığı yüksek lisans tezinde, Türkiye'nin cam sektöründeki üretim ve dış ticaret analizi yapılarak rekabet gücünü belirleme hedeflenmiştir. Çalışmada, cam sektörünün önemli alt sektörlerine dair veriler incelenmiş ve Türkiye'nin bu sektördeki rekabet gücü ortaya konulmaya çalışılmıştır. Uluslararası ticarette kullanılan endeksler yardımıyla Türkiye'nin cam sektöründeki karşılaştırmalı üstünlükleri hesaplanmış ve bu avantajların yanı sıra rekabet gücü dezavantajları da analiz edilmiştir. Gerekli veriler, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret İstatistik Veri Tabanı ve Türkiye İstatistik Kurumu'ndan sağlanmıştır. 2005-2019 dönemini kapsayan verilerle yapılan hesaplamalar, cam sektöründe Türkiye'nin açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük dezavantajlar ortaya koyarak sektördeki rekabet gücünün detaylı bir değerlendirmesini sunmaktadır.

Yalçın (2021) yaptığı çalışmada, Türkiye'nin uluslararası ticaretteki konumu ve rekabet gücü detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu çalışmanın odağını, Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı 10 ülke ile ticaret hacmi karşılaştırılarak hangi ürün gruplarında avantaj veya dezavantaj sahibi olduğunun belirlenmesi oluşturur. Araştırmada, Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) yöntemi kullanılmış ve 2005-2018 dönemi analiz edilmiştir. Veriler, Uluslararası Ticaret Sınıflandırması TradeMap veri tabanından toplanmıştır. Analiz sonucunda, Türkiye'nin 97 ürün grubundan ortalama 42'sinde karşılaştırmalı üstünlük elde ettiği, bu 42 gruptan 19'unda ise yüksek rekabet gücü bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, Türkiye'nin hangi sektörlerde dışa bağımlılığını azaltabileceği ve uluslararası piyasalarda daha fazla öne çıkabileceği konusunda önemli ipuçları sunmaktadır.

Aktop (2021) çalışmasında, Türkiye'nin 2000-2019 yılları arasında "Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazlar" sektöründeki belli başlı alt sektörlerinin küresel

rekabet gücü ele alınmıştır. Bu çalışmada, sektörün geniş kapsamı ve diğer alanlarda hızla yayılan sofistike elektrik ürünlerinin ekonomik önemi vurgulanmaktadır. Çalışma, "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi" kullanarak, Türkiye'nin bu geniş sektörde hangi spesifik alt sektörlerde rekabetçi olduğunu analiz etmeye odaklanmaktadır. Sektörde tam bir karşılaştırmalı üstünlük elde etmek, büyük yatırımlar gerektirdiği için zordur. Bu nedenle, hangi alt sektörlerde uzmanlaştıracağı ve nasıl destek sağlanacağı konusundaki stratejik kararlar, kaynakların etkin kullanımı açısından büyük önem taşımaktadır. Araştırmanın sonuçları ise 2000-2019 yılları arasında Türkiye'nin "Elektrik motorları, jeneratörler ve transformatörler", "Elektrik dağıtım ve kontrol cihazları", "İzole tel ve kablo", "Akümülatörler ve piller", "Elektrikli ev aletleri ve beyaz eşyalar", "Elektrik lambaları ve aydınlatma ekipmanları" üretiminde rekabet gücü kazandığını göstermektedir.

Sandalcılar (2021) çalışmasında, 1980' itibaren ihracata dayalı büyüme modelini benimseyen Türkiye'nin, Suriye ile olan dış ticaret ilişkilerini analiz etmektedir. Çalışma, Türkiye'nin "Komşularla Sıfır Sorun" politikası çerçevesinde dış ticaret üzerindeki etkileri değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Analizde, Geniş Ekonomik Kategoriler ve Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması gibi yöntemlerin yanı sıra, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) endeksi de kullanılmıştır. Sonuçlar, Türkiye'nin Suriye pazarında genel olarak karşılaştırmalı bir üstünlük sağladığını ortaya koymuştur. Ancak, SITC sınıflandırmasına göre 2 numaralı mal grubunda istenilen üstünlük elde edilememiştir. Bu çalışma, Türkiye'nin dış ticaret yapısı ve rekabet gücü hakkında önemli bilgileri gün yüzüne çıkarmaktadır. Türkiye, Suriye ile ticari ilişkilerini geliştirmeye devam edebilir ve elde ettiği üstünlüğü korumak için mevcut politikalarını gözden geçirebilir.

Bashımov (2017) çalışmasında, Orta Asya ülkelerinin (Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan) yaş meyve ve sebze sektöründeki dış ticaret yapılarını analiz etmektedir. 2002-2015 dönemine ait Uluslararası Ticaret Merkezi verileri kullanılarak, bu sektörün rekabet gücü ve endüstri içi ticaret yapısı detaylı şekilde incelenmiştir. Çalışmada, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi, Net Ticaret Endeksi ve Grubel-Lloyd Endeksi yöntemleri uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre, Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın yaş meyve ve sebze sektöründe rekabet gücüne sahip oldukları ortaya çıkarken, Türkmenistan ve Kazakistan'ın ise bu alanda daha düşük rekabet gücüne sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, Orta Asya ülkelerinin bu sektördeki endüstri içi ticaret seviyesinin düşük olduğu saptanmıştır. Bu çalışma, Orta Asya ülkelerinin dış ticaret stratejilerini geliştirmeleri ve yaş meyve ve sebze sektöründeki rekabet güçlerini artırmaları için önemli bilgiler sunmaktadır.

Akpınar ve ark (2024) yaptığın çalışmada, 2000-2021 yılları arasında Türkiye'nin dünya mercimek pazarındaki rekabetçi konumunu değerlendiriyor. Balassa ve Vollrath indeksleri kullanılarak yapılan analizde, Türkiye'nin 1990'larda global mercimek pazarında baskın bir rol oynadığı, fakat 2000'lerde bu rolü kaybettiği belirtiliyor. Türkiye, dünya mercimek üretiminde dördüncü sırada olmasına rağmen ikinci en büyük ithalatçı konumundadır. Üretici fiyatlarının dünya

fiyatlarına göre artması, üreticilerin mercimek üretiminden uzaklaşmasına neden olabileceği için destek önlemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye'nin rekabetçiliğini artırmak için piyasa taleplerini dikkate alması, markalaşmaya gitmesi ve yeni pazarlar keşfetmesi önerilmektedir. Türkiye, Avustralya, Mısır, Kazakistan, Sri Lanka ve BAE karşısında avantaja sahipken, Kanada, Nepal ve Suriye karşısında dezavantajlıdır.

Cımpoıes (2016) çalışmasında, Moldova'nın tarımsal gıda ürünlerinin rekabet avantajlarını ve dezavantajlarını ve AB pazarındaki potansiyelini araştırmaktadır. Çalışma, Moldova'nın tarımsal gıda ticaretinin yapısını ve ticaret akışını analiz ederek, 2001-2014 dönemine ait verileri kullanmaktadır. Araştırma, uluslararası sınıflandırmaya göre tarım ve gıda ürünlerine ait 24 mal grubunun verilerini içermektedir. Ayrıca, Moldova'nın tarım-gıda ürünlerinin AB pazarındaki rekabet gücünü değerlendirmek için RTA endeksi hesaplanmıştır. Sonuçlar, hangi mal fasıllarının rekabetçi olduğunu, hangilerinin ticari avantajlara sahip olmadığını ve hangilerinin potansiyelleri olduğunu ve rekabet gücünün geliştirilebileceğini göstermektedir.

Ahmad ve arkı (2021) Yapılan çalışmada, Balassa'nın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük endeksi kullanılarak Pakistan'ın meyve ve sebze ihracatındaki rekabet gücü analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, mango, narenciye ve hurma gibi ürünler karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Ancak soğan ve patates için durum biraz karışık; farklı endeksler bu ürünlerin hem karşılaştırmalı üstünlüğe hem de dezavantajlara sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, Pakistan'ın meyve ve sebzelerinin büyük bir ihracat potansiyeline sahip olduğunu ve bu potansiyelin değerlendirildiği takdirde, ihracatın artabileceğini, istihdam yaratılabileceğini ve ticaret açığının azalabileceğini ortaya koymaktadır.

Çalışma ayrıca, verim, kalite ve hasat sonrası kayıpların yönetimi konularında araştırma ve geliştirmeye yatırım yapmanın önemine dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, değer zinciri ve altyapı gelişiminin de ihracatta rekabet gücünü artırmak için kritik olduğu vurgulanmaktadır.

Seyoum (2007) yaptığı çalışmada, gelişmekte olan ülkelerde ticari finans, ulaştırma ve seyahat gibi hizmetlerin rekabet gücünü analiz etmeyi amaçladı. Çalışma, açıklanmış karşılaştırmalı avantaj endeksini kullanarak 1998-2003 dönemi için gelişmekte olan ülkelerin hizmetler alanındaki karşılaştırmalı avantajlarını ölçmektedir. Bulgular, birçok gelişmekte olan ülkenin ulaştırma ve seyahat hizmetlerinde güçlü bir karşılaştırmalı avantaja sahip olduğunu göstermektedir. Ancak mali ve iş hizmetlerinde iyileştirme gerektiren bir alan olduğu belirtilmektedir. Ticaretin serbestleştirilmesi ve yeterli hazırlık yapılmaması, karşılaştırmalı avantajların zayıflamasına yol açmış gibi görünmektedir. Bununla birlikte, karşılaştırmalı üstünlüklerin genel olarak sabit kaldığı ve temel bir değişiklik göstermediği belirtilmektedir. Bu çalışmanın bulguları ve politika önerileri, gelişmekte olan ülkelerin hizmet sektörlerinin rekabet gücünü artırmak için kullanılabilir.

Cvetković (2017') çalışmasına göre, Sırbistan'da tarım sektörü ulusal ekonominin gelişimi için önemli bir potansiyele sahiptir. Tarımın üretim özellikleri, geleneksel kökleri ve artan rekabet gücü ulusal stratejik belgelerde sıkça vurgulanmaktadır. Tarımsal ürünler, Sırbistan'ın Batı Balkan

ülkeleriyle gerçekleştirdiği dış ticaretin kayda değer bir bölümünü oluşturur. Bu bağlamda, yapılan araştırmada, Sırbistan'ın bölgedeki diğer ülkelerle tarım ve gıda ürünleri ticaretindeki karşılaştırmalı avantajları Balassa endeksi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, Sırbistan'ın Batı Balkan ülkeleri arasında belirgin bir karşılaştırmalı avantaja sahip olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, Sırbistan'ın dış ticaretteki avantajlarını daha iyi anlamamızı sağlamakta ve stratejik önceliklerini belirleyebilmesi için önemli bir rehberlik sunmaktadır.

Waınaına (2022) yüksek lisans tezini, Kenya ve Doğu Afrika Topluluğu ülkeleri arasındaki tarımsal ürünlerin rekabet gücünü belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada, Kenya'nın tarım sektörünün uluslararası pazardaki rekabet edebilirlik düzeyi değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme için Pazar Payı Endeksi, Göreceli Ticaret Avantajı Endeksi ve RCA Endeksi gibi yöntemler kullanılmıştır. Bu yöntemler, Kenya'nın Doğu Afrika Topluluğu (EAC) ve diğer küresel pazarlardaki pazar payını göstermekte ve diğer ülkelerle karşılaştırılmasına olanak sağlamaktadır. Sonuç olarak, Kenya çay ve hammadde sektörlerinde uluslararası pazarda güçlü bir konuma sahipken, EAC üyesi ülkelerin çoğunun kahve sektöründe karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle, Kenya hükümeti ve özel sektörün tarım sektörünü canlandırmak ve tarımsal ihracatı çeşitlendirmek için daha fazla yatırım yapması gerekmektedir. Ayrıca, daha iyi tarımsal ticaret politikalarının geliştirilmesi, EAC ortak üye ülkelerine fayda sağlayacak ve EAC'nin hedefleriyle uyumlu olacaktır.

Kılıç (2013) tez çalışmasında, Türk pamuğunun uluslararası ticaretindeki rekabet gücünün analizini yapmak ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla Balassa'nın RCA ve Vollrath'ın Ticaret Endekslerini kullanmıştır. Çalışmanın sonuçları, Türkiye'nin 2000-2016 döneminde pamuk ticaretinde karşılaştırmalı üstünlük konumunu kaybettiğini göstermektedir. RCA endeks değerleri negatif çıkmıştır. Bununla birlikte, pamuk ipliği ve dokuma için RCA, bu ürünlerde karşılaştırmalı avantajı gösteren pozitif değerler sunmaktadır. Türk pamuğunun rekabet gücünü etkileyen temel faktörlerin yüksek üretim maliyetleri, finansal yetersizlikler, pazarlama ve satış yetenekleri ile yetersiz Ar-Ge çalışmaları olduğu belirlenmiştir. Araştırmacılar, Türk pamuğunun ve pamuğa dayalı endüstrinin uluslararası pazarda rekabetçi bir konuma getirilmesi için hükümetin bir plan yapmasını ve gerekli adımları uygulamasını önermektedirler.

Fert ve Hubbard (2002) "Macaristan Tarımsal Gıda Sektörlerinde Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Rekabet Gücü" başlıklı araştırma makalelerinde 22 birleştirilmiş tarımsal gıda ürününü incelemiş ve analiz etmiştir. Sonuçlar, Macaristan'ın canlı hayvanlar, et, yağlı tohumlar, tahıllar, sebze ve meyveler, şeker, mantar ve odun, içecekler, hayvansal ve bitkisel malzemeler ile katı ve sıvı yağlar dahil olmak üzere on bir üründe karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu göstermiştir. Makalede belirtildiği üzere, ülkenin tarım ve gıda işleme alanında kaydettiği önemli ilerlemeye rağmen, uluslararası pazardaki siyasi çarpıklıklar Macaristan'ın uluslararası rekabetçilik seviyesinde düşüşe yol açmıştır.

Serin ve Civan (2008), 1995-2005 yılları arasında Türkiye'de domates, meyve suyu ve zeytinyağı gibi seçilmiş tarımsal ürünlerin AB pazarındaki karşılaştırmalı üstünlüklerini incelemişlerdir. AB, Türkiye'den gelen bu ürünler için en büyük pazar olduğundan, karşılaştırmalı üstünlüğü ölçmek için RCA analizi kullanılmış ve Türkiye'nin zeytinyağı ve meyve suyunda çok güçlü bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu, ancak domateste olmadığı ortaya çıkmıştır.

Madhu ve ark (2023), "Hindistan'da pirinç üretimi ve ihracatı üzerine" bir çalışma yaptılar. Çalışma, Hindistan'dan pirinç ihracatının varış noktasına ve yeni pazarların değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Ms Excel kullanılarak Hindistan'ın pirinç ihracatının yıllar içindeki büyümesi analiz edilmiştir. Çalışma, Hindistan'ın basmati pirincine talebin üstün kalitesi nedeniyle yüksek olduğunu ve basmati olmayan pirince olan talebin ise düşük fiyatlar nedeniyle olduğunu göstermektedir. Pakistan, Hindistan'ın basmati pirinç ihracatında rakiptir, Vietnam ve Tayland ise basmati olmayan pirinç ihracatında rakiptir. Orta Doğu ülkeleri, özellikle Suudi Arabistan, İran ve Birleşik Arap Emirlikleri, basmati pirinci için tercih ederken, bazı az gelişmiş ülkeler Hindistan'dan basmati olmayan pirinç ithal etmektedir.

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Materyal

Bu tezde üretim ve dış ticarette en yüksek paya sahip ülkelerin kavuz içerisinde bulunan pirinç (çeltik), kavuzu çıkarılmış (kahverengi) pirinç ve yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç (parlatılmış veya perdahlanmış olsun olmasın) ticaretine yönelik rekabet analizleri uygulanmıştır. Araştırmanın amacına bağlı olarak, aşağıda fasıl kodları ve sınıflandırması gösterilen veriler TradeMap, (2023) veri tabanında temin edildi.

Çeltik (pirinç) dış ticarette fasıl kodlarında HS2 sınıflandırılmasında 10nolu fasılda hububat grubu içinde yer almaktadır. HS4 kodlu olarak pirinç 1006 GTİP koduna sahiptir. Pirincin (1006) alt gurubunda ise HS-6 (Tarife 6) kodlu ürünler;

100610 Kavuz İçinde Bulunan Pirinç (Çeltik)
100620 Kavuzu Çıkarılmış (Kahverengi) Pirinç

100630 Yarı Veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç (Parlatılmış Veya Perdahlanmış Olsun Olmasın)

Çalışma kapsamında, açıklanabilir karşılaştırmalı üstünlüklerin ölçülebilmesi, TradeMap web siteden HS-6 Kod 100610 (Çeltik)'ye göre dünya genelinde önemli düzeyde çeltik üreten ve ihraç eden ülkeler incelenmiş, çeltik dış ticaretlerine ilişkin veriler alınmıştır. ABD, Brezilya, Uruguay, Paraguay, Çin, Yunanistan, Bulgaristan, İtalya, İspanya ve Türkiye'nin verileri hesaplamaya esas alınmıştır.

HS-4 Kod 1006 (pirinç)'ye göre dünya genelinde önemli düzeyde pirinç ihraç eden ülkeler incelenmiş, pirinç dış ticaretlerine ilişkin veriler alınmıştır. İnceleme sonucunda 1006 pirinç, ihracat ve ithalat hacimlerine göre Hindistan, Tayland, Vietnam, Pakistan, ABD, Çin, İtalya, Myanmar, Brezilya, Belçika, Uruguay, Kamboçya, Hollanda, Paraguay, İspanya, Avustralya, Guyana, Tanzanya, Türkiye ve Arjantin'in verileri hesaplamaya esas alınmıştır.

HS-6 Kod 100630 Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç (Parlatılmış Veya Perdahlanmış Olsun Olmasın) dış ticaretlerine ilişkin veriler alınmıştır. İnceleme sonucunda (100610), ihracat ve ithalat hacimlerine göre Hindistan, Tayland, Vietnam, Pakistan, ABD, Çin, İtalya, Kamboçya, Myanmar, Belçika, Uruguay, Hollanda, Avustralya, Tanzanya, Brezilya, İspanya, Paraguay, Türkiye, Guyana ve Arjantin verileri hesaplamaya esas alınmıştır.

Ülkelerin üretim miktarı, ekim alanı ve verim verileri Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü (FAO) veri tabanından temin edilmiştir. Çalışmada, 2001-2022 dönemi verileri üzerinden değerlendirilmiştir

Ayrıca, konu ile ilgili kurum ve kuruluş raporları ve bilimsel yayınlar gibi ikincil literatür de çalışma kapsamında değerlendirilmiştir.

3.2. Yöntem

Bu araştırmada, önemli çeltik üreticisi ve ihracatçısı ülkelerin ihracatının karşılaştırmalı üstünlüklerini belirlemek için Balassa tarafından geliştirilen açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeksi (RCA) ve açıklanmış simetrik karşılaştırmalı üstünlükler (RSCA) endeksleri hesaplanacak ve yorumlanacaktır. Ayrıca, pirincin ticaret dengesi üzerindeki etkilerini belirlemek için TBI Tendeksi uygulanacaktır. İlk kez Liesner tarafından 1958 yılında ortaya atılan RCA endeksi, 1965 yılında Balassa tarafından geliştirildiği için Balassa endeksi olarak adlandırılmıştır. Genel olarak bu endeks, bir ülkenin bir malın veya bir grup malın ihracattaki payını ölçerek güçlü veya zayıf sektörleri belirler (Ben-Amor ve De Miguel 2020). RCA hesaplamasında kullanılacak olan eşitlik aşağıda verilmiştir.

$$RCA = \frac{X\dot{I}/Xj}{Xiw/xw}$$

Xi = j ülkesinin i malının ihracatı (ülkelerinin pirinç ihracatı)

Xj = j ülkesinin tüm mal ihracatı (ülkelerinin toplam ihracatı)

Xiw = i malının dünya ihracatı (Dünya genelindeki pirinç ihracatı)

Xw = t yılında dünya genelindeki ihracatın toplamı tanımlanmıştır.

RCA endeksi 0 ile ∞ arasında bir değer almaktadır. Eğer endeks değeri birden büyükse O ülkenin ilgili sektörde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu söylenir. Başka bir deyişle, O endüstrinin ülkenin toplam ihracatı içindeki payı, dünya ticaretindeki payından daha büyüktür. Eğer indeks değeri birden az ise ülkenin ilgili sektörde karşılaştırmalı dezavantaja sahip olduğu söylenir (Havriland and Gunawardana, 2003: 108; Çakmak, 2005: 70). Bununla beraber, eğer RCA>4 ise güçlü bir karşılaştırmalı üstünlük; 2<RCA<4 orta derecede karşılaştırmalı üs tünlük; zayıf (1<RCA≤2) zayıf derecede karşılaştırmalı üstünlük;0<RCA<1 ise karşılaştırmalı dezavantaj söz konusudur (Hinloopen ve Marrewijk, 2001: 13).

0 < RCA <1 ülke ilgili sektörde karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir.

1 < RCA <2 ülke ilgili sektörde karşılaştırmalı üstünlüğü zayıftır.

2 < RCA <4 ülke ilgili sektörde orta derecede karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.

4 < RCA ülke ilgili sektörde güçlü karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.

Rekabetçi sektörler, analiz edilen dönem içerisinde istikrarlı bir şekilde yüksek pozitif RCA endeks değerlerine ulaşan sektörler olarak kabul edilebilir. Piyasada rekabetçi olmayan bir konuma sahip olan sektörler ise RCA endeks değerleri uzun vadede yüksek negatif rakamlarda seyreden sektörler olarak değerlendirilebilir.

Zamanla Balassa'nın RCA endeksine alternatif olarak birçok yeni indeksler geliştirilmiştir. Bunlardan biri de Açıklanmış Simetrik Karşılaştırmalı Üstünlükler ($RSCA$) indeksidir. Bu indeks aşağıdaki şekilde formüle edilmektedir:

$$RSCA_{ij} = (RCA_{ii} - 1)/ (RCA_{ij} + 1)$$

$RSCA$ endeksi -1 ile +1 arasında bir değer almaktadır. Eğer indeks değeri pozitif ise o ülke o üründe karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Eğer indeks değeri negatif ise ülke o ürünün ticaretinde karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir (Dalum ve ark., 1998; Laursen, 1998).

Araştırmada kullanılan bir diğer ölçüt de Ticaret Dengesi Endeksidir (TBI). Lafay (1992) tarafından geliştirilen bu indeks bir ülkenin ilgili üründe net ihracatçı veya net ithalatçı olup olmadığını belirlemek için kullanılmaktadır (Widodo, 2008; Ishchukova ve Smutka, 2013). İndeks şu şekilde formüle edilmektedir.

$$TBI_{ij} = (X_{ij} - M_{ij})/ (X_{ij} + M_{ij})$$

TBI Endeksi, ithalat ve ihracat verilerini kullanarak endüstri içi ticaret ve yeniden ihracat akışlarını hesaplar (Desai, 2012).

Formül'de i ülkeyi, j ürünü, X ihracatı, M ithalatı göstermektedir.

TBI indeksi -1 ile +1 arasında bir değer almaktadır. Eğer indeks değeri +1 ise ülkenin net ihracatçı konumda olduğu söylenir. Buna karşın eğer indeks değeri -1 ise ülkenin net ithalatçı konumda olduğu söylenir. Eğer indeks değeri 0 ise ülkenin ihracat ve ithalat değerlerinin birbirine eşit olduğu söylenir (Ervani, 2013 Ma, 2013).

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Dünyada Pirinç Piyasası

Dünya pirinç üretimi, ekim alanı, verim ve fiyatına ilişkin veriler Tablo 4.1'de verilmiştir. Dünya çeltik üretimine bakıldığında 2001 yılında 600540889 ton üretim gerçekleşmiştir. Üretim miktarı 2022 yılında yaklaşık %29artarak 776461456.6 ton seviyesine çıkmıştır. En düşük üretim 2002 yılında 571377491.5 ton olarak gerçekleşmiştir. En yüksek üretim ise 2021yılında 789045342.6 ton olarak gerçekleşmiştir. (Tablo 4.1) (FAO, 2024).

Dünyada pirinç ekim alanı 2001yılında 151968081ha alanda yapılmıştır. Ekim alanı 2021 yılında yaklaşık %9 artarak 165038826 ha seviyesine çıkmıştır. En az ekim alanı 2002 yılında 147843628 ha ile gerçekleşmiştir. En yüksek ekim alanı ise 2021 yılında 166310782 ha ile yapılmıştır. Hem ekim alanında hem de pirinç üretim miktarında sürekli bir artış gözlemlenmiştir. Bu, dünya çapında pirinç talebinin arttığını ve üretim kapasitesinin genişlediğini gösteriyor. Dünya çeltik verimine bakıldığında 2001 yılında 39518(100g/ha) da iken 2022yılında yaklaşık %18 artarak 47047 (100g/ha)'a çıkmıştır. En düşük verim 2002 yılında 38647(100g/ha) olarak gerçekleşmiştir. En yüksek verim 2021 yılında 47444 (100g/ha) olmuştur. Verimdeki artış, daha verimli tarım uygulamaları ve teknolojik gelişmelerin bir sonucudur. (Tablo 4.1) (FAO, 2024).

Dünya çeltik üretici fiyatları 2001-2022yılları arasında bazı yıllar düşüş olsa da artış eğilimindedir. Dünya çeltik üretici fiyatları 2001 yılında 301,2 $/ton seviyesindedir. 2022yılında yaklaşık %139 artarak 702,4 $/ton seviyesine kadar çıkmıştır. En düşük üretici fiyatı 2001 yılında 301,2 $/ton olmuştur. En yüksek üretici fiyatı ise 2022yılında 702,4 $/ton olmuştur. Fiyat artışı, talep artışı, üretim maliyetleri ve piyasa dinamiklerinden kaynaklanıyor olabilir. (Tablo 4.1) (FAO, 2024).

Sonuç olarak, dünya genelinde pirinç üretimi ve verimlilik artarken, fiyatlar da yükselmiştir. Bu durum, tarımsal üretim ve piyasa koşullarındaki değişikliklere bağlı olarak, hem üreticiler hem de tüketiciler için dikkate değer bir trendi işaret etmektedir. (Tablo 4.1) (FAO, 2024).

Tablo 4.1. Dünya pirinç üretimi, ekim alanı, verim ve fiyatı 2001-2022

YILLAR	EKİM ALANI (Ha)	MİKTAR (Ton)	VERİM (100 g/ha)	FIYAT (USD/TON)
2001	151968081	600540889	39518	301.274
2002	147843628	571377491.5	38647	305.6776
2003	148533821	587598346.8	39560	322.5214
2004	150672336	607555122.3	40323	348.2818
2005	155261150	634565755.7	40871	374.7394
2006	155435744	640646849.3	41216	384.1174
2007	155057741	655416231.9	42269	393.7246
2008	159561325	685818551	42982	519.822
2009	156759789	681354130.7	43465	518.0939
2010	161047477	696502958.4	43248	502.7515
2011	162059670	722077284.1	44556	533.5394
2012	161030533	729449466.6	45299	536.6068
2013	163509970	736380764.6	45036	520.4288
2014	162713145	737836631.8	45346	533.4429
2015	160708558	734002126.3	45673	520.5639
2016	162522470	740383266.6	45556	490.6081
2017	163240538	751026017.9	46007	485.92
2018	163860935	765678570	46727	504.2323
2019	160342376	753797270.8	47012	531.2017
2020	164567189	772544696.8	46944	596.3365
2021	166310782	789045342.6	47444	650.2476
2022	165038826	776461456.6	47047	720.4

KAYNAK: FAO, 2024

Dünya çeltik üretiminin ülkelere göre dağılımı Tablo 4.2'de verilmiştir. Dünya genelinde 2021 yılında üretilen toplam 5 610 103,65 ton çeltiğin büyük bir kısmını 2 ülke üretmektedir. Çin ve Hindistan, dünya pirinç üretiminin en büyük payına sahip ülkeler olup, toplam üretimin %52'sini karşılamaktadır. Çin,214milyon ton ile lider konumdayken, Hindistan 195 milyon ton ile onu takip etmektedir. Bu iki ülke, dünya pirinç üretiminin büyük bir kısmını gerçekleştirmektedir.

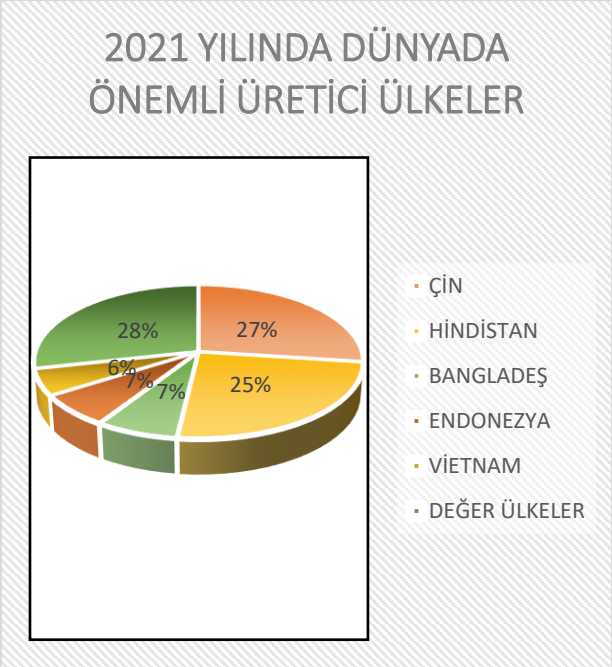
Bangladeş, Endonezya, ve Vietnam gibi ülkeler de önemli üretici konumundadır. Her biri sırasıyla %7, %7 ve %6 oranında dünya üretimine katkı sağlamaktadır. Bu ülkeler, Asya'nın pirinç üretiminde kritik rol oynamaktadır.

Tayland, Myanmar, Filipinler, Pakistan, ve Brezilya, daha küçük ama yine de önemli üretici ülkeler arasındadır. Tayland ve Myanmar, özellikle Güneydoğu Asya bölgesindeki üretimle tanınırken, Filipinler ve Pakistan da önemli katkı sağlamaktadır. Brezilya ise Latin Amerika'da öne çıkan bir üreticidir.

Diğer Ülkeler, toplam üretimin %15'ini oluşturur. Bu, diğer ülkelerin topluca dünya pirinç üretiminde önemli bir rol oynadığını gösterir, ancak tek tek ülkeler bu oranın içinde daha küçük paylara sahiptir.

Coğrafi Dağılım: Dünya pirinç üretimi büyük ölçüde Asya ülkeleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Çin ve Hindistan, bu coğrafyanın en büyük oyuncularıdır. Bangladeş, Endonezya, Vietnam, Tayland ve Myanmar gibi diğer Asya ülkeleri de önemli üreticilerdir.

Pazar Konsantrasyonu: Çin ve Hindistan'ın toplam üretimin %52'sini oluşturması, bu ülkelerin küresel pirinç pazarında ne kadar etkili olduğunu gösterir. Bu iki ülkenin üretimindeki değişiklikler, dünya pirinç fiyatları ve tedarikinde büyük etkilere yol açabilir.

Şekil 4.1. 2021 Yılında Dünyada Önemli Çeltik Üreten Ülkeler

Diğer Ülkeler: Latin Amerika'dan Brezilya ve diğer kıtalardan gelen ülkeler, pirinç üretiminde daha küçük ama yine de önemli bir rol oynamaktadır. Bu ülkeler, dünya pirinç üretiminin çeşitliliğine katkıda bulunur.

Tablo 4.2. 2021 Yılında Dünyada Önemli Çeltik Üreten Ülkeler.

2021 Yılında Dünyada Önemli Çeltik Üreten Ülkeler		
Ülke	**Üretim Miktarı (Milyon ton)**	**Yüzde oranı**
ÇİN	214	27
HİNDİSTAN	195	25
BANGLADEŞ	57	7
ENDONEZYA	54	7
VİETNAM	44	6
TAYLAND	34	4
MYANMAR	25	3
FİLİPİNLER	20	3
PAKİSTAN	14	2
BREZİLYA	12	1
DEĞER ÜLKELER	120	15
Toplam	**789**	**100.00**

KAYNAK: FAO2024

Tablo 4.3 2001-2022 yılları arasında çeltik üretiminde öne çıkan ülkelerin üretim miktarlarını gösteriyor. Bu verilerden yola çıkarak genel bir analiz yapalım.

2001 yılında dünya genelinde toplam çeltik üretimi 601 milyon ton iken, 2022'de bu rakam 776 milyon tona çıkmış. Bu, çeltik üretiminde büyük bir artış yaşandığını ve dünya çapında üretimin genişlediğini gösteriyor.

Çeltiğin en büyük üreticiler Çin, Hindistan ve Bangladeş'tir. Çin 2001 yılında 179 milyon ton olan üretim, 2022'de 210 milyon tona yükselmiş. Çin, çeltik üretiminde başı çekiyor. Üretim miktarındaki artış oldukça istikrarlıdır. 2001'den 2022'ye kadar her yıl artış göstermiş ve liderliğini sürdürmektedir. Üretimdeki bu sürekli artış, ülkenin geniş tarım arazileri ve büyük nüfusuyla bağlantılı.

Hindistan'ın üretimi 140 milyon tondan 196 milyon tona çıkmış. Bu, Hindistan'ın çeltik üretiminde önemli bir artış yaşadığını ve ikinci büyük üretici konumuna geldiğini gösteriyor.

Bangladeş'teki üretim 36 milyon tondan 57 milyon tona yükselmiş. Buradaki artış da dikkate değer**,** ülkenin çeltik üretiminde belirgin bir ilerleme sağladığını ortaya koyuyor.

Endonezya ve Vietnam: Her iki ülkenin üretimleri de artmış. Endonezya'nın üretimi 32 milyon tondan 55 milyon tona çıkarken, Vietnam'ın üretimi 29 milyon tondan 43 milyon tona yükselmiş.

Tayland ve Myanmar: Bu ülkelerdeki artışlar daha sınırlı. Tayland'ın üretimi 29 milyon tondan 34 milyon tona, Myanmar'ın üretimi ise 22 milyon tondan 25 milyon tona çıkmış. Filipinler'in üretimi de artmış ve 13 milyon tondan 20 milyon tona yükselmiş.

2008 ve 2009 yıllarında önemli artışlar gözlemlenmiş. 2008'de toplam üretim 686 milyon tona çıkarken, 2009'da 681 milyon ton olarak kaydedilmiş. Bu değişimlerin nedenleri arasında tarım politikalarındaki değişiklikler, hava koşulları veya global pazar dinamikleri olabilir.

2011 yılından itibaren, toplam üretimde genel bir artış trendi gözlemlenmiş. 2011 yılında 722 milyon ton olan üretim, 2022'de 776 milyon tona çıkmış. Bu artış, küresel talepteki artış ve üretim kapasitelerindeki iyileşmelerle açıklanabilir.

2019 ve 2020 yıllarında üretim miktarlarında dalgalanmalar yaşanmıştır. 2019'da toplam üretim 754 milyon tonken, 2020'de 773 milyon tona çıkmış. Bu artış, çeltik pazarındaki talep değişikliklerinden kaynaklanmış olabilir.

Dünya genelinde çeltik üretiminin arttığını ve birçok ülkede üretim miktarlarının yükseldiğini gösteriyor. Çin ve Hindistan, çeltik üretiminde önde gelen ülkeler olarak önemli bir artış yaşamış ve global üretimin büyük bir kısmını oluşturuyor. Diğer büyük üreticiler de üretim kapasitelerini artırmış, ancak artış hızları ülkelere göre farklılık göstermiştir. 2022 itibarıyla toplam çeltik üretimi 776 milyon tona ulaşmış, bu da dünya genelinde artan talep ve üretim kapasitesindeki gelişmeleri yansıtıyor.

Tablo 4.3. 2001-2022 yılları arasında çeltik üretiminde öne çıkan ülkelerin üretim miktarı (milyon Ton)

YILLAR	ÇIN	HİNDİSTAN	BANGLADEŞ	ENDONİZİA	VİETNAM	TAYLAND	MYANMAR	FİLİPİN	DEĞER ÜLKELER	TOPLAM
2001	179	140	36	50	32	29	22	13	99	601
2002	176	108	38	51	34	28	22	13	100	571
2003	162	133	38	52	35	30	23	13	101	588
2004	181	125	36	54	36	29	25	14	108	608
2005	182	138	40	54	36	31	28	15	112	635
2006	183	139	41	54	36	30	31	15	111	641
2007	188	145	43	55	36	32	31	16	109	655
2008	194	148	47	58	39	32	33	17	119	686
2009	198	136	48	59	39	32	33	16	120	681
2010	199	144	50	59	40	36	33	16	120	697
2011	205	158	51	58	42	38	29	17	125	722
2012	208	158	50	60	44	38	27	18	127	729
2013	208	160	52	60	44	37	27	18	131	736
2014	211	158	52	59	45	33	27	19	134	738
2015	214	157	52	61	45	28	27	18	133	734
2016	213	165	50	54	43	32	26	18	140	740
2017	214	169	54	55	43	33	26	19	137	751
2018	214	175	54	59	44	32	28	19	140	766
2019	211	178	55	55	43	29	27	19	137	754
2020	214	187	55	55	43	32	26	19	143	773
2021	214	194	56	54	44	33	27	20	145	789
2022	210	196	57	55	43	34	25	20	137	776

KAYNAK: FAO2024

4.2. 100610 Kavuz İçinde Bulunan Pirinç (Çeltik)

Dünya kavuz içinde bulunan pirinç ticaretinin ülkelere göre dağılımı Tablo 4.4'de verilmiştir. Dünya genelinde çeltik ihracat ve ithalat miktarlarına bakıldığında, yıllar içinde belirgin bir artış eğilimi olduğu görülmektedir. Bu, çeltik dış ticaret hacminin zamanla önemli bir şekilde genişlediğini ve gelişme gösterdiğini işaret eder.

Çeltik ihracatı 2001yılında 243,153 milyon USD iken, 2022 yılında 1,162,875 milyon USD'ye yükselmiştir. Bu, ihracatın 21 yıl içinde yaklaşık 4.8 kat arttığını gösterir. İthalat ise 2001 yılında 308,615 milyon USD iken, 2022 yılında 1,084,425 milyon USD'ye çıkmıştır. İthalatın 21 yıl içinde yaklaşık 3.5 kat arttığını görüyoruz.

İhracat artış oranı, 2001-2022 yılları arasında genel olarak dalgalı bir seyir izlemiştir. 2008 yılında belirgin bir artış yaşanmış, sonrasında 2016 yılında bir düşüş görülmüş, ancak 2020'den itibaren tekrar artış göstermiştir. İthalat da benzer şekilde, artış oranında dalgalanmalar göstermiştir.

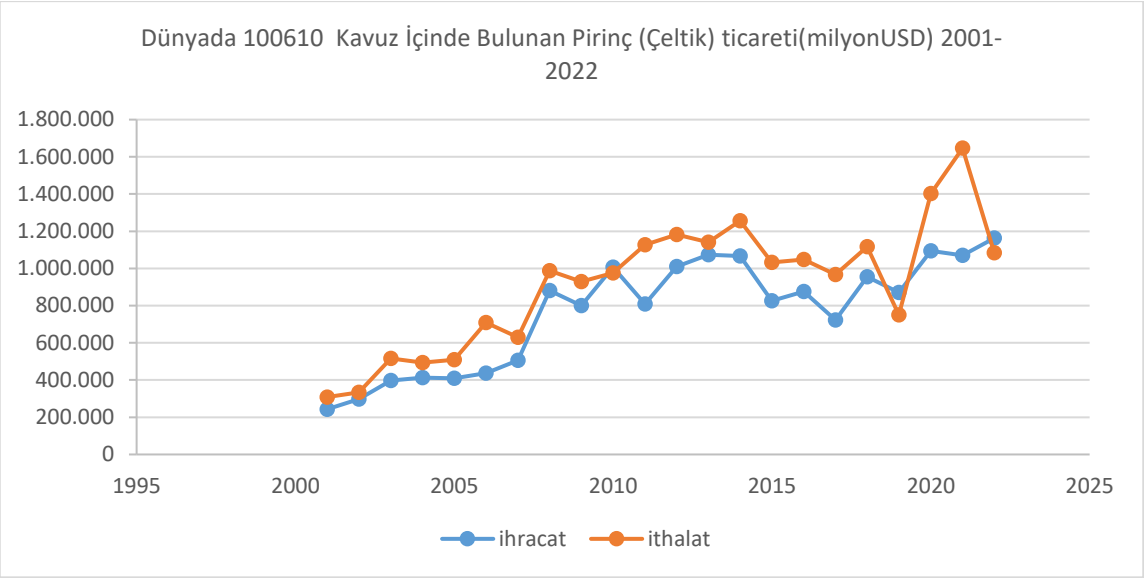
Özellikle 2006, 2008 ve 2020 yıllarında belirgin artışlar yaşanmıştır. Çeltiğin ihracat artışı 2001-2008 yılları arasında belirgin bir artış gözlemlenirken, 2009-2014 yıllarında daha istikrarlı bir artış görülmüştür. 2015 yılından itibaren ihracat artış oranlarında dalgalanmalar yaşanmış, ancak 2020 ve 2021 yıllarında büyük artışlar görülmüştür. İthalat artış oranları da benzer bir şekilde dalgalı bir seyir izlemiştir. 2001-2008 yıllarında belirgin artışlar, 2009-2014 yıllarında daha düzenli artışlar gözlemlenmiştir. 2015 yılından itibaren ithalat artış oranında dalgalanmalar yaşanmış, özellikle 2020 ve 2021 yıllarında büyük artışlar yaşanmıştır.

En düşük ithalat değeri 2001 yılında 308615milyon USD olarak gerçekleşirken en yüksek ithalat değeri ise 2021 yılında 1,646,087 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. 2001 yılında dünya ihracat değeri 243,153 milyon USD dur. 2021 yılında ise ihracat değeri 378.2% artarak 1,162,875 milyon USD olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4.4. Dünyada 100610 kavuz içinde bulunan pirinç (çeltik) ticareti (USD) 2001-2022

YILLAR	İHRACAT	Bİ	İTHALAT	Bİ
2001	243,153	1	308615	1
2002	297,383	22.3	332,885	8
2003	397,119	63.3	515,788	67
2004	412,147	69.5	493,647	60
2005	409,045	68.2	508,875	65
2006	436,702	79.6	709,388	130
2007	505,798	108	629,158	104
2008	880,907	262.3	987,174	220
2009	799,901	229	929,615	201
2010	1,007,063	314.2	975,281	216
2011	809,291	232.8	1,126,365	265
2012	1,009,344	315.1	1,182,405	283
2013	1,073,499	341.5	1,141,238	270
2014	1,067,359	339	1,256,644	307
2015	825,060	239.3	1,032,301	235
2016	875,663	260.1	1,048,037	240
2017	722,143	197	966,418	213
2018	954,662	292	1,117,370	262
2019	869,846	257	749,940	143
2020	1,093,633	349.8	1,402,363	354
2021	1,070,310	340.2	1,646,087	433
2022	1,162,875	378.2	1,084,425	251

Kaynak: FAO2024

Şekil 4.2. Dünyada 100610 kavuz içinde bulunan pirinç (Çeltik) ticareti(milyonUSD) 2001-2022

4.2.1. Balassa İndeksine göre dünya çeltik ticaretinde ülkelerin rekabet durumu

Ülkelerin çeltik ihracatının yıllara göre Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi (RCA/Balassa Endeksi) değerleri Tablo 4.5'de verilmiştir Balassa Endeksi'ne göre, (2001-2022)yıllar arasında dünya çeltik ticaretinde ABD, Brezilya, Hindistan, Uruguay, Çin, Paraguay, Yunanistan, Bulgaristan, İtalya, İspanya ve Türkiye öne çıkan ülkeler belirlenmiştir. (Tablo 4.5) (TradeMap, 2023)

ABD'nin rekabetçilik endeksi, yıllar içinde dalgalanma göstermektedir. 2001'de 5.59 olan endeks, 2022'de 3.81'e düşmüştür. Ama yenide ABD, çeltik pazarında güçlü karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Ortalama RCA 7.15dır. Brezilya'nın rekabetçilik endeksi, yıllar içinde belirgin bir artış göstermiştir. 2001 yılında 0.00 olan endeks, 2022'de 19.72'ye yükselmiştir. Ortalama endeks değeri ise 4.42'dir. Özellikle 2018 ve 2022 yıllarında sırasıyla 16.26 ve 19.72 gibi oldukça yüksek değerler elde edilmiştir. Bu durum, Brezilya'nın pirinç ihracatında önemli bir oyuncu olduğunu ve çeltik pazarında güçlü bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu açıkça gösterir.

Hindistan'ın rekabetçilik endeksi genellikle düşük seviyelerde kalmış, ancak zaman zaman artış göstermiştir. 2022 yılında 7.00 gibi yüksek bir değer kaydedilmiştir. Hindistan, çeltik üretiminde ve ihracatında büyük bir oyuncudur; ancak, büyük ölçüde iç tüketimde kullanıldığı için rekabetçilik endeksi genel olarak biraz düşük kalmıştır. Genel olarak Hindistan çeltik ticaretinde orta derecede karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Çünkü endeksin ortalaması 3.61 göstermiştir. Uruguay'ın endeksi, 2001'den itibaren oldukça yüksek değerlerde kalmış ve yıllar içinde değişiklik göstermiştir. 2022'de 174.05 gibi olağanüstü yüksek bir endeks değeri göstermiştir. Bu, Uruguay'ın çeltik piyasasında son derece rekabetçi bir konumda olduğunu gösterir. Çin'in endeksi genel olarak düşük seviyelerde kalmıştır ve 2022'de 0.52'dir. Çin, çeltik üretiminde dünya çapında önemli bir ülke

olmasına rağmen, dünya ticaretinde bu kadar rekabetçi bir konumda görünmemektedir. Çin, çeltik pazarında karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir.

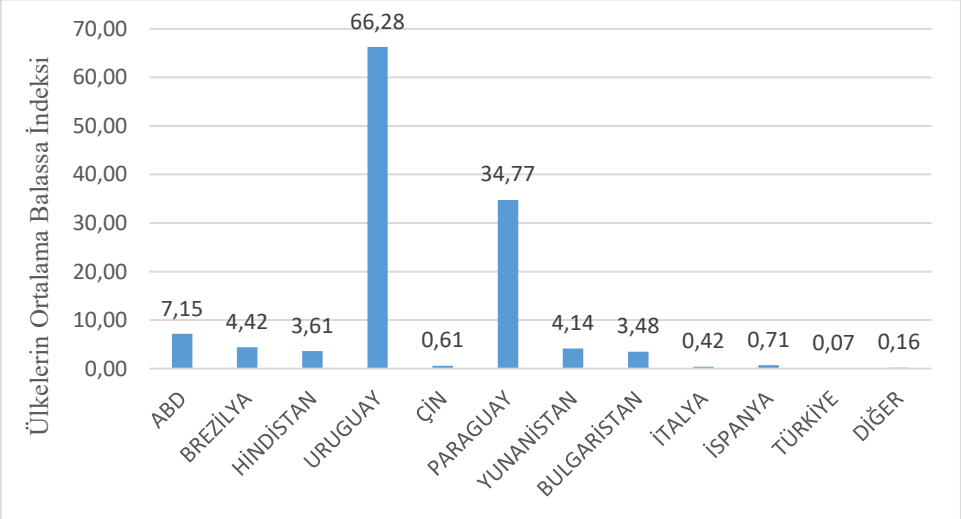
Paraguay, çeltik ticaretinde güçlü karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Paraguay'ın endeksi, 2001'den itibaren genellikle yüksek seviyelerde kalmış ve 2022'de 76.20'ye yükselmiştir. Bu, Paraguay'ın çeltik piyasasında güçlü bir oyuncu olduğunu ve rekabetçi bir konumda olduğunu göstermektedir. Yunanistan'ın endeksi yıllar içinde dalgalanmıştır. 2022'de 5.50 olarak ölçülmüştür. Yunanistan'ın pirinç piyasasında rekabet gücü belirli bir seviyede kalmaktadır, ancak diğer ülkelerle kıyaslandığında güçlü karşılaştırmalı üstünlük gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bulgaristan'ın endeksi 2001 yılında 0.17 iken 2022'de 5.47 çekti ve bu dönemde endeksin ortalaması 3.48'dir. Bulgaristan, çeltik pazarında orta derecede karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Endeksi zaman içinde artış göstermiştir. İtalya'nın endeksi genellikle düşük seviyelerde kalmış ve 2022'de 0.36 olarak ölçülmüştür. İtalya, çeltik ticaretinde karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir. Endeksi zaman içinde hafif bir azalma gösterir. İspanya'nın endeksi, yıllar içinde düşük seviyelerde kalmıştır. 2022'de 0.58'dir ve bu da İspanya'nın çeltik piyasasında karşılaştırmalı dezavantaj gösteriyor. Türkiye'nin endeksi yıllar içinde oldukça düşük seviyelerde kalmış ve 2022'de 0.03'tür. Türkiye'nin dünya çeltik piyasasında rekabet gücü çok düşüktür.

Genel olarak Balassa endeksine göre çeltik pazarında Güçlü Üstünlük Gösteren Ülkeler Uruguay, Paraguay, ABD, Brezilya ve Yunanistan'dır. Orta Derecede Üstünlük Gösteren Ülkeler Hindistan ve Bulgaristan, Karşılaştırmalı Dezavantaja Sahip Ülkeler ise Çin, İtalya, İspanya ve Türkiye belirlenmiştir.

Tablo 4.5. Balassa indeksine göre dünya kavuz içinde bulanan pirinç(çeltik) piyasasında ülkelerin rekabet durumu (20012022)

YILLAR	ABD	BREZİLYA	HİNDİSTAN	URUGUAY	ÇİN	PARAGUAY	YUNANİSTAN	BULGARİSTAN	İTALYA	İSPANYA	TÜRKİYE	DİĞER
2001	5.59	0	1.03	51.17	1.22	11.42	0.07	0.17	0.47	1.28	0.14	0.28
2002	6.26	0.01	3.37	120.92	0.97	9.49	0.03	0.17	0.37	1.19	0.1	0.23
2003	8.37	0	1.55	230.17	0.5	2.61	0.03	0.63	0.41	0.38	0.15	0.08
2004	8.59	0.01	0.48	131.81	0.51	15.57	0	1.62	0.45	0.04	0.12	0.17
2005	9.79	0.01	0.85	10.51	0.45	32.91	0.16	1.39	0.33	0.51	0.12	0.09
2006	9.61	0.01	1.39	3.22	0.5	31.45	0.13	1.18	0.38	1.11	0.09	0.09
2007	9.62	0.01	1.17	6.76	0.63	53.48	2.46	0.47	0.39	0.3	0.07	0.1
2008	10.41	0.75	0.74	9.7	0.5	27.52	4.85	2.74	0.29	0.44	0.04	0.06
2009	8.1	1.03	1.53	20.83	0.63	36.11	8.02	3.54	0.54	0.38	0.05	0.2
2010	8.38	0	0.9	0.01	0.54	26.69	5.19	7.61	0.35	0.89	0.05	0.23
2011	7.19	3.81	1.77	8.03	0.88	40.4	3.56	3.03	0.84	0.71	0.09	0.23
2012	6.75	3.43	5.39	80.59	0.64	28.26	4.28	4.24	0.48	0.68	0.04	0.2
2013	7.01	7.61	4.32	44.63	0.45	20.83	3.93	4.75	0.31	0.72	0.02	0.17
2014	5.78	7.72	3.47	28.74	0.48	20.68	4.58	3.39	0.37	0.96	0.23	0.33
2015	6.44	5.17	5.47	44.69	0.52	24.92	3.42	3.41	0.35	1.82	0.05	0.15
2016	6.18	5.15	3.28	65.85	0.65	49.96	3.82	2.34	0.36	0.86	0.01	0.21
2017	6.81	3.41	5.14	37.93	0.59	35.15	6.46	2.93	0.43	0.75	0.03	0.17
2018	5.1	16.26	5.68	56.4	0.57	68.04	6.83	6.04	0.36	0.44	0.01	0.13
2019	6.19	7.14	5.98	118.12	0.54	39.27	8.34	6.25	0.47	0.52	0.02	0.12
2020	5.24	10.68	7.92	116.36	0.51	114.04	11.87	8.4	0.49	0.58	0.02	0.12
2021	6.01	5.35	10.99	97.66	0.59	0.05	7.49	6.69	0.4	0.42	0.01	0.12
2022	3.81	19.72	7	174.05	0.52	76.2	5.5	5.47	0.36	0.58	0.03	0.07
Ortalama	7.15	4.42	3.61	6615.28	0.61	34.77	4.14	3.48	0.42	0.71	0.07	0.16

Kaynak TradeMap2023

Şekil 4.3.(2001-2022) Çeltik ticarinde ülkelerin ortalama Balassa endeksi

4.2.2. RSCA endeksine göre dünya çeltik ticaretinde ülkelerin rekabet durumu

RSCA (Relative Comparative Advantage) endeksi, ülkelerin belirli bir üründe veya genel olarak ticarette karşılaştırmalı üstünlük veya dezavantajlarını değerlendirmekte kullanılır. Endeks değeri -1 ile +1 arasında değişir. Pozitif değerler ülkelerin belirli ürünlerde veya genel olarak ticarette karşılaştırmalı üstünlük sağladığını gösterirken, negatif değerler karşılaştırmalı dezavantajı ifade eder.

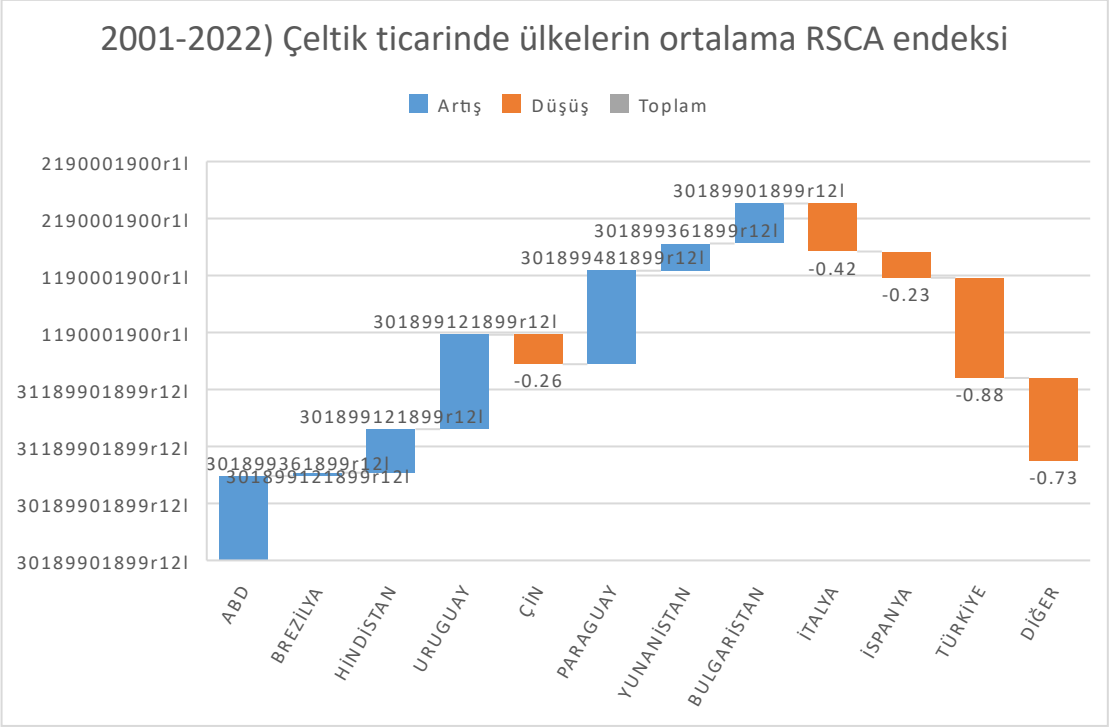
Ülkelerin çeltik ihracatının yıllara göre RSCA değerleri Tablo 4.6'da verilmiştir. ABD'nin RSCA endeksi genellikle pozitif değerlerde kalmış, bu da ABD'nin çoğu yıl çeltik piyasasında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu gösterir. 2001-2008 yılları arasında endeksi 0.70 ile 0.82arasında değişmiş, ardından 2009'dan itibaren endeks değeri bir miktar düşerek 0.58-0.71 aralığına gerilemiştir. Ancak yine de ABD genel olarak karşılaştırmalı üstünlük sergilemiştir. Brezilya'nın endeksi genellikle negatif değerler almış, özellikle 2001 ve 2002 yıllarında -0.99 seviyesinde kalmıştır. Son yıllarda (2018-2022) endeks değeri 0.55 ile 0.90 arasında dalgalanmış, bu da Brezilya'nın son yıllarda çeltik pazarında karşılaştırmalı üstünlük kazandığını ve ticaret avantajını artırdığını göstermektedir. Hindistan'ın endeksi genellikle pozitif, fakat değişken bir seyir izlemiştir. Özellikle 2008-2022 yılları arasında endeks 0.70 civarlarında kalmış, bu da Hindistan'ın bu yıllarda çeltik pazarında karşılaştırmalı üstünlük sağladığını ve ticaret avantajını sürdürdüğünü göstermektedir. Uruguay'ın endeksi genellikle pozitif ve yüksek seviyelerde kalmıştır (0.53-0.98). Bu, Uruguay'ın çeltik ticaretinde güçlü bir karşılaştırmalı üstünlük sağladığını ve rekabet gücünün yüksek olduğunu gösterir. Çin'in başlangıçta negatif RSCA değerleri (2001'de-0.33) ile 2022'de -0.32'ye değişmiştir, bu da ülkenin çeltik pazarındaki rekabet gücünün dezavantajlı olduğunu göstermektedir. Paraguay'ın endeksi genellikle pozitif ve yükselme eğiliminde olmuştur, bu da ülkenin çeltik ticaretinde rekabetçi bir konumda olduğunu gösterir. Yunanistan'ın endeksi 2001-2007 yılları arasında -0.87 ile -0.73 arasında negatifti, ancak 2008'den itibaren pozitif bir eğilim göstermiştir. Bu, Yunanistan'ın ticaretinde zamanla karşılaştırmalı avantaj kazandığını ancak başlangıçta dezavantajlı olduğunu göstermektedir. Bulgaristan'ın endeksi Başlangıç yıllarda negatife değerler göstermişse de zamanla pozitif halına geldi. Bulgaristan genel olarak çeltik ticaretinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. İtalya'nın endeksi genellikle negatif olmuştur, 2001-2022 yılları arasında -0.55 ile -0.09 arasında değişmiştir. İtalya'nın genel olarak çeltik ticarette karşılaştırmalı dezavantaja sahip olduğunu göstermektedir. İspanya'nın endeksi genellikle negatif değerlerde kalmıştır. Bu, İspanya'nın çeltik ticarette karşılaştırmalı dezavantaj yaşadığını gösterir. Türkiye'nin RSCA endeksi 2001'de -0.75 olan2022'de bu değer -0.95'e düşerek çeltik ticaretinde karşılaştırmalı dezavantaja göstermektedir.

Genel olarak RSCA endeksine göre çeltik pazarında Karşılaştırmalı Üstünlük Gösteren Ülkeler sırayla Paraguay, Uruguay, ABD, Hindistan, Bulgaristan, Yunanistan ve Brezilya (son yıllarda) ve Karşılaştırmalı Dezavantaj Gösteren Ülkeler ise Türkiye, İtalya, İspanya ve Çin belirlenmiştir.

Tablo 4.6. RSCA Endeksine Göre Çeltik Ticaretinde Ülkelerin Rekabet Durumu

YILLAR	ABD	BREZİLYA	HİNDİSTAN	URUGUAY	ÇİN	PARAGUAY	YUNANİSTAN	BULGARİSTAN	İTALYA	İSPANYA	TÜRKİYE	DİĞER
2001	0.70	-0.99	0.02	0.96	0.10	0.84	-0.87	-0.71	-0.36	0.12	-0.75	-0.56
2002	0.72	-0.99	0.54	0.98	-0.02	0.81	-0.95	-0.70	-0.46	0.08	-0.81	-0.63
2003	0.79	-1.00	0.21	0.99	-0.33	0.45	-0.95	-0.22	-0.42	-0.45	-0.74	-0.86
2004	0.79	-0.98	-0.35	0.98	-0.32	0.88	-0.99	0.24	-0.38	-0.91	-0.79	-0.72
2005	0.81	-0.99	-0.08	0.83	-0.38	0.94	-0.73	0.16	-0.51	-0.33	-0.78	-0.83
2006	0.81	-0.98	0.16	0.53	-0.33	0.94	-0.77	0.08	-0.45	0.05	-0.83	-0.83
2007	0.81	-0.98	0.08	0.74	-0.22	0.96	0.42	-0.36	-0.44	-0.54	-0.88	-0.81
2008	0.82	-0.14	-0.15	0.81	-0.33	0.93	0.66	0.47	-0.55	-0.39	-0.93	-0.88
2009	0.78	0.01	0.21	0.91	-0.23	0.95	0.78	0.56	-0.30	-0.45	-0.91	-0.67
2010	0.79	-0.99	-0.05	-0.97	-0.30	0.93	0.68	0.77	-0.48	-0.06	-0.91	-0.63
2011	0.76	0.58	0.28	0.78	-0.06	0.95	0.56	0.50	-0.09	-0.17	-0.83	-0.62
2012	0.74	0.55	0.69	0.98	-0.22	0.93	0.62	0.62	-0.35	-0.19	-0.92	-0.67
2013	0.75	0.77	0.62	0.96	-0.38	0.91	0.59	0.65	-0.53	-0.16	-0.95	-0.71
2014	0.70	0.77	0.55	0.93	-0.35	0.91	0.64	0.54	-0.46	-0.02	-0.63	-0.51
2015	0.73	0.68	0.69	0.96	-0.32	0.92	0.55	0.55	-0.48	0.29	-0.90	-0.74
2016	0.72	0.67	0.53	0.97	-0.21	0.96	0.59	0.40	-0.47	-0.08	-0.98	-0.65
2017	0.74	0.55	0.67	0.95	-0.26	0.94	0.73	0.49	-0.40	-0.14	-0.95	-0.71
2018	0.67	0.88	0.70	0.97	-0.28	0.97	0.74	0.72	-0.47	-0.39	-0.98	-0.76
2019	0.72	0.75	0.71	0.98	-0.29	0.95	0.79	0.72	-0.36	-0.32	-0.96	-0.79
2020	0.68	0.83	0.78	0.98	-0.32	0.98	0.84	0.79	-0.34	-0.26	-0.97	-0.79
2021	0.71	0.68	0.83	0.98	-0.26	-0.90	0.76	0.74	-0.43	-0.41	-0.97	-0.79
2022	0.58	0.90	0.75	0.99	-0.32	0.97	0.69	0.69	-0.47	-0.26	-0.95	-0.87
ORTALAMA	0.74	0.03	0.38	0.83	-0.26	0.82	0.24	0.35	-0.42	-0.23	-0.88	-0.73

Kaynak: Trade Map2023

Şekil 4.4. (2001-2022) Çeltik ticarinde ülkelerin ortalama RSCA endeksi

4.2.3. TBI endeksine göre dünya çeltik ticaretinde ülkelerin durumu

Tablo, 2001-2022 yılları arasında TBI Endeksi'ne göre dünya çeltik piyasasında çeşitli ülkelerin rekabet durumunu göstermektedir. TBI Endeksi -1 ile +1 arasında değer alır ve +1 değeri net ihracatçı, -1 değeri net ithalatçı konumunu ifade eder. 0 değeri ise ihracat ve ithalat dengesini gösterir.

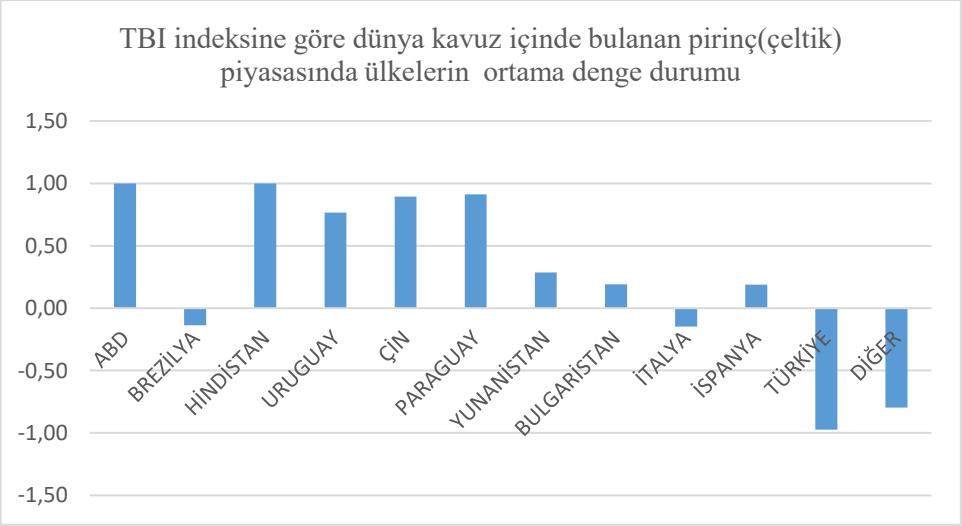
Ülkelerin çeltik ihracatının yıllara göre TBI endeks değerleri Tablo 4.7'de verilmiştir. Tabloya göre Hindistan tüm analiz dönemi boyunca TBI Endeksi'nde +1 değerine sahip, yani net pirinç ihracatçısı konumundadır. Bu durum, Hindistan'ın dünya pirinç ticaretinde önemli bir rol oynadığını gösterir.

ABD ve Hindistan, kavuzlu pirinç piyasasında güçlü ve istikrarlı net ihracatçılar olduğunu gösterdiler ve her yıl +1 değerini korudular. Çin ve Paraguay: Bu ülkeler de genellikle 0.90 civarında yüksek pozitif değerler göstererek, güçlü net ihracatçı konumunda olduklarını, ancak ABD ve Hindistan kadar baskın olmadıklarını ortaya koymuşlardır. Uruguay: Genel olarak pozitif değerler göstererek net ihracatçı konumunda olmuştur, ancak yıllar içinde dalgalanmalar yaşamıştır. Özellikle 2010'da -0.99 ile ani bir düşüş yaşamış, ancak sonrasında toparlanmıştır. Brezilya: İlginç bir gelişim göstermiştir. 2001-2010 arasında genellikle net ithalatçı konumundayken (-1'e yakın değerler), 2011'den sonra net ihracatçı konumuna geçiş yapmıştır. Yunanistan ve Bulgaristan 2000'lerin başında net ithalatçı konumundayken (-1'e yakın değerler), zamanla net ihracatçı konumuna geçiş yapmışlardır. 2022'de sırasıyla 0.91 ve 0.58 değerleriyle güçlü ihracatçı konumuna ulaşmışlardır. İtalya ve İspanya yıllar içinde dalgalı bir seyir izlemişlerdir. Bazı yıllarda net ihracatçı, bazı yıllarda net ithalatçı konumunda olmuşlardır. Genel olarak 0'a yakın değerler, bu ülkelerin ihracat ve ithalat dengelerinin birbirine yakın olduğunu göstermektedir. Türkiye, Tüm yıllar boyunca-0.91 ile -1.00 arasında değerler alarak, kavuzlu pirinç piyasasında istikrarlı bir şekilde güçlü net ithalatçı konumunda olduğunu göstermiştir.

Tablo 4.7. TBI indeksine göre dünya kavuz içinde bulanan pirinç(çeltik) piyasasında ülkelerin denge durumu

YILLAR	ABD	BREZİLYA	HİNDİSTAN	URUGUAY	ÇİN	PARAGUAY	YUNANİSTAN	BULGARİSTAN	İTALYA	İSPANYA	TÜRKİYE	DİĞER
2001	1.00	-1.00	1.00	1.00	0.98	0.97	-0.89	-0.64	-0.19	0.16	-0.99	-0.65
2002	1.00	-1.00	1.00	0.96	0.99	0.93	-0.98	-0.92	-0.44	-0.22	-0.99	-0.64
2003	1.00	-1.00	1.00	1.00	0.99	1.00	-0.96	-0.75	0.25	-0.26	-0.99	-0.87
2004	1.00	-1.00	1.00	0.99	0.99	0.93	-0.96	-0.35	-0.27	-0.91	-0.96	-0.78
2005	1.00	-0.99	1.00	0.96	0.98	0.98	-0.73	-0.23	0.26	0.18	-0.97	-0.89
2006	1.00	-0.98	1.00	0.61	0.98	0.97	-0.96	-0.19	-0.03	0.66	-0.98	-0.91
2007	1.00	-0.99	1.00	0.61	0.95	0.98	-0.44	-0.46	0.14	0.15	-0.78	-0.88
2008	1.00	-0.38	1.00	0.89	0.93	0.95	0.63	0.31	-0.62	0.44	-0.97	-0.91
2009	1.00	-0.45	1.00	0.84	0.87	0.99	0.58	0.37	-0.24	0.23	-0.98	-0.76
2010	1.00	-0.99	1.00	-0.99	0.93	1.00	0.80	0.93	0.10	0.70	-1.00	-0.64
2011	1.00	0.33	1.00	0.22	0.92	0.99	0.65	0.50	0.31	0.68	-0.99	-0.75
2012	1.00	0.29	1.00	0.93	0.79	0.98	0.83	0.61	0.06	0.36	-0.99	-0.75
2013	1.00	0.57	1.00	0.78	0.78	0.93	0.78	0.38	0.05	0.60	-0.99	-0.77
2014	1.00	0.66	1.00	0.72	0.82	0.89	0.87	0.15	0.03	0.61	-0.98	-0.62
2015	1.00	0.38	1.00	0.97	0.90	0.89	0.85	0.33	-0.53	0.72	-0.99	-0.82
2016	1.00	0.36	1.00	0.85	0.91	0.93	0.88	0.65	-0.57	0.01	-1.00	-0.75
2017	1.00	0.10	1.00	0.70	0.80	0.92	0.72	0.41	-0.38	0.02	-0.99	-0.82
2018	1.00	0.85	1.00	0.94	0.84	0.98	0.87	0.72	-0.23	-0.09	-0.99	-0.84
2019	1.00	0.57	1.00	0.96	0.76	0.97	0.94	0.57	-0.28	0.14	-0.99	-0.81
2020	1.00	0.30	1.00	0.95	0.76	1.00	0.97	0.61	0.07	0.28	-1.00	-0.87
2021	1.00	0.41	1.00	0.96	0.90	-0.09	0.94	0.63	-0.31	-0.24	-0.99	-0.89
2022	1.00	0.92	1.00	0.99	0.92	1.00	0.91	0.58	-0.39	0.38	-0.91	-0.89
Ort	1.00	-0.14	1.00	0.77	0.90	0.91	0.29	0.19	-0.15	0.21	-0.97	-0.80

Kaynak TradeMap 2023

Şekil 4.5. TBI indeksine göre dünya kavuz içinde bulanan pirinç(çeltik) piyasasında ülkelerin ortalama denge durumu

4.3. Dünyada 1006 Pirinç Ticareti

Ülkelerin pirinç ihracatının yıllara göre dağılımı Tablo 4.8'de verilmiştir. Dünya genelinde pirinç ticareti verilerine bakıldığında, 2001-2022 yılları arasında belirgin bir artış trendi olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, pirincin dış ticaret hacminin zamanla önemli bir şekilde genişlediğini ve geliştiğini göstermektedir.

2001 yılında pirinç ihracatı 6,721 milyon USD iken, 2022 yılında 29,281 milyon USD'ye yükselmiştir. Bu, pirinç ihracatının 21 yıl içinde yaklaşık 4,4 kat arttığını gösteriyor. İhracat artışı, özellikle 2008 yılında büyük bir sıçrama yapmış ve bu yıl piyasalarda genel bir dalgalanma yaşanmıştır. 2009'da bir miktar gerilese de, 2010-2014 yılları arasında daha istikrarlı bir artış sağlanmıştır. 2015 yılında düşüş görülen ihracat, 2020 yılından itibaren tekrar bir artış trendine girmiştir.

İthalat ise 2001 yılında 7,151 milyon USD iken, 2022 yılında 30,996 milyon USD'ye çıkmıştır. Bu, ithalatın aynı dönem içinde yaklaşık 4,3 kat arttığını göstermektedir. İthalatta da önemli artış ve düşüşler görülmektedir. 2008 yılı, ithalatın ciddi oranda arttığı bir yıl olmuş ve global ekonomik faktörlerin etkisi burada belirgin hale gelmiştir. 2009'da düşüş yaşanmasına rağmen, 2010 ve sonrasında genel olarak büyüme devam etmiş, 2020 ile 2022 yılları arasında büyük artışlar yaşanmıştır.

İhracat ve ithalat değerleri, 2001-2008 yılları arasında belirgin artışlar göstermiş, 2009-2014 döneminde ise daha dengeli bir artış seyri izlemiştir. 2015'ten itibaren her iki değer de düzensiz dalgalanmalarla karşılaşsa da, 2020 ve 2021 yıllarında büyük artışlar kaydedilmiştir. 2022 yılına gelindiğinde ise ithalat ve ihracat en yüksek seviyelerine ulaşmıştır.

Tablo 4.8. Dünyada 1006 Pirinç Ticareti(USD) (2001-2022)

YILLAR	İHRACAT	Bİ	İTHALAT	Bİ
2001	**6,721,137**	**100**	**7,151,450**	**100**
2002	**6,507,122**	**97**	**6,792,200**	**95**
2003	**7,217,418**	**107**	**7,950,038**	**111**
2004	**8,650,537**	**129**	**9,538,547**	**133**
2005	**10,087,454**	**150**	**10,241,746**	**143**
2006	**10,545,992**	**157**	**10,995,332**	**154**
2007	**13,215,406**	**197**	**14,096,956**	**197**
2008	**21,360,447**	**318**	**22,426,095**	**314**
2009	**19,178,856**	**285**	**19,662,120**	**275**
2010	**20,231,098**	**301**	**20,244,486**	**283**
2011	**24,410,234**	**363**	**24,120,204**	**337**
2012	**24,081,846**	**358**	**24,717,467**	**346**
2013	**25,782,216**	**384**	**23,885,902**	**334**
2014	**26,608,336**	**396**	**26,071,888**	**365**
2015	**23,250,040**	**346**	**23,100,491**	**323**
2016	**20,684,882**	**308**	**20,369,966**	**285**
2017	**24,389,412**	**363**	**23,968,820**	**335**
2018	**26,017,802**	**387**	**26,899,576**	**376**
2019	**24,130,886**	**359**	**25,261,332**	**353**
2020	**25,620,171**	**381**	**26,408,908**	**369**
2021	**26,928,919**	**401**	**28,953,289**	**405**
2022	**29,281,492**	**436**	**30,995,773**	**433**

Kaynak Trade Map 2023 Yazar tarafından analiz edildi.

4.3.1. Dünya Ticaretinde Üstünlükler

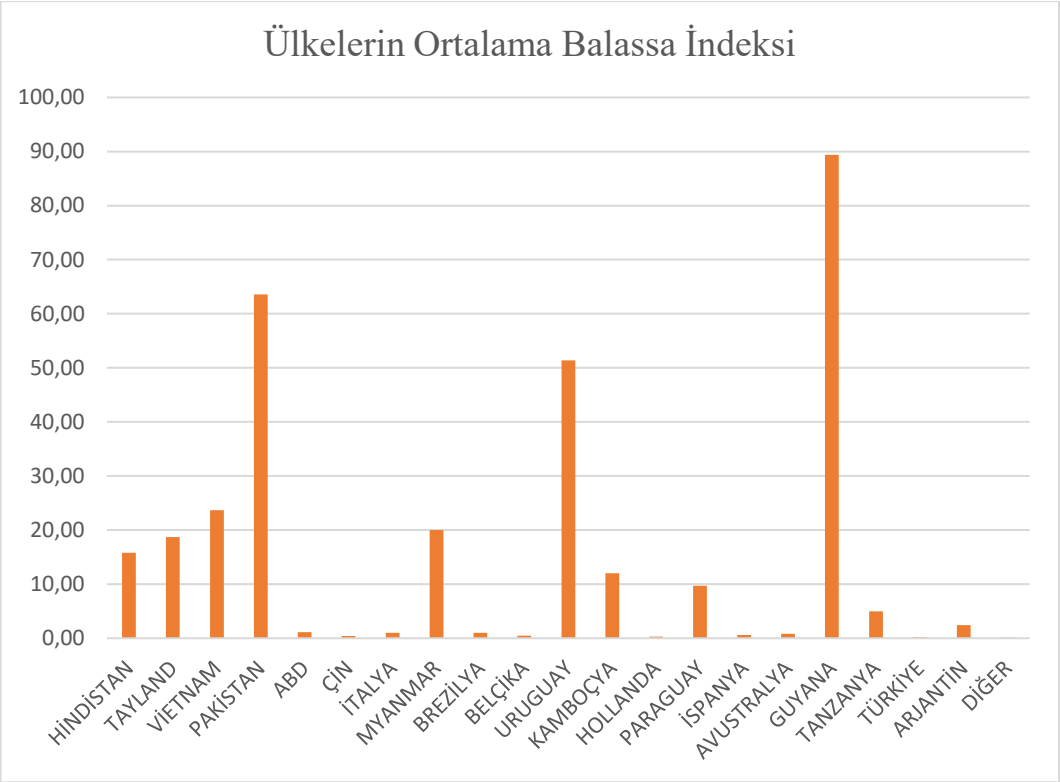
4.3.2. RCA indeksime göre dünya pirinç ticaretinde ülkelerin rekabet durumu

2001-2022 yılları arasında dünya pirinç ticaretinde ülkelerin rekabetçilik düzeyleri Balassa Endeksi (RCA) kullanılarak analiz edilmiş ve Tablo 4.9'da verilmiştir. Analizde öne çıkan ülkeler Hindistan, Tayland, Vietnam, Pakistan, ABD, Çin, İtalya, Myanmar, Brezilya, Belçika, Uruguay, Kamboçya, Hollanda, Paraguay, İspanya, Avustralya, Guyana, Tanzanya, Türkiye, Arjantin ve diğer ülkelerdir.

2001'den itibaren Hindistan'ın RCA değeri genellikle 15-20 arasında değişmiş, bu da ülkenin pirinç ticaretinde güçlü bir karşılaştırmalı avantaja sahip olduğunu göstermektedir. 2021 ve 2022'lerde hafif bir düşüş yaşamış olsa da genel eğilim güçlü bir üstünlük sergilemektedir. Tayland, başlangıçta oldukça yüksek bir RCA değeri (2001'de 22.20) göstermiştir, ancak 2022 itibarıyla bu değer 11.70'e düşmüştür. Tayland ortalama RCA değeri 18.7 ile yüksek bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Vietnam, başlangıçta çok yüksek bir RCA değerine sahipken zamanla önemli bir düşüş yaşanmıştır. 2022'de 12.00 değerine ulaşması, Vietnam'ın pirinç sektöründeki güçten kaybettiğini göstermekte olsa de karşılaştırmalı üstünlüğe güçlüdür. Pakistan yıllar içinde önemli bir rekabet avantajı kazandı. 2022'de 63.10 gibi yüksek bir RCA değeriyle, ülkenin pirinç ticaretinde güçlü bir üstünlüğe gösteriyor. ABD'nin Ortalama RCA değeri 1.1, genellikle zayıf bir üstünlük veya karşılaştırmalı dezavantajı gösteriyor. Çin, Düşük RCA değerleri (ortalama 0.4) ile pirinç ihracatında karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir. İtalya: 1.0 ortalama RCA ile karşılaştırmalı üstünlüğe zayıftır.

Myanmar 20.0 ortalama RCA ile son yıllarda güçlenen bir üstünlüğe sahiptir. Guyana endeksin Ortalama 89.4 RCA değeri ile en güçlü karşılaştırmalı üstünlüğe sahip ülkedir. Paraguay 51.4 ortalama RCA ile güçlü bir konumdadır, ancak dalgalanmalar göstermektedir. Kamboçya, 12.0 ortalama RCA ile güçlü, ancak dalgalanan bir üstünlüğe sahiptir. 5.0 ortalama RCA ile son yıllarda güçlenen bir üstünlüğe sahiptir. Değer ülkelerin hiçbirisi güçlü üstünlüğe sahip değildir.

Genel olarak Balassa endeksine göre pirinç pazarında Güçlü Üstünlük Gösteren Ülkeler Guyana, Uruguay, Pakistan, Vietnam, Tayland, Hindistan, Kamboçya, Myanmar Paraguay ve Tanzanya'dır. Karşılaştırmalı Dezavantaja Sahip Ülkeler Çin, İtalya, İspanya, Avustralya, Arjantin, Belçika, Hollanda, Kamboçya, Brezilya ve Türkiye belirlenmiştir.

Şekil 4.6. Balassa endeksine 2001-2022 Pirinç ticaretinde ülkelerin üstünlüğü

Tablo 4.9. Balassa indeksine (RCA) göre pirinç piyasasında ülkelerin rekabet durumu (2001-2022)

YILLAR	HİNDİSTAN	TAYLAND	VİETNAM	PAKİSTAN	ABD	ÇİN	İTALYA	MYANMAR	BREZİLYA	BELÇİKA	URUGUAY	KAMBOÇYA	HOLLANDA	PARAGUAY	İSPANYA	AVUSTRALYA	GUYANA	TANZANYA	TÜRKİYE	ARJANTİN	DİĞER
2001	12.70	22.20	37.90		0.90	1.10	1.00	0.00	0.10	0.50	74.50	1.50	0.20	0.70	0.90	2.70	82.60	2.10	0.00	2.60	0.40
2002	23.10	23.70	43.00		1.10	1.20	1.10	0.00	0.10	0.50	74.50	2.30	0.30	0.60	1.10	1.30	91.40	2.20	0.00	1.80	0.20
2003	16.10	23.70	37.10	54.60	1.50	1.20	1.60	0.00	0.10	0.60	87.90	0.30	0.30	0.40	1.10	0.90	78.70	1.20	0.00	2.00	0.10
2004	16.40	29.50		52.50	1.50	0.40	1.20	0.00	0.10	0.60	64.70	0.70	0.20	1.20	0.90	0.30	94.90	0.40	0.00	2.30	0.10
2005	16.70	21.70	44.60	70.30	1.50	0.30	1.30	0.00	0.50	0.40	60.20	1.00	0.20	2.60	0.60	0.30	87.60	1.30	0.00	2.30	0.10
2006	13.70	22.40	36.40	77.30	1.40	0.50	1.20	0.00	0.50	0.50	62.10	0.80	0.20	3.80	0.80	1.50	100.20	1.60	0.00	3.30	0.10
2007	16.90	23.60	32.10	67.10	1.30	0.40	1.10	0.00	0.40	0.50	64.80	0.50	0.30	4.60	0.60	0.90	100.50	1.90	0.00	2.80	0.10
2008	11.70	26.00	34.60	53.20	1.30	0.30	1.10	0.00	1.20	0.50	55.90	0.40	0.30	4.50	0.40	0.20	102.60	0.40	0.00	2.50	0.20
2009	8.80	21.40	29.20	65.30	1.30	0.30	1.20	0.00	1.10	0.50	54.90	1.40	0.20	6.20	0.40	0.10	92.90	0.10	0.10	3.20	0.20
2010	7.80	20.40	33.60	79.40	1.40	0.20	1.10	13.20	0.60	0.40	42.90	4.60	0.20	7.20	0.60	0.20	126.10	2.60	0.30	2.60	0.10
2011	10.00	21.10	28.10	60.50	1.10	0.20	1.00	28.30	1.80	0.50	44.30	11.80	0.20	8.10	0.50	0.80	109.60	2.00	0.40	3.20	0.10
2012	16.20	15.40	24.50	58.40	1.00	0.10	1.00	31.50	1.70	0.40	49.10	18.40	0.20	12.40	0.60	1.00	104.60	0.80	0.40	2.90	0.10
2013	17.80	14.20	16.20	61.50	1.00	0.10	0.90	27.40	1.30	0.50	41.00	27.60	0.30	12.80	0.50	1.10	127.10	3.30	0.40	2.80	0.10
2014	17.70	16.90	13.90	63.10	0.90	0.10	0.90	38.50	1.30	0.40	39.70	24.00	0.30	13.10	0.40	1.00	149.40	2.40	0.80	2.90	0.10
2015	17.00	15.30	12.20	61.60	0.90	0.10	0.90	37.80	1.30	0.40	33.40	23.60	0.30	11.00	0.40	1.10	116.40	0.10	0.10	1.90	0.10
2016	15.70	15.80	9.40	63.90	1.00	0.10	0.90	29.00	1.10	0.50	46.90	23.20	0.30	17.80	0.50	0.60	94.50	0.50	0.20	2.80	0.10
2017	17.20	15.70	8.80	57.40	0.80	0.20	0.90	53.50	0.80	0.40	43.00	21.40	0.30	16.10	0.40	0.60	75.70	0.00	0.20	2.20	0.10
2018	16.90	16.60	8.00	62.90	0.80	0.30	0.80	40.80	1.50	0.50	38.90	24.50	0.30	18.00	0.40	0.70	73.40	2.30	0.10	1.80	0.10
2019	16.40	13.30	7.20	74.30	0.90	0.30	0.90	33.60	1.30	0.60	37.40	22.10	0.40	23.30	0.50	0.40	33.70	7.20	0.50	1.80	0.10
2020	19.80	11.00	6.80	64.50	0.90	0.20	1.00	31.20	1.60	0.60	45.70	18.20	0.40	23.70	0.50	0.10	62.90	16.20	0.50	1.90	0.10
2021	20.00	10.30	7.40	61.50	0.90	0.30	1.00	36.40	1.10	0.60	33.00	19.80	0.40	0.00	0.40	0.20	40.30	38.90	0.50	2.10	0.10
2022	19.90	11.70	12.00	63.10	0.70	0.20	1.00	38.50	1.60	0.70	37.20	16.90	0.40	24.70	0.50	0.50	22.00	22.50	0.50	1.40	0.10
ORTALAMA	15.80	18.70	23.70	63.60	1.10	0.40	1.00	20.00	1.00	0.50	51.40	12.00	0.30	9.70	0.60	0.80	89.40	5.00	0.20	2.40	0.10

Kaynak Trade Map 2023 Yazar tarafından analiz edildi.

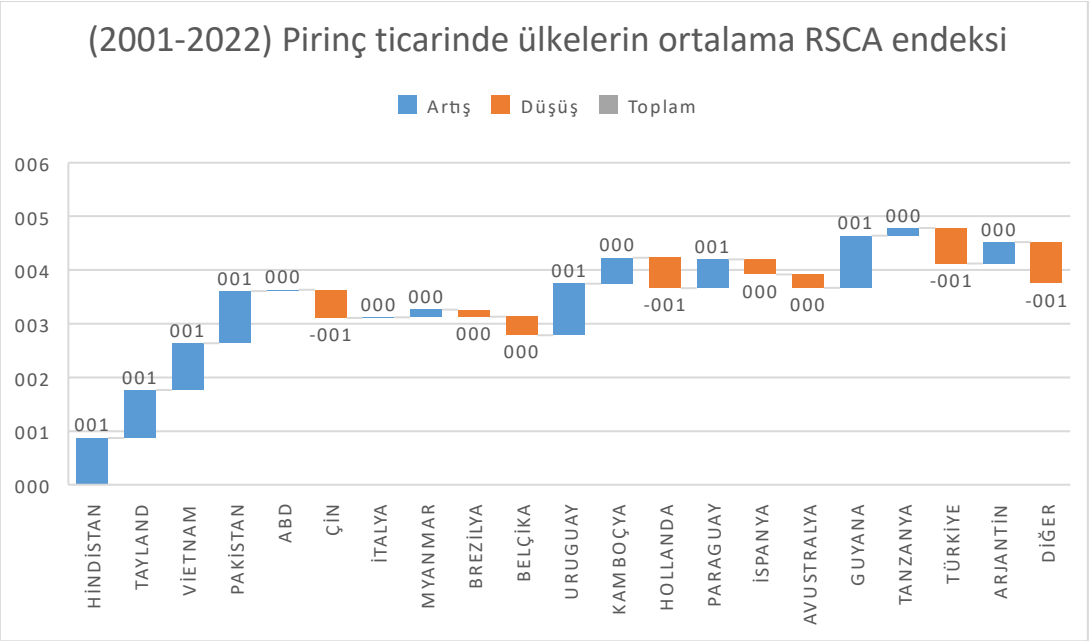
4.3.3. RSCA endeksine göre dünya pirinç ticaretinde ülkelerin rekabet durumu

Ülkelerin pirinç ihracatının yıllara göre RSCA değerleri Tablo 4.10'da verilmiştir. Hindistan'ın Ortalama RSCA değeri: 0.87 Hindistan, 2001-2022 arasında her yıl 0.80'in üzerinde bir RSCA değeri ile pirinç ticaretinde sürekli olarak karşılaştırmalı bir üstünlüğe sahip olmuştur. Bu, Hindistan'ın dünya pirinç piyasasında çok güçlü bir rakip olduğunu gösteriyor. Tayland, Hindistan gibi her yıl pozitif bir RSCA değerine sahip ve dünya pirinç piyasasında sürekli bir üstünlüğe sahiptir. Ortalama RSCA değeri 0.89. Bu, Tayland'ın dünya çapında pirinç ticaretinde oldukça rekabetçi olduğunu gösteriyor. Vietnam: Ortalama RSCA değeri 0.87, Vietnam'ın pirinç ticaretinde diğer Asya ülkeleri ile karşılaştırılabilir bir üstünlüğe sahip bir ülke olarak öne çıkıyor. 2000'lerin başından itibaren rekabet gücünün arttığı görülüyor. Pakistan: Pakistan, pirinç ticaretinde en yüksek ortalama RSCA değerine sahip ülkelerden biri. Bu değer 0.97'dir. Her yıl olumlu değerlere sahip ve karşılaştırmalı üstünlük kazanıyor. Pakistan, pirinç ihracatında önemli bir oyuncudur. Amerika Birleşik Devletleri: Ortalama RSCA değeri: 0.03 Amerika Birleşik Devletleri'nin RSCA değerleri genel olarak olumlu olsa da, genellikle 0'a yakın seyrediyor. Bu, Amerika Birleşik Devletleri'nin pirinç ticaretinde önemli bir üstünlüğe veya dezavantaja sahip olmadığını göstermektedir. Çin'in RSCA değeri büyük ölçüde negatif. Özellikle 2006 yılından itibaren devam eden negatif değerler, Çin'in pirinç ticaretinde önemli bir dezavantaj yaşadığını gösteriyor. İtalya'nın pirinç ticaretindeki ortalama RSCA değeri çok düşük ve yıllara göre dalgalanma göstermiş. Bu, İtalya'nın pirinç ticaretinde rekabetçi olmadığını ancak tamamen dezavantajlı da olmadığını gösterir. Myanmar'ın ortalama RSCA değeri 0,14'tür. 2010'lara kadar genellikle negatif değerlere sahipken, 2010 sonrası dönemde pozitif değerlere ulaşmış. Bu, Myanmar'ın pirinç ticaretinde son yıllarda rekabet gücünü artırdığını gösteriyor. Uruguay, pirinç ticaretinde uzun süredir çok yüksek RSCA değerlerine sahiptir ve ortalama RSCA değeri 0.96'dır. Pirinç ticaretinde karşılaştırmalı avantaja sahiptir. Guyana, 0.97 ortalama RSCA değeriyle pirinç ticaretinde önemli bir rekabetçi avantaja sahiptir. Guyana, pirinç ihracatında önemli bir rol oynamaktadır. Bu tablo, Asya ülkelerinin pirinç ticaretinde küresel anlamda en rekabetçi ülkeler olduğunu gösteriyor. Hindistan, Tayland, Vietnam ve Pakistan gibi ülkeler, pirinç piyasasında sürekli üstünlük sağlarken, Çin ve bazı Avrupa ülkeleri pirinç ticaretinde karşılaştırmalı dezavantajlı durumda. Uruguay ve Guyana gibi Güney Amerika ülkeleri ise güçlü rekabetçi pozisyonlarıyla dikkat çekiyor.

Tablo 4.10. RSCA endeksine göre dünya pirinç piyasasında ülkelerin rekabet durumu (2001-2022)

YILLAR	HİNDİSTAN	TAYLAND	VİETNAM	PAKİSTAN	ABD	ÇİN	İTALYA	MYANMAR	BREZİLYA	BELÇİKA	URUGUAY	KAMBOÇYA	HOLLANDA	PARAGUAY	İSPANYA	AVUSTRALYA	GUYANA	TANZANYA	TÜRKİYE	ARJANTİN	DİĞER
2001	0.85	0.91	0.95		-0.07	0.06	-0.01	-1.00	-0.84	-0.35	0.97	0.19	-0.63	-0.15	-0.05	0.45	0.98	0.35	-0.93	0.45	-0.41
2002	0.92	0.92	0.95		0.05	0.07	0.06	-1.00	-0.82	-0.31	0.97	0.39	-0.49	-0.22	0.07	0.13	0.98	0.37	-0.96	0.29	-0.66
2003	0.88	0.92	0.95	0.96	0.19	0.08	0.22	-1.00	-0.87	-0.28	0.98	-0.52	-0.57	-0.41	0.04	-0.06	0.97	0.08	-0.94	0.33	-0.80
2004	0.88	0.93	0.95	0.96	0.20	-0.42	0.07	-1.00	-0.84	-0.29	0.97	-0.16	-0.74	0.10	-0.05	-0.49	0.98	-0.45	-0.96	0.39	-0.78
2005	0.89	0.91	0.96	0.97	0.18	-0.54	0.12	-1.00	-0.32	-0.40	0.97	0.01	-0.61	0.44	-0.22	-0.53	0.98	0.12	-0.97	0.40	-0.77
2006	0.86	0.91	0.95	0.97	0.17	-0.35	0.09	-1.00	-0.34	-0.36	0.97	-0.13	-0.62	0.58	-0.14	0.20	0.98	0.24	-0.94	0.54	-0.76
2007	0.89	0.92	0.94	0.97	0.11	-0.42	0.06	-1.00	-0.48	-0.34	0.97	-0.37	-0.60	0.65	-0.23	-0.06	0.98	0.32	-0.97	0.47	-0.76
2008	0.84	0.93	0.94	0.96	0.12	-0.60	0.06	-1.00	0.09	-0.38	0.96	-0.41	-0.58	0.64	-0.39	-0.67	0.98	-0.43	-0.92	0.43	-0.68
2009	0.80	0.91	0.93	0.97	0.14	-0.56	0.08	-1.00	0.06	-0.34	0.96	0.17	-0.62	0.72	-0.46	-0.81	0.98	-0.91	-0.77	0.52	-0.73
2010	0.77	0.91	0.94	0.98	0.15	-0.67	0.04	0.86	-0.25	-0.40	0.95	0.65	-0.68	0.76	-0.28	-0.67	0.98	0.45	-0.53	0.44	-0.75
2011	0.82	0.91	0.93	0.97	0.03	-0.71	-0.01	0.93	0.28	-0.38	0.96	0.84	-0.62	0.78	-0.36	-0.14	0.98	0.33	-0.40	0.53	-0.80
2012	0.88	0.88	0.92	0.97	0.01	-0.82	-0.02	0.94	0.26	-0.43	0.96	0.90	-0.61	0.85	-0.27	0.02	0.98	-0.14	-0.46	0.49	-0.82
2013	0.89	0.87	0.88	0.97	0.01	-0.76	-0.05	0.93	0.12	-0.38	0.95	0.93	-0.60	0.85	-0.37	0.03	0.98	0.54	-0.39	0.47	-0.83
2014	0.89	0.89	0.87	0.97	-0.07	-0.79	-0.03	0.95	0.12	-0.41	0.95	0.92	-0.57	0.86	-0.42	0.00	0.99	0.41	-0.14	0.48	-0.85
2015	0.89	0.88	0.85	0.97	-0.03	-0.85	-0.05	0.95	0.13	-0.40	0.94	0.92	-0.55	0.83	-0.39	0.05	0.98	-0.78	-0.78	0.32	-0.78
2016	0.88	0.88	0.81	0.97	-0.02	-0.77	-0.03	0.93	0.02	-0.36	0.96	0.92	-0.56	0.89	-0.34	-0.22	0.98	-0.36	-0.64	0.48	-0.77
2017	0.89	0.88	0.80	0.97	-0.11	-0.68	-0.08	0.96	-0.11	-0.39	0.95	0.91	-0.59	0.88	-0.42	-0.29	0.97	-0.95	-0.69	0.38	-0.83
2018	0.89	0.89	0.78	0.97	-0.14	-0.58	-0.09	0.95	0.18	-0.37	0.95	0.92	-0.50	0.89	-0.41	-0.18	0.97	0.39	-0.75	0.29	-0.83
2019	0.88	0.86	0.75	0.97	-0.06	-0.50	-0.06	0.94	0.12	-0.29	0.95	0.91	-0.45	0.92	-0.36	-0.43	0.94	0.76	-0.36	0.29	-0.84
2020	0.90	0.83	0.74	0.97	-0.05	-0.61	0.00	0.94	0.24	-0.26	0.96	0.90	-0.46	0.92	-0.35	-0.75	0.97	0.88	-0.34	0.31	-0.83
2021	0.90	0.82	0.76	0.97	-0.05	-0.60	-0.01	0.95	0.02	-0.24	0.94	0.90	-0.45	-0.95	-0.43	-0.64	0.95	0.95	-0.36	0.35	-0.83
2022	0.90	0.84	0.67	0.97	-0.18	-0.61	-0.02	0.95	0.24	-0.19	0.95	0.89	-0.41	0.92	-0.36	-0.37	0.91	0.91	-0.33	0.16	-0.85
ORTALAMA	0.87	0.89	0.87	0.97	0.03	-0.53	0.02	0.14	-0.13	-0.34	0.96	0.49	-0.57	0.53	-0.28	-0.25	0.97	0.14	-0.66	0.40	-0.77

Kaynak Trade Map 2023 Yazar tarafından analiz edildi.

Şekil 4.7. (2001-2022) Pirinç ticarinde ülkelerin ortalama RSCA endeksi

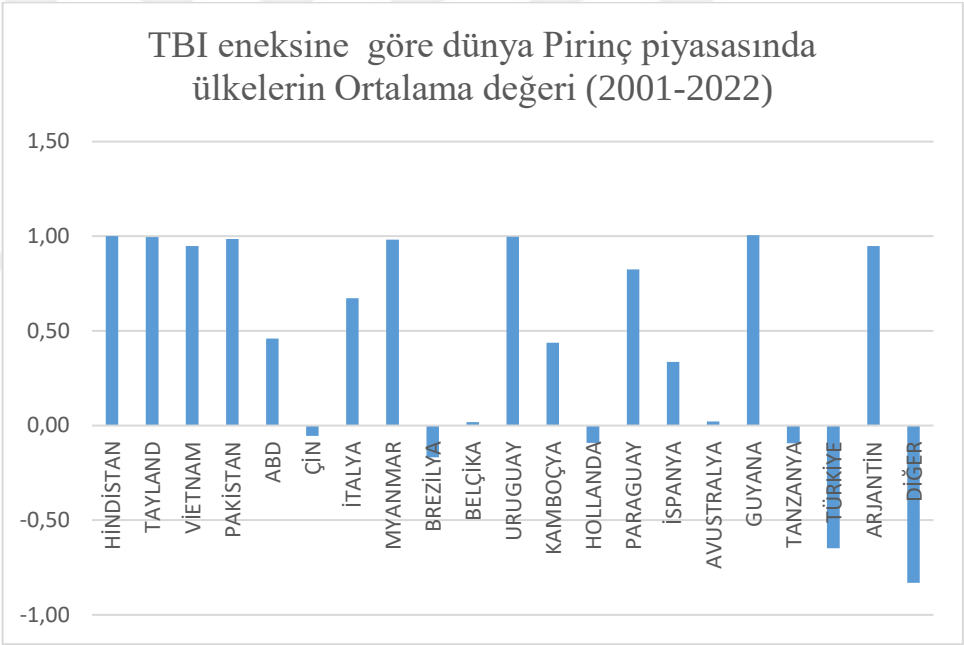
4.3.4. TBI endeksine göre dünya çeltik ticaretinde ülkelerin durumu

Ülkelerin pirinç ihracatının yıllara göre TBI değerleri Tablo 4.11'de verilmiştir. Dünya pirinç piyasasında 2001-2022 yılları arasında çeşitli ülkelerin ihracat durumlarını değerlendirmek için TBI İndeksi kullanılmıştır. TBI İndeksi, bir ülkenin belirli bir sektörde ne kadar net ithalatçı veya ihracatçı olduğunu gösterir. İndeks değeri +1 ise net ihracatçı olduğunu, -1 ise net ithalatçı olduğunu ve 0 ise ihracat ve ithalatın aynı olduğunu gösterir.

Hindistan'ın indeks değeri 1.00 olup, sabit bir şekilde tüm yıllarda net ihracatçı olduğunu göstermektedir, Vietnam, genellikle 0.61 ile 1.00 arasında değişen indeks değerleriyle net ihracatçı konumundadır. Ancak 2021 yılında kısa bir düşüş gözlenmektedir. Buna rağmen, genel eğilim net ihracatçılık yönündedir. Tayland için indeks değerleri genellikle 1.00 civarındadır. Bu da Tayland'ın sürekli bir net ihracatçı konumunda olduğunu gösterir. Pakistan 2003'ten itibaren verileri mevcut olan Pakistan da sürekli olarak 1'e yakın değerler göstererek güçlü bir net ihracatçı konumundadır. 2010'dan itibaren verileri mevcut olan Myanmar, sürekli olarak 1'e yakın değerler göstererek güçlü bir net ihracatçı konumuna gelmişti. Uruguay, Guyana, Arjantin ve Paraguay de tüm yıllar boyunca 1'e çok yakın değerler göstererek istikrarlı net ihracatçı konumundadır. İtalya istikrarlı bir net ihracatçı konumundadır, Kamboçya, Başlangıçta negatif değerler gösterirken, zamanla güçlü net ihracatçı konumuna gelmiştir. Tanzanya, 2001-2009 arasında genellikle net ithalatçı konumundayken, 2010'dan sonra güçlü bir net ihracatçıya dönüşmüştür. İspanya ve Avustralya, Genellikle pozitif ancak dalgalı değerler göstermektedir. Belçika: Genellikle sıfıra yakın değerler göstermekle birlikte, bazı yıllarda pozitif, bazı yıllarda negatif değerler almıştır. Bu, Belçika'nın pirinç ticaretinde dengeli bir konumda olduğunu, ancak zaman zaman net ihracatçı veya net ithalatçı konumuna geçtiğini gösterir. Tanzanya, 2001-2009 arasında genellikle net ithalatçı konumundayken,

2010'dan sonra net ihracatçıya dönüşmüş ortalama indeksi 0'e yakın olduğundan dolayı pirinç ticaretinde dengeli bir kumuma gösteriyor. Hollanda, Genellikle hafif negatif değerler göstererek küçük ölçekli net ithalatçı konumundadır. ABD: 2001'den 2015'e kadar orta düzeyde pozitif değerler (0.4-0.6 arası) gösterirken, son yıllarda bu değer düşmüştür. Bu, ABD'nin hala net ihracatçı olduğunu ancak pozisyonunun zayıfladığını gösterir. Çin, 2001'den 2011'e kadar genellikle pozitif değerler gösterirken, 2012'den sonra negatif değerlere geçmiştir. Bu, Çin'in net ihracatçıdan net ithalatçıya dönüştüğünü gösterir. Türkiye tüm yıllar boyunca negatif değerler göstermektedir, bu da Türkiye'nin sürekli olarak net ithalatçı konumunda olduğunu gösterir.

Genel değerlendirme; Pirinç ihracatında, Asya ülkeleri (Hindistan, Tayland, Vietnam, Pakistan ve Myanmar) en öndedir. Latin Amerika'nın bazı ülkeleri (Uruguay, Guyana ve Paraguay) de ihracatçı konumundadır. Avrupa ülkeleri arasında İtalya öne çıkan bir ihracatçıdır. ABD'nin ihracatçı konumu zaman içinde zayıflamıştır. Çin'in konumu net ihracatçıdan net ithalatçıya dönüşmüştür.

Şekil 4.8. TBI endeksine göre dünya Pirinç piyasasında ülkelerin Ortalama değeri (2001-2022)

Tablo 4.11. TBI endeksine göre dünya Pirinç piyasasında ülkelerin ihracat durumu (2001-2022)

YILLAR	HİNDİSTAN	TAYLAND	VİETNAM	PAKİSTAN	ABD	ÇİN	İTALYA	MYANMAR	BREZİLYA	BELÇİKA	URUGUAY	KAMBOÇYA	HOLLANDA	PARAGUAY	İSPANYA	AVUSTRALYA	GUYANA	TANZANYA	TÜRKİYE	ARJANTİN	DİĞER
2001	1.00	1.00	0.94		0.58	0.54	0.76		-0.93	0.02	1.01	-0.13	-0.16	0.25	0.54	0.75	1.00	-0.87	-0.96	0.92	-0.54
2002	1.00	1.00	0.96		0.61	0.65	0.76		-0.90	0.10	1.00	-0.33	-0.06	0.12	0.59	0.52	1.00	-0.71	-0.98	0.90	-0.75
2003	1.00	1.00	0.97	0.99	0.61	0.67	0.77		-0.97	0.07	0.99	-0.84	-0.12	0.43	0.61	0.20	1.00	-0.92	-0.98	0.83	-0.85
2004	1.00	1.00	0.96	1.00	0.61	-0.04	0.72		-0.94	0.05	1.00	-0.63	-0.35	0.74	0.50	-0.27	1.00	-0.97	-0.96	0.91	-0.84
2005	1.00	1.00	0.97	1.00	0.66	0.07	0.79		-0.39	0.07	1.00	0.03	-0.07	0.94	0.50	-0.31	1.01	-0.73	-0.98	0.95	-0.82
2006	1.00	1.00	0.96	1.00	0.55	0.17	0.72		-0.51	0.03	1.00	-0.15	-0.13	0.94	0.48	0.45	1.01	-0.78	-0.95	0.97	-0.82
2007	1.00	1.00	0.97	1.01	0.52	0.37	0.76		-0.65	0.03	1.00	-0.62	-0.11	0.96	0.24	0.16	1.00	-0.11	-0.97	0.95	-0.83
2008	1.00	1.00	0.97	1.01	0.58	0.44	0.65		0.13	-0.04	1.01	-0.46	-0.17	0.96	0.24	-0.58	1.01	-0.82	-0.91	0.95	-0.77
2009	1.00	0.99	0.96	1.00	0.55	0.44	0.75		-0.03	-0.03	1.00	0.62	-0.12	0.98	0.12	-0.77	1.01	-0.96	-0.74	0.97	-0.80
2010	1.00	1.00	0.97	0.99	0.58	0.24	0.77	1.00	-0.42	-0.06	1.00	0.83	-0.15	0.98	0.48	-0.54	1.01	0.94	-0.70	0.96	-0.82
2011	1.00	1.00	0.97	0.97	0.51	0.05	0.75	1.00	0.35	-0.03	1.00	0.93	-0.11	0.98	0.33	0.25	1.01	-0.11	-0.32	0.97	-0.85
2012	1.00	1.00	0.97	0.96	0.48	-0.61	0.75	0.79	0.19	-0.06	1.00	0.80	-0.09	0.99	0.41	0.41	1.01	-0.36	-0.20	0.97	-0.87
2013	1.00	0.99	0.97	0.96	0.47	-0.43	0.71	1.00	0.01	-0.03	0.99	0.95	-0.08	0.99	0.40	0.40	1.01	-0.25	-0.43	0.97	-0.87
2014	1.00	1.00	0.97	0.98	0.41	-0.53	0.64	1.00	0.11	-0.07	0.99	0.93	-0.03	0.99	0.36	0.35	1.02	0.73	-0.45	0.97	-0.88
2015	1.00	0.99	0.97	0.99	0.43	-0.69	0.62	1.00	0.38	-0.09	1.00	0.93	-0.02	0.98	0.35	0.34	1.02	-0.79	-0.74	0.95	-0.84
2016	1.00	1.00	0.96	0.97	0.43	-0.64	0.60	1.00	-0.07	-0.05	0.99	0.94	-0.07	0.99	0.32	0.06	1.00	0.38	-0.48	0.96	-0.82
2017	1.00	0.99	0.97	0.99	0.41	-0.51	0.57	1.00	-0.13	-0.10	0.99	0.98	-0.08	0.99	0.31	0.10	1.00	-0.56	-0.58	0.95	-0.87
2018	1.00	1.00	0.97	0.98	0.27	-0.29	0.60	0.99	0.37	-0.06	1.00	0.96	0.03	0.99	0.20	0.16	1.01	0.83	-0.64	0.95	-0.88
2019	1.00	0.99	0.97	0.98	0.26	-0.08	0.57	0.99	0.20	0.78	0.99	0.96	0.00	1.00	0.21	-0.20	1.00	1.00	-0.39	0.95	-0.89
2020	1.00	0.99	0.91	0.98	0.19	-0.23	0.59	1.00	0.14	-0.07	0.99	0.97	-0.03	1.00	0.23	-0.66	1.00	1.00	-0.41	0.94	-0.88
2021	1.00	0.99	0.61	0.97	0.31	-0.36	0.58	1.00	0.06	-0.03	0.99	0.98	-0.05	-0.05	0.02	-0.32	1.00	1.00	-0.19	0.99	-0.88
2022	1.00	1.00	1.01	0.98	0.10	-0.43	0.39	1.00	0.30	-0.04	1.00	0.98	-0.05	1.00	-0.07	-0.03	1.00	1.00	-0.31	0.99	-0.89
Ort	1.00	1.00	0.95	0.99	0.46	-0.05	0.67	0.98	-0.17	0.02	1.00	0.44	-0.09	0.82	0.34	0.02	1.01	-0.09	-0.65	0.95	-0.83

Kaynak TRADE MAP 2023 Yazar tarafından analiz edildi.

4.4. Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç-100630

4.4.1. Balassa (RCA) endeksine göre üstünlükler

Ülkelerin Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş pirinç ihracatının yıllara göre RCA indeks değerleri Tablo 4.12'de verilmiştir. Tabloya göre, Balassa İndeksi (RCA) kullanılarak yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç (HS-6 Kod--100630) piyasasında 2001-2022 yılları arasında ülkelerin rekabet gücüne dair detaylı bir analiz yapılmaktadır.

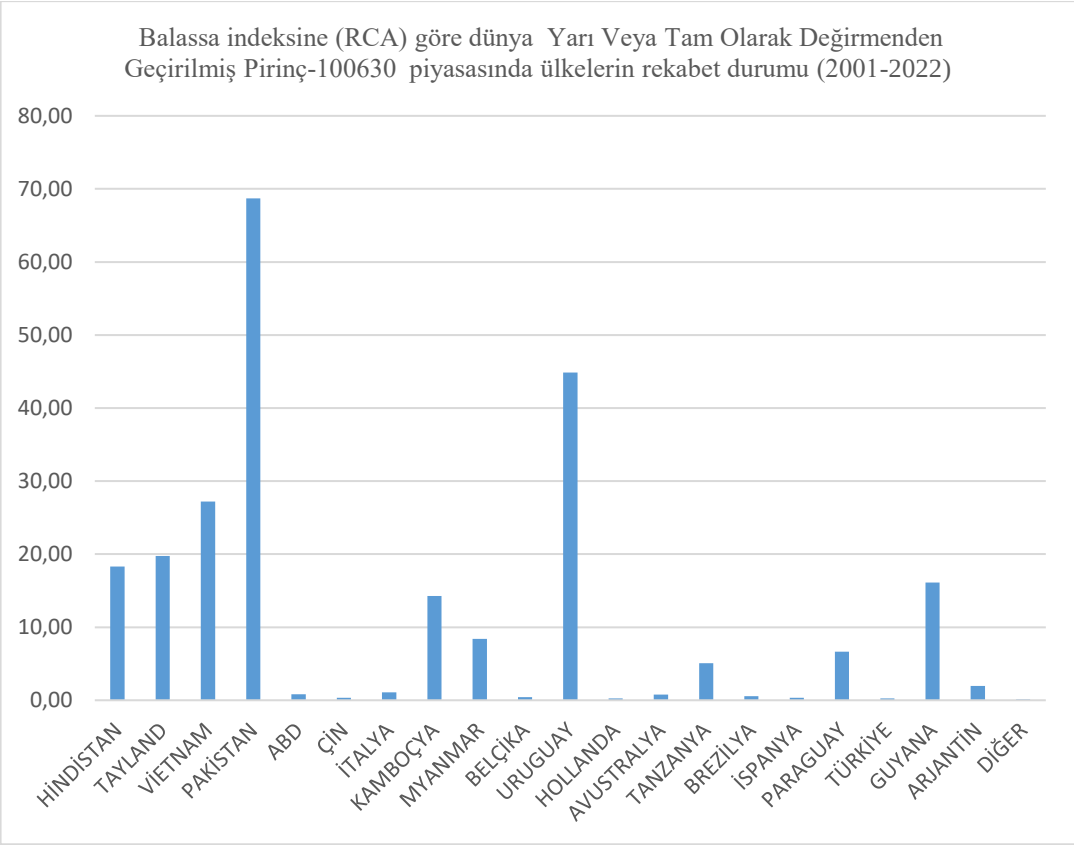
2001'den 2010'a kadar Hindistan rekabet gücünü korudu; 2011-2015 arasında hafif bir düşüş yaşadı, ancak son yıllarda yeniden yükseldi. 2001–2022 yılları arasında ortalama 18.29 RCA değeri ile yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç (HS-6 Kodu: 100630) piyasasında güçlü bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahipliğine gösterdi. Tayland 2001-2004 arası en güçlü rekabet gücüne sahip olmuş, sonrasında zaman zaman düşüşler yaşansa da genel olarak 19.74 ortalama RCA değeriyle güçlü bir karşılaştırmalı üstünlüğe gösterdi. Vietnam, özellikle 2001-2010 arasında çok güçlü bir konumdayken, sonraki yıllarda rekabet gücünü bir miktar kaybetmiştir. Pakistan, tüm yıllar boyunca çok yüksek RCA değerleri (50-99 arasında) ile en güçlü rekabet avantajına sahip ülkelerden biridir. Uruguay, istikrarlı bir şekilde yüksek RCA değerleri sergilemektedir (genellikle 25-60 arasında ve ortalaması 44.86).

ABD, yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç (HS Kodu: 100630) piyasasında genellikle karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir. RCA değerleri çoğunlukla 1'in altında olup, pirinç ihracatında zayıf bir rekabet gücüne sahip olduğunu göstermektedir. Çin'in RCA değeri 0.2-0.36 aralığında yer almakta ve bu da sektörde karşılaştırmalı dezavantajı işaret etmektedir. Karşılaştırmalı dezavantaja sahip olduğunu göstermektedir. Çin, büyük bir pirinç üreticisi olmasına rağmen, iç tüketimi oldukça yüksek olduğundan dış pazarlarda zayıf kalmaktadır. Kamboçya'nın RCA değeri 2010'dan itibaren önemli ölçüde artış göstermiştir. 2013 yılında RCA değeri 32.63 ile zirveye ulaşmıştır, bu da Kamboçya'nın pirinç ihracatında güçlü bir rekabet avantajı kazandığını göstermektedir. 2010 öncesi zayıf olan rekabet gücü, sonraki yıllarda belirgin bir şekilde artmıştır.

Genel olarak Balassa indeksine göre dünya yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç piyasasında Güçlü Karşılaştırmalı Üstünlüğe sahip ülkeler Pakistan, Vietnam, Hindistan, Tayland, Kamboçya, Myanmar, Uruguay, Paraguay ve Guyana bu kategoride yer almaktadır. Zayıf Karşılaştırmalı Üstünlük gösteren Arjantin ve İtalya'dır.

Karşılaştırmalı Dezavantaja sahip olan ülkeler ABD, Çin, Belçika, Hollanda, Avustralya, Brezilya, İspanya ve Türkiye genellikle bu kategoride yer almaktadır.

Balassa indeksi verileri, dünya yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç piyasasında Asya ülkelerinin önemli bir rekabet gücüne sahip olduğunu gösteriyor. Bununla birlikte, Avrupa ve Güney Amerika ülkeleri bu sektörde daha fazla yer almaya başlıyor. Bu veriler, dünya pirinç piyasasının dinamik ve rekabetçi olduğunu gösteriyor.

Şekil 4.9 Balassa indeksine (RCA) göre dünya Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç ülkelerin ortalama üstünlüğü

Tablo 4.12 Balassa indeksine (RCA) göre dünya Yarı Veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç-100630 piyasasında ülkelerin rekabet durumu (2001-2022).

YILLAR	HİNDİSTAN	TAYLAND	VİETNAM	PAKİSTAN	ABD	ÇİN	İTALYA	KAMBOÇYA	MYANMAR	BELÇİKA	URUGUAY	HOLLANDA	AVUSTRALYA	TANZANYA	BREZİLYA	İSPANYA	PARAGUAY	TÜRKİYE	GUYANA	ARJANTİN	DİĞER
2001	17.72	26.97	51.29		0.75	1.43	1.20	2.04		0.62	67.94	0.24	3.12	2.60	0.10	0.37	0.46	0.01	0.00	2.39	0.24
2002	27.45	24.53	50.59		0.77	1.25	1.20	0.39		0.56	60.36	0.32	0.73	0.63	0.08	0.53	0.25	0.01	0.00	1.32	0.20
2003	19.28	24.58	43.36	65.96	0.77	1.29	1.67	0.38		0.59	62.49	0.23	0.74	0.54	0.05	0.46	0.33	0.01	0.24	1.31	0.14
2004	19.40	31.10	42.18	62.99	1.06	0.39	1.19	0.85		0.58	51.20	0.10	0.18	0.02	0.03	0.41	0.57	0.02	0.01	1.51	0.12
2005	18.95	21.37	50.60	82.42	1.08	0.28	1.29	0.71		0.44	56.43	0.20	0.24	0.52	0.13	0.37	1.38	0.01	0.01	1.63	0.13
2006	15.65	22.59	42.20	88.40	1.02	0.47	1.21	0.75		0.46	55.20	0.19	1.58	0.92	0.17	0.41	2.77	0.01	0.00	2.46	0.13
2007	19.16	23.47	37.51	76.88	0.88	0.39	1.08	0.38		0.43	55.76	0.22	0.95	1.33	0.17	0.43	2.99	0.12	0.54	2.22	0.14
2008	13.60	26.63	39.12	99.95	0.82	0.23	1.09	0.39		0.37	46.78	0.25	0.21	0.38	0.98	0.28	3.93	0.03	56.75	2.11	0.12
2009	10.26	21.58	33.39	71.01	1.03	0.23	1.17	1.46		0.40	49.52	0.23	0.11	0.04	0.96	0.25	4.97	0.15	47.37	2.39	0.16
2010	9.12	21.30	38.76	83.40	0.95	0.15	1.09	5.13	15.49	0.36	40.65	0.19	0.19	2.26	0.32	0.32	5.41	0.36	51.51	1.86	0.14
2011	11.47	21.75	31.68	64.83	0.83	0.10	0.94	13.36	31.10	0.34	39.82	0.22	0.80	1.97	1.33	0.32	5.37	0.48	16.16	2.11	0.10
2012	20.08	16.26	27.86	60.70	0.78	0.07	0.96	22.00	5.48	0.35	44.00	0.24	1.18	0.39	1.35	0.30	8.69	0.42	7.57	2.15	0.09
2013	20.06	15.28	18.59	62.12	0.75	0.08	0.93	32.63	0.43	0.39	40.02	0.25	1.12	2.01	0.71	0.29	8.24	0.51	13.39	2.53	0.08
2014	19.38	18.04	16.05	64.79	0.68	0.06	0.95	28.27	1.13	0.37	38.71	0.27	1.03	0.38	0.72	0.27	7.73	0.89	20.46	2.37	0.07
2015	18.17	16.65	13.89	55.07	0.76	0.03	0.93	28.45	1.44	0.39	32.25	0.31	1.28	0.05	0.95	0.27	8.23	0.14	0.03	1.84	0.12
2016	19.79	16.64	10.83	64.79	0.73	0.07	0.95	28.02	0.53	0.42	44.52	0.29	0.66	0.07	0.58	0.33	13.86	0.24	23.49	2.54	0.13
2017	18.97	16.78	10.02	61.00	0.64	0.16	0.88	26.04	0.99	0.39	40.79	0.27	0.58	0.02	0.52	0.29	12.48	0.21	0.15	1.99	0.09
2018	19.30	17.94	9.08	66.83	0.61	0.25	0.86	29.40	2.06	0.41	36.97	0.31	0.75	1.79	0.58	0.30	12.49	0.14	0.00	1.78	0.09
2019	23.03	14.37	7.71	70.70	0.69	0.33	0.93	26.41	1.57	0.46	32.19	0.35	0.46	6.16	0.70	0.37	15.93	0.54	19.36	1.47	0.08
2020	21.57	12.11	7.11	58.44	0.71	0.22	1.05	22.03	3.08	0.50	40.46	0.33	0.17	18.15	0.96	0.37	15.07	0.58	48.19	1.82	0.09
2021	21.78	11.25	8.07	55.62	0.73	0.23	1.04	24.05	21.58	0.46	25.35	0.32	0.21	44.69	0.58	0.30	0.02	0.54	31.03	1.81	0.09
2022	18.29	13.10	8.17	57.70	0.58	0.21	1.07	20.71	24.19	0.46	25.60	0.32	0.45	26.25	0.52	0.40	15.38	0.60	17.85	1.13	0.08
Ortalama	18.29	19.74	27.18	68.68	0.80	0.36	1.08	14.27	8.39	0.44	44.86	0.26	0.76	5.05	0.57	0.35	6.66	0.27	16.10	1.94	0.12

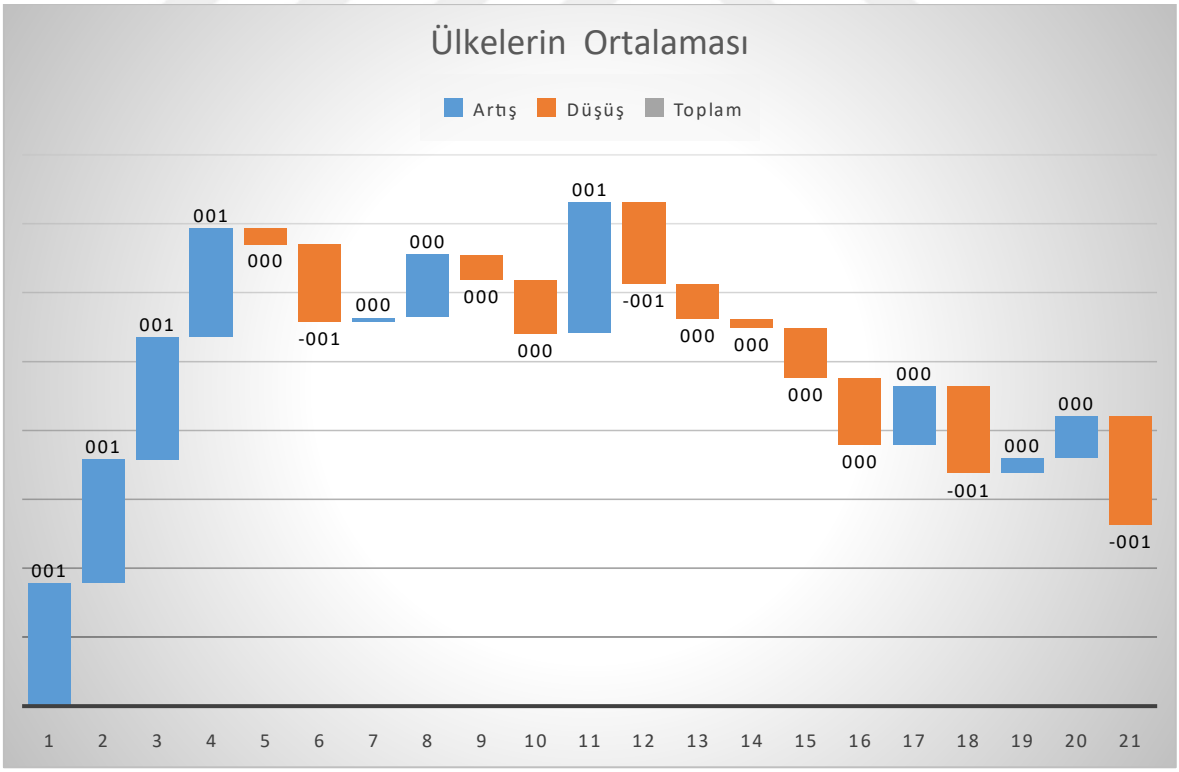
Kaynak: TRADE MAP2023 Yazar tarafından analiz edildi.

4.4.2. RSCA endeksine göre üstünlükler

Ülkelerin Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş pirinç ihracatının yıllara göre RSCA indeks değerleri Tablo 4.13'de verilmiştir. Tablo, 2001'den 2022'ye kadar çeşitli ülkelerin dünya pirinç piyasasındaki rekabet durumunu ifade eden RSCA (Revealed Symmetric Comparative Advantage) indeks değerlerini göstermektedir. RSCA indeksi -1 ile +1 arasında değer alır ve pozitif değerler ülkenin o üründe karşılaştırmalı bir üstünlüğe sahip olduğunu, negatif değerler ise karşılaştırmalı bir dezavantaj içinde olduğunu ifade eder.

Tablo 4.13'ye bakıldığımızda Pakistan, Hindistan, Tayland ve Vietnam: RSCA indeks değerleri sürekli olarak pozitif ve genellikle yüksektir. Bu, bu ülkelerin pirinç ticaretinde sürekli bir üstünlüğe sahip olduğunu göstermektedir. Pakistan, tüm yıllarda 0.96 veya üzerindedir. Uruguay ortalama RSCA değeri 0.95 ile en yükseklerden biri olup. İtalya, Paraguay, Kamboçya ve Arjantin de karşılaştırmalı üstünlüğe sahip ülkelerdir. ABD, Çin, İtalya, Myanmar, Belçika, Hollanda, Avustralya, Tanzanya, Brezilya, İspanya, Türkiye, Arjantin ve diğer pek çok ülke RSCA değerleri genellikle negatif olup, pirinç ticaretinde karşılaştırmalı bir dezavantaja işaret eder. Özellikle Çin ve ABD, yıllar boyunca çoğunlukla negatif değerlerle dikkat çekmektedir.

Hindistan, Tayland, Vietnam ve Pakistan gibi ülkeler süreklilik gösteren karşılaştırmalı üstünlüğe sahipken, ABD ve Çin gibi büyük ekonomilerin pirinçte süreklilik gösteren karşılaştırmalı bir dezavantaja sahip olması dikkat çekicidir.

Şekil 4.10. (2001-2022) Yılları Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç (HS 6 Kod 100630) ticarinde ülkelerin ortalama RSCA endeksi

Tablo 4.13. RSCA indeksine göre dünya Yarı Veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç(HS 6 Kod 100630) piyasasında ülkelerin rekabet durumu (2001-2022)

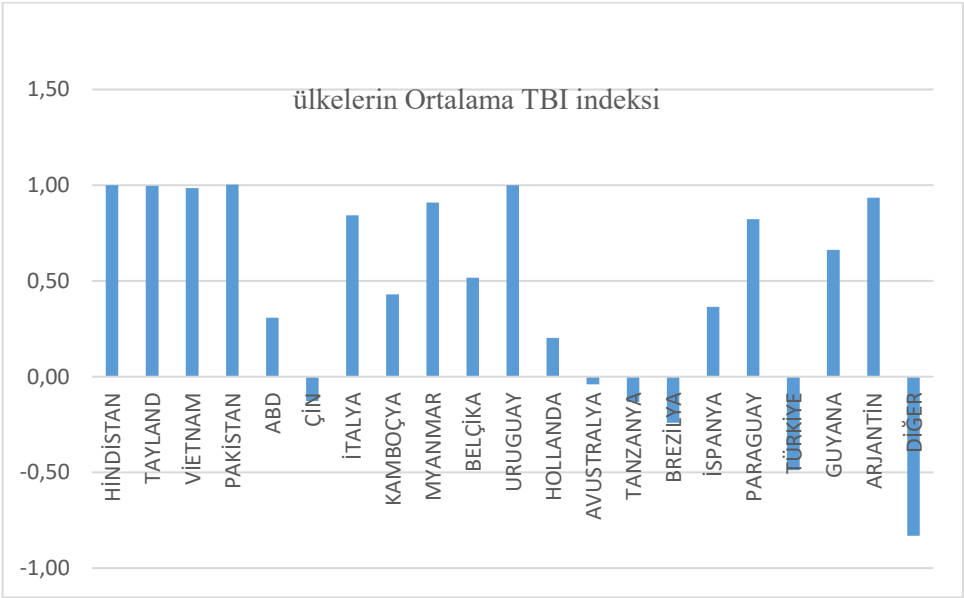
YILLAR	HİNDİSTAN	TAYLAND	VİETNAM	PAKİSTAN	ABD	ÇİN	İTALYA	KAMBOÇYA	MYANMAR	BELÇİKA	URUGUAY	HOLLANDA	AVUSTRALYA	TANZANYA	BREZİLYA	İSPANYA	PARAGUAY	TÜRKİYE	GUYANA	ARJANTİN	DİĞER
2001	0.89	0.93	0.96	-1.00	-0.14	0.18	0.09	0.34	-1.00	-0.24	0.97	-0.62	0.51	0.44	-0.82	-0.46	-0.37	-0.97	-1.00	0.41	-0.61
2002	0.93	0.92	0.96	-1.00	-0.13	0.11	0.09	-0.44	-1.00	-0.28	0.97	-0.52	-0.16	-0.22	-0.85	-0.31	-0.61	-0.99	-1.00	0.14	-0.67
2003	0.90	0.92	0.95	0.97	-0.13	0.13	0.25	-0.45	-1.00	-0.25	0.97	-0.62	-0.15	-0.30	-0.91	-0.37	-0.50	-0.98	-0.62	0.14	-0.75
2004	0.90	0.94	0.95	0.97	0.03	-0.44	0.09	-0.08	-1.00	-0.27	0.96	-0.82	-0.70	-0.96	-0.94	-0.42	-0.28	-0.97	-0.97	0.20	-0.79
2005	0.90	0.91	0.96	0.98	0.04	-0.57	0.13	-0.17	-1.00	-0.39	0.97	-0.66	-0.61	-0.32	-0.78	-0.46	0.16	-0.98	-0.98	0.24	-0.77
2006	0.88	0.92	0.95	0.98	0.01	-0.36	0.09	-0.14	-1.00	-0.37	0.96	-0.68	0.23	-0.04	-0.71	-0.42	0.47	-0.98	-0.99	0.42	-0.77
2007	0.90	0.92	0.95	0.97	-0.07	-0.44	0.04	-0.45	-1.00	-0.40	0.96	-0.64	-0.03	0.14	-0.71	-0.40	0.50	-0.79	-0.30	0.38	-0.76
2008	0.86	0.93	0.95	0.98	-0.10	-0.63	0.04	-0.44	-1.00	-0.46	0.96	-0.60	-0.65	-0.45	-0.01	-0.56	0.59	-0.94	0.97	0.36	-0.79
2009	0.82	0.91	0.94	0.97	0.01	-0.63	0.08	0.19	-1.00	-0.43	0.96	-0.62	-0.80	-0.93	-0.02	-0.61	0.66	-0.75	0.96	0.41	-0.72
2010	0.80	0.91	0.95	0.98	-0.03	-0.74	0.05	0.67	0.88	-0.47	0.95	-0.69	-0.68	0.39	-0.51	-0.51	0.69	-0.47	0.96	0.30	-0.76
2011	0.84	0.91	0.94	0.97	-0.09	-0.82	-0.03	0.86	0.94	-0.50	0.95	-0.64	-0.11	0.33	0.14	-0.52	0.69	-0.35	0.88	0.36	-0.81
2012	0.91	0.88	0.93	0.97	-0.13	-0.86	-0.02	0.91	0.69	-0.48	0.96	-0.61	0.08	-0.44	0.15	-0.53	0.79	-0.41	0.77	0.37	-0.84
2013	0.91	0.88	0.90	0.97	-0.15	-0.86	-0.03	0.94	-0.40	-0.44	0.95	-0.60	0.06	0.33	-0.17	-0.55	0.78	-0.33	0.86	0.43	-0.85
2014	0.90	0.89	0.88	0.97	-0.19	-0.88	-0.02	0.93	0.06	-0.46	0.95	-0.57	0.02	-0.45	-0.16	-0.57	0.77	-0.06	0.91	0.41	-0.87
2015	0.90	0.89	0.87	0.96	-0.14	-0.94	-0.03	0.93	0.18	-0.44	0.94	-0.53	0.12	-0.91	-0.02	-0.57	0.78	-0.76	-0.95	0.30	-0.79
2016	0.90	0.89	0.83	0.97	-0.16	-0.88	-0.03	0.93	-0.30	-0.41	0.96	-0.55	-0.21	-0.87	-0.27	-0.50	0.87	-0.62	0.92	0.44	-0.78
2017	0.90	0.89	0.82	0.97	-0.22	-0.72	-0.06	0.93	-0.01	-0.44	0.95	-0.58	-0.27	-0.97	-0.32	-0.55	0.85	-0.66	-0.74	0.33	-0.84
2018	0.90	0.89	0.80	0.97	-0.25	-0.60	-0.07	0.93	0.35	-0.42	0.95	-0.53	-0.14	0.28	-0.26	-0.54	0.85	-0.75	-1.00	0.28	-0.83
2019	0.92	0.87	0.77	0.97	-0.18	-0.50	-0.03	0.93	0.22	-0.37	0.94	-0.48	-0.37	0.72	-0.17	-0.46	0.88	-0.30	0.90	0.19	-0.85
2020	0.91	0.85	0.75	0.97	-0.17	-0.64	0.02	0.91	0.51	-0.33	0.95	-0.51	-0.72	0.90	-0.02	-0.46	0.88	-0.26	0.96	0.29	-0.83
2021	0.91	0.84	0.78	0.96	-0.16	-0.63	0.02	0.92	0.91	-0.37	0.92	-0.51	-0.65	0.96	-0.26	-0.53	-0.95	-0.30	0.94	0.29	-0.84
2022	0.90	0.86	0.78	0.97	-0.26	-0.65	0.03	0.91	0.92	-0.37	0.92	-0.51	-0.38	0.93	-0.32	-0.43	0.88	-0.25	0.89	0.06	-0.85
Ortalama	0.89	0.90	0.89	0.79	-0.12	-0.56	0.03	0.46	-0.18	-0.39	0.95	-0.59	-0.25	-0.07	-0.36	-0.49	0.43	-0.63	0.11	0.31	-0.79

Kaynak: Trade Map2023 Yazar tarafından analiz edildi.

4.4.3. TBI endeksine göre dünya yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç (GTIP 100630) ticaretinde ülkelerin durumu

Ülkelerin Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş pirinç ihracatının yıllara göre TBI indeks değerleri Tablo 4.14'de verilmiştir. Bu tablo, 2001-2022 yılları arasında yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç (HS-6 Kod 100630) ticaret dengesini TBI İndeksi kullanarak göstermektedir. Bu indeks, bir ülkenin belirli bir alanda net ihracatçı ya da net ithalatçı olduğunu belirtir. İndeks değeri +1 ise net ihracatçı, -1 ise net ithalatçı, 0 ise ihracat ve ithalat dengesinin sağlandığı anlamına gelir.

Hindistan, Tayland, Vietnam, Pakistan ve Uruguay sürekli olarak 1.00 veya 1'e çok yakın değerler almışlardır. Bu ülkeler, yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç (HS-6 Kod 100630) ticaretinde istikrarlı net ihracatçı konumundadırlar. Kamboçya, başlangıçta net ithalatçı konumundayken (2001'de -0.11), zamanla güçlü bir ihracatçıya dönüşmüştür (2022'de 0.99). Verilerin mevcut olduğu yıllardan itibaren (2010'dan sonra), Myanmar net ihracatçı bir rol oynamıştır. İtalya, Belçika ve Arjantin genellikle olumlu değerler aldı, ancak en iyi ihracatçılar kadar yüksek değildi. ABD, çoğunlukla pozitif değerler alarak net ihracatçı konumunda olmuştur, ancak son yıllarda bu durum değişmiştir (2022'de -0.07).Çin, net ihracatçı ve net ithalatçı konumlar arasında dalgalanmıştır. 2001'de 0.50 iken, 2022'de -0.29 olmuştur. Avustralya ve Brezilya da benzer şekilde dalgalanmalar göstermiştir. Türkiye, çoğu yıl negatif değerler alarak net ithalatçı konumunda olmuştur.

Şekil 4.11. TBI indeksine göre yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç (HS-6 Kod 100630)ülkelerin ortalama ticaret dengesi.

Tablo 4.14. TBI indeksine göre ülkelerin Yarı veya Tam Olarak Değirmenden Geçirilmiş Pirinç ticaret dengesi (2001-2022)

YILLAR	HİNDİSTAN	TAYLAND	VİETNAM	PAKİSTAN	ABD	ÇİN	İTALYA	KAMBOÇYA	MYANMAR	BELÇİKA	URUGUAY	HOLLANDA	AVUSTRALYA	TANZANYA	BREZİLYA	İSPANYA	PARAGUAY	TÜRKİYE	GUYANA	ARJANTİN	DİĞER
2001	1.00	1.00	0.99		0.49	0.50	0.93	-0.11		0.65	1.00	0.17	0.73	-0.68	-0.86	0.27	0.13	-0.98	0.54	0.93	-0.66
2002	1.00	1.00	1.00		0.45	0.62	0.94	-0.87		0.74	1.00	0.21	0.24	-0.54	-0.86	0.54	0.02	-0.99	-1.00	0.87	-0.73
2003	1.00	1.00	1.00	0.99	0.33	0.65	0.93	-0.84		0.74	1.00	0.07	0.07	-0.89	-0.96	0.47	0.52	-0.99	1.00	0.83	-0.79
2004	1.00	1.00	1.00	1.00	0.46	-0.15	0.92	-0.64		0.70	1.00	-0.23	-0.58	-1.00	-0.97	0.41	0.80	-0.96	0.50	0.87	-0.83
2005	1.00	1.00	1.00	1.00	0.56		0.94	-0.22		0.66	1.00	0.28	-0.46	-0.75	-0.73	0.40	0.98	-0.98	0.25	0.92	-0.80
2006	1.00	1.00	0.99	1.00	0.41	0.12	0.91	-0.19		0.59	1.00	0.22	0.43	-0.70	-0.75	0.47	0.95	-0.97	-0.56	0.96	-0.80
2007	1.00	1.00	1.00	1.01	0.36	0.30	0.92	-0.63		0.55	1.00	0.27	0.14	0.32	-0.79	0.46	0.94	-0.83	0.98	0.93	-0.81
2008	1.00	1.00	1.00	1.01	0.39	0.35	0.88	-0.05		0.50	1.00	0.30	-0.58	-0.76	0.14	0.42	0.97	-0.93	1.01	0.94	-0.84
2009	1.00	0.99	0.99	1.01	0.44	0.36	0.91	0.58		0.50	1.00	0.29	-0.78	-0.96	0.03	0.23	0.98	-0.69	1.00	0.95	-0.78
2010	1.00	1.00	1.00	1.00	0.42	0.09	0.89	0.94	1.00	0.49	1.00	0.25	-0.58	0.98	-0.62	0.39	0.98	-0.32	1.01	0.93	-0.82
2011	1.00	1.00	1.00	1.00	0.40	-0.06	0.88	0.95	1.00	0.44	1.00	0.26	0.24	-0.17	0.33	0.48	0.97	0.45	1.00	0.95	-0.85
2012	1.00	1.00	1.00	1.01	0.35	-0.72	0.86	0.82	0.19	0.42	1.00	0.24	0.42	-0.26	0.19	0.30	0.98	0.59	1.00	0.96	-0.88
2013	1.00	1.00	1.00	0.99	0.32	-0.63	0.83	0.96	0.97	0.47	1.00	0.19	0.38	-0.28	-0.16	0.33	0.99	-0.31	1.00	0.97	-0.87
2014	1.00	1.00	1.00	1.01	0.30	-0.71	0.82	0.98	1.00	0.45	1.00	0.30	0.31	0.25	-0.05	0.33	0.99	-0.26	1.00	0.96	-0.89
2015	1.00	0.99	0.99	1.01	0.31	-0.86	0.79	0.93	0.97	0.44	1.00	0.30	0.34	-0.92	0.36	0.34	0.99	-0.54	0.95	0.94	-0.83
2016	1.00	1.00	0.98	1.01	0.27	-0.80	0.79	0.96	0.89	0.47	1.00	0.27	0.01	-0.56	-0.27	0.36	0.99	-0.01	1.00	0.94	-0.81
2017	1.00	0.99	0.99	1.01	0.25	-0.55	0.78	0.99	0.94	0.41	1.00	0.20	0.05	-0.73	-0.25	0.34	0.99	-0.36	0.88	0.93	-0.86
2018	1.00	1.00	0.98	1.01	0.11	-0.32	0.74	0.96	1.00	0.47	1.00	0.24	0.13	0.75	0.00	0.29	0.99	-0.61	-1.00	0.95	-0.87
2019	1.00	0.99	0.99	1.01	0.09	-0.09	0.78	0.96	0.94	0.45	0.99	0.21	-0.19	1.00	0.05	0.35	1.00	-0.33	1.00	0.93	-0.89
2020	1.00	0.99	0.99	1.01	0.00	-0.21	0.76	0.98	0.96	0.41	1.00	0.15	-0.67	1.00	0.01	0.37	1.00	-0.28	1.00	0.93	-0.88
2021	1.00	0.99	0.89	1.01	0.14	-0.25	0.78	0.99	1.00	0.47	1.00	0.19	-0.41	1.00	1.00	0.22	-0.05	-0.12	1.00	0.98	-0.89
2022	1.00	1.00	0.90	1.01	-0.07	-0.29	0.58	0.99	1.00	0.35	1.00	0.06	-0.12	1.00	-0.15	0.22	1.00	-0.32	1.00	0.99	-0.89
Ort	1.00	1.00	0.98	1.00	0.31	-0.13	0.84	0.43	0.91	0.52	1.00	0.20	-0.04	-0.13	-0.24	0.36	0.82	-0.49	0.66	0.93	-0.83

Kaynak: Trade Map2023 Yazar tarafından analiz edildi.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, dünyada çeltik ticaretinde (ithalat ve ihracat) önemli yere sahip ülkelerin karşılaştırmalı olarak üstünlüklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, önemli çeltik üreticisi ve ihracatçısı ülkelerin ihracatının karşılaştırmalı üstünlüklerini belirlemek için Balassa tarafından geliştirilen açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeksi (RCA) ve açıklanmış simetrik karşılaştırmalı üstünlükler (RSCA) endeksleri hesaplanmış ve yorumlanmıştır. Ayrıca, ülkelerin çeltik ticaret dengesi belirlemek için TBI eksinden yararlanılmıştır. Araştırma verileri olarak, üretim ve dış ticarette en yüksek paya sahip ülkelerin kavuz içerisinde bulunan pirinç (çeltik), kavuzu çıkarılmış (kahverengi) pirinç ve yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç (parlatılmış veya perdahlanmış olsun olmasın) ticaretine yönelik rekabet analizleri uygulanmıştır. Araştırmanın amacına bağlı olarak, aşağıda fasıl kodları ve sınıflandırması gösterilen veriler TradeMap, (2023) veri tabanında temin edildi.

Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde dünyada genel olarak;

1. RCA endeksine göre çeltik pazarında Güçlü Üstünlük Gösteren Ülkeler Uruguay, Paraguay, ABD, Brezilya ve Yunanistan'dır. Orta Derecede Üstünlük Gösteren Ülkeler Hindistan ve Bulgaristan, Karşılaştırmalı Dezavantaja Sahip Ülkeler ise Çin, İtalya, İspanya ve Türkiye belirlenmiştir.
2. 2001-2022 yılları arasında dünya pirinç ticaretinde ülkelerin rekabetçilik düzeyleri RCA endeksi kullanılarak analiz edilmiştir. Analizde öne çıkan ülkeler Hindistan, Tayland, Vietnam, Pakistan, ABD, Çin, İtalya, Myanmar, Brezilya, Belçika, Uruguay, Kamboçya, Hollanda, Paraguay, İspanya, Avustralya, Guyana, Tanzanya, Türkiye, Arjantin ve diğer ülkelerdir.
3. RSCA endeksine göre çeltik pazarında Karşılaştırmalı Üstünlük Gösteren Ülkeler sırayla Paraguay, Uruguay, ABD, Hindistan, Bulgaristan, Yunanistan ve Brezilya (son yıllarda) ve Karşılaştırmalı Dezavantaj Gösteren Ülkeler ise Türkiye, İtalya, İspanya ve Çin belirlenmiştir.
4. Çeltik ihracatında, Asya ülkeleri (Hindistan, Tayland, Vietnam, Pakistan ve Myanmar) en öndedir. Latin Amerika'nın bazı ülkeleri (Uruguay, Guyana ve Paraguay) de ihracatçı konumundadır. Avrupa ülkeleri arasında İtalya öne çıkan bir ihracatçıdır. ABD'nin ihracatçı konumu zaman içinde zayıflamıştır. Çin'in konumu net ihracatçıdan net ithalatçıya dönüşmüştür.

Türkiye'nin durumu incelendiğinde, Türkiye çeltik ticaretinde RCA ve RSCA endekslerinin her üçüne göre karşılaştırmalı dezavantaj göstermektedir. Türkiye'nin çeltik üretim ve destekleme politikalarını bu durumu göz önüne alarak belirlemelidir.

KAYNAKLAR

Adhikari, A., Sekhon, M. K., ve Kaur, M., 2016. Export of rice from India: Performance and determinants §. Agricultural Economics Research Review, 29(1): 135-150.

Ahmad, B., Anwar, M., Badar, H., Mehdi, M., ve Tanwir, F., 2021. Analyzing export competitiveness of major fruits and vegetables of Pakistan: an application of revealed comparative advantage indices. 58(2):719-730.

Akmal, N., Akhtar, W., Shah, H., Niazi, M. A., ve Saleem, T., 2014. The structure and competitiveness of Pakistan's basmati rice exports. *Asian Journal of Agriculture and Rural Development*, *4*(4): 304-312.

Akpınar, F., Başaranoğlu, A., Özbek, H., ve Öztornacı, B., 2024. Mercimek Piyasası ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Üstünlüğü. *Iğdır Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, *2*(1): 84-89.

Aktop, V. S., 2021. Türkiye'nin "Elektrikli Makine ve Cihaz" Sektörünün Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi ile Analizi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *10*(2):1083-1093.

Anonim 1: https://www.fao.org[Son erişim tarihi: 29.08.2024].

Anonim 2: https://www.trademap.org [Son erişim tarihi: 08.07.2024].

Barahona, E., 2022. Measuring Agricultural Competitiveness: The Case of US Rice Exports**.** Yüksek lisans tezi, Louisiana University, Louisiana.

Bashimov, G., 2017a. Orta Asya Ülkelerinde Yaş Meyve ve Sebze Sektörünün Dış Ticaret Yapısının Analizi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, *7*(13):189-204.

Bashimov, G., 2017b. Türkmenistan'ın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemiyle Rekabet Gücünün Analizi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, *7*(14): 132-144.

Bashimov, G., 2022. Kazakistan'ın Hububat Ürünleri İhracatında Karşılaştırmalı Üstünlüğünün Ölçülmesi. Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2), 187-198.

Ben-Amor R, De-Miguel MD, 2020. Competitiveness of Spanish orange sector in the Mediterranean area. Acta Hortic 1292: 23-30.

BERK, A., BAL, T., ve UÇUM, İ., 2016. Yaş Meyve ve Sebze Dış Ticaretinde Türkiye'nin Rekabet Durumu. 12. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye.

Burianova, J., ve Belova, A., 2012. The competitiveness of agricultural foreign trade commodities of the CR assessed by way of the Lafay Index. *Agris on-line Papers in Economics and Informatics*, *4*(4), 27-36.

Chen, J. (1995). An empirical test of competitiveness among major rice exporting countries. Yüksek lisans tezi, Michigan state university,Michigan, 57 s.

Chen, W., ve Zhao, X., 2023. Understanding global rice trade flows: Network evolution and implications. *Foods, 12*(17): 3298.

Childs, N., & Burdett, A., 2000. The US rice export market. *Rice situation and outlook yearbook*, 48-54.

Cimpoies, L., 2016. An Analysis of Moldova's Agri-food Products Competitiveness on the EU Market. *Agriculture and Agricultural Science Procedia, 10*: 532-538.

Cvetković, M., ve Petrović-Ranđelović, M., 2017. The analysis of agricultural products export competitiveness of the Republic of Serbia based on the RCA index. *Economic themes, 55*(3): 399-420.

Çakmak, Ö. A., 2005. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Rekabet Gücü: Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Endüstrisi Üzerine Bir Uygulama. *Ege Academic Review, 5*(1): 65-76.

Dalum B, Laursen K, Villumsen G., 1998 Structural change in OECD export specialisation patterns: De-specialisation and stickiness. International Review of Applied Economics 12(3): 423-444.

Dilek, A. G., 2022. *Türkiye tarım ürünleri dış ticaretinin analizi* Yüksek lisans tezi, Bursa, Uludağ Üniversitesi, Türkiye, 112 s.

Dorosh, P.A., Wailes, E.J., 2010. The international rice trade: Structure, conduct and performance.: Strategic Research and Policy Issues for Food Security. IRRI, Metro Manila, Philippines, 359–378.

Duke, S. O., Baerson, S. R., Dayan, F. E., Rimando, A. M., Scheffler, B. E., Tellez, M. R., ... ve Morris, J. B., 2003. United States Department of Agriculture–Agricultural Research Service research on natural products for pest management. *Pest Management Science: formerly Pesticide Science, 59*(6-7): 708-717.

Ervani, E., 2013. Export and Import Performance of Indonesia's Agriculture Sector. Journal of Economics and Policy, 6 (1): 54-63.

Fertö, I., ve Hubbard, L. J., 2003. Revealed comparative advantage and competitiveness in Hungarian agri–food sectors. *World Economy, 26*(2): 247-259.

Frohberg, K., ve Hartmann, M., 1997. Promoting CEA agricultural exports through association agreements with the EU. 21st European Conference of Agricultural Economists,. *Redefining the Roles for European Agriculture*, Edinburgh, İskoçya.

Hinloopen, J., ve Van Marrewijk, C., 2001. On the empirical distribution of the Balassa index. *Weltwirtschaftliches archiv, 137*(1): 1-35.

Hui, J., & Turay, A. M., 1995. An empirical investigation of market structures and price competition in the world rice market. *Journal of International Food & Agribusiness Marketing, 7*(1): 1-12.

Ilyas, M., Mukhtar, T., ve Javed, M. T., 2009. Competitiveness among Asian exporters in the world rice market. *The Pakistan Development Review*, 48(4):783-794.

Irshad, M. S., Xin, Q., ve Arshad, H., 2018. Competitiveness of Pakistani rice in international market and export potential with global world: A panel gravity approach. *Cogent Economics & Finance*, *6*(1): 1486690.

Ishchukova, N., & Smutka, L., 2013. Comparative advantage: products mapping of the Russian agricultural exports. *Agris on-line Papers in Economics and Informatics*, *5*(3): 13-24.

Karagöz, U., 2021. Türkiye cam sektörü rekabet gücünün açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeksi kullanılarak analizi. Yüksek lisans tezi, Hitit Üniversitesi, Çorum1 102s.

Khush, G. S., 1997. Origin, dispersal, cultivation and variation of rice. *Plant molecular biology*, *35*: 25-34.

Kılıç, A., 2013. Türkiye'de Pamuğun Uluslararası Rekabet Analizi ve Rekabet Koşullarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi'' Doktora Tezi Çukurova Üniversitesi, Adana 233s.

Kösekahyaoğlu, L., ve Özdemir, M. B., 2018. Türkiye'nin Fındık, Zeytinyağı ve Kuru Kayısı Ürünlerindeki Rekabet Gücünün Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi İle Analizi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, *5*(12): 88-107.

Lafay G, (1992) The measurement of revealed comparative advantages. In: Dagenais M.G., Muet P.A. (eds), International Trade Modeling. Chapman & Hill. London, pp: 209-234.

Lakkakula, P., Dixon, B. L., Thomsen, M. R., Wailes, E. J., ve Danforth, D. M., 2015. Global rice trade competitiveness: a shift-share analysis. *Agricultural Economics*, *46*(5): 667-676.

Lasco, C.D., Myers, R.J., Bernsten, R.H., 2008. Dynamics of rice prices and agricultural wages in the Philippines. Agric. Econ. 38(3): 339–348.

Liew, S. L., Arip, M. A., ve Puah, C. H., 2021. Determinants of export competitiveness of agricultural products in Malaysia. International Journal of Business and Society, 22(2): 618-636.

Ma, A.S. (2013). Revealed Comparative Advantage Measure: ASEAN-China Trade Flows. Journal of Economics and Sustainable Development, 4 (7): 136-145.

Madhu, S., Kamani, D., & Mesara, H., 2023. A study on production and export of rice from India. Int. Res. J. Mod. Eng. Technol. Sci, 5(3): 346.

Moustafa, Ismaiel, Ali, Ismaiel., Deyi, Zhou., Tarek, Ali, Ahmed, Abdullah., Mohamed, M., M., AbdELAziz., Mona, Abd, El, Halim, Talaat, Hussein., Abd, Elrahman, Ali., Balegh, Hamdy, Mohamed, Osman., Mohammed, Nasreddin, Helmy., 2023. The competitiveness of egyptian rice in the main global markets (oryza sativa). Reviews In Food And Agriculture, 4(2): 36-44.

Mukhtar, T., ve Ilyas, M. (2010). Measuring Competitiveness Among Asian Exporters in the Global Rice Market. *Pakistan Journal of Social Issues*, 2: 44.

Ndlangamandla, K., Kibirige, D., ve Rugambisa, J. I., 2016. Determinants of competitiveness of the Swaziland Sugar Industry. Journal of Agricultural Studies, 4(3): 93-107.

Nguyen, A. L. T., Pham, T. L., ve Truong, X. V. K., 2022. Determinants of the World's Rice Trade: The Role of Trade Costs. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, *9*(5): 313-324.

Nhung, P. T. C., ve Wang, Z., 2022. Vietnam rice competitiveness in the international trade market in recent years, opportunities and new challenges for Vietnam rice export. *American Journal of Industrial and Business Management*, *12*(12): 1842-1866.

Nielsen, C. P., 2003. Vietnam's rice policy: recent reforms and future opportunities. *Asian economic journal*, *17*(1): 1-26.

Normile, D. 2004. Yangtze seen as earliest rice site. Science 275: 309

Nwachukwu, I. N., Agwu, N., Nwaru, J., ve Imonikhe, G., 2010. Competitiveness and determinants of cocoa export from Nigeria. Report and Opinion, 2(7): 51-54.

Peker, A. E., 2014. Türkiye ekonomisinde tarım sektörünün üretim yapısı ve karşılaştırmalı rekabet gücü. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 193s.

Rekha Rani, R. R., Harshita Tewari, H. T., Singh, P. K., Rakesh Singh, R. S.,ve Singh, H. P., 2017. Determinants and competitiveness of agricultural exports: a case study of rice in India. *Trends in Bioscinces journal*, 10(3):1024-1027.

Sandalcılar, A., 2011. Türkiye-Suriye Dış Ticaretinin Sektörel Analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *25*(3-4): 213-229.

Serin, V., ve Civan, A., 2008. Revealed comparative advantage and competitiveness: A case study for Turkey towards the EU. *Journal of Economic and Social research*, *10*(2): 25-41.

Seyoum, B., 2007. Revealed comparative advantage and competitiveness in services: A study with special emphasis on developing countries. *Journal of Economic Studies*, *34*(5): 376-388.

Şahin, D., 2017. Türkiye'de Seramik Sektörünün Dış Ticaret Yapısı: Seçilmiş Ülkeler İçin Karşılaştırmalı Analiz. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, (64): 623-643.

Şapaloğlu, A., (2015). Pirinç Üretim- Tüketim Zincirinde Pazarlama Kanallarinin Yapisi ve Pirinç Pazarlama Marjlari: Edirne İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Namik Kemal Üniversitesi, Tekirdağ 198s.

Wailes, E.J., 2005. Rice: Global trade, protectionist policies, and the impact of trade liberalization. In: M.A. Aksoy, J.C. Beghin (Eds.), Global Agricultural Trade and Developing Countries. World Bank, Washington, DC, pp. 177–193.

Wainaina, J. W., 2023). Export competitiveness of selected agricultural products in Kenya. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova üniversitesi, Adana 106s.

Wander, A. E., de Miranda Fernandes, S., ve Ferreira, C. M. 2008. The competitiveness of Brazilian rice in the world market: A comparative advantage approach. *Competition for Resources in a Changing World: New Drive for Rural Development*, 7-9.

Widodo, T., 2008. Shift in Comparative Advantage, Dynamic Market and Purchasing Power Parity in the East Asia. Doktora tezi, Graduate School of Economics Hiroshima University of Economics, Hiroshima, Japan 432s.

Yalçın, T., ve Bakan, S., 2021. Türkiye'nin Rekabet Gücünün Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemiyle Analizi (2005-2018 Dönemi). *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *6*(2): 98-114.

Yalçınkaya, M. H., Çılbant, C., Erataş, F., ve Hartoğlu, D., 2014. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Ekseninde Rekabet Gücünün Analizi: Türk-Çin Dış Ticareti Üzerine Bir Uygulama. *Journal of Management and Economics Research*, *12*(24): 41-57.

ÖZGEÇMİŞ

Abdul Majeed AMINI ilköğretim eğitimini Arifan Lisesi'nde 2012 yılında tamamladı ve 2016 yılında Faryab Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nden mezun oldu. 2017 yılında Kunduz Üniversitesi Tarım İşletmeciliği Yönetimi Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2024 yılında ise Çukurova Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nde yüksek lisansını tamamladı.